This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

600040238N

520

Morghen-wecker Der vrye Nederlantsche Provintien:

Ofte/

Een cort verhael van de bloedighe vervolghinghen ende wreetheden door de Spaenjaerden ende haere Adherenten inde Nederlanden / gheduerende dese veertich-jarighe Troublen ende Oorloghen/ begaen aen vele Steden/ ende ettelijcke duysent particuliere Persoonen.

Dienende tot een ernstighe wel ghemeynde vermaninghe aen allen den ghenen die de regieringhe deser Landen bevolen is: Als oock aen alle Lief hebbers der Nederlandtsche vryheydt uyt particulier/op dat sy goede sorge draghen/ dat Sy/ of hare Kinderen ende Nacomelinghen niet wederom en vervallen in ghelijcke elende.

Eccleſ. c. 12. Verſ. 10.

Betrout uwen Vyand nemmermeer, want ghelijck als het Yſer altijdts weder verroeſt, alſoo en laet hy oock zijne treken niet.

53

TOT DANSVVICK,
By Crijn Vermeulen de Jonge / op de leege zijde van Schotlandt. ANNO 1610.

240. f. 2.

BIBLIOTHECA · BODLEIANA ·
DOMINUS ILLUMINATIO MEA

Aen die Hooghe / Wel-gheborene / Hoogh-moghende Heeren / mijn Heeren die Staten Generael der Vrye Nederlanden.

Als oock,

Aen die Edele, Hooch-moghende, Wijse Heeren, die Heeren Raden van State.

Mitsgaders,

Aen alle andere Heeren ende Regeerders der vrye Neder-lantsche Provintien ende Steden, mijnen ghebiedenden Heeren.

MYN HEEREN,

Ofwel de grouwelijcke wreetheden die de Spaenjaert hier in Nederland tot onsen / ende onser Vaderen tijden bedreven heeft / soodanich zijn / dat wy de selfde nemmermeer en behoorden te vergheten / ofte gheheelijck uyt de Memorie te stellen: nochtans soo siet ende bevintmen / dat veele Menschen met der tijdt / ja alle dage meer ende meer als in eenen diepen slaep der vergheten-heydt zijn vallende: eenighe en weten niet veel meer van alles datter dese naeste 40. Jaren hier in Nederland gepasseert is / wat Wreetheden / Moorderijen / Brantstichtingē / Plunderingen / Verwoestingen / Overtollige schattingen ende ander ghewelt / soo aen den Lichame / als aen der Conscientie / veel duysenden der goeder Inwoonderen deser Landen geleden hebben / als of sy in INDIA, in AFRICA, ofte in ASIA gheschiet waeren: daer doch een yeder zijne kinderen ende kints kinderen dit wel ernstlijck behoorde in te prenten. Andere wouden dit alles geern versoeten ende versachten / segghende: den Duyvel en is soo swart

niet alsmen hem schildert / de Spaenjaerden en zijn ner- ghens nae sulcke wreede Tyrannen / als eenige van haer maken/ etc. Om de eerste te onderrichten / ende de andere te beschamen/hebbe ick de Penne in der hand ghenomen/ ende hebbe cortelijck/doch ernstlijck / soo uyt de Historien van de Nederlandsche Gheschiedenissen/als uyt mijn ey- ghen Memorien / beschreven ende by een ghebracht een cort verhael van eenighe der wreetheden/ die den Spaen- jaert aen ons/aen onse Ouderen/Bloed-verwanten/ende saemtlijcke Inwoonderen deser Landen bedreven heeft: Ick segghe eenighe / want die alle de Histoires Tragiques, ofte grouwelijcke wreetheden beschrijven soude / die dese Tyrannen ofte Bloed-honden hier te Lande ghedaen en- de begaen hebben: die soude heel groote Volumina daer van moeten maken/ende meynende aen het eynde gheco- men te zijn / en soude hy nau het honderste deel daer van verhaelt hebben.

Eenighe/ja heel vele worden der in den slaep gebracht/ door dien sy met die schadelijcke opinie inghenomen zijn/ datmen ons wel woort salhouden / overmidts het eenen Prince van Duytschen bloede is met den welckẽ wy Tre- fues ghemaeckt hebben: dat Spanien vergheven ende vergheten heeft al het ghepasseerde/ ende ons alle vrient- schap daghelijckx meer ende meer bewijsen sal: Item/dat Spanien verre van ons gheleghen is/ende bloot van gel- de: dat die van Braband, Vlaenderen, eñ die andere Pro- vintien/niet en sullen lijden/datter eenighe in-breucke te- gen het ghemaeckte Bestant gheschieden sal/de wijle dat haer den Pays soo aenghenaem / ende soo profijtelijck is. Dese goede lieden en moeten den Ertz-Hertoghe niet al te vele toe-vertrouwen/ gedachtich zijnde des ouden spreec- woorts: Inimico reconciliato non est credendum, al is hy van Duytschen Bloede/hy heeft Spaensche Melck ghe-

soghen/

soghen / ende hy is van kindt-beene in Spanien op-ghetrocken: Oock soo behoorde yeder een te considereren/dat het maken van t'Bestant wel gheschiet is door den Ertz-Hertoghe/maer dat het nochtans principaelijck den Coninck van Spanien aengaet/die het selfde niet inghegaen en heeft/ dan met believe van zijn Inquisitie / den Paus/ ende Spaensche Gheestelijckheyt. Wat liefde dat Spanien tot ons can hebben / is een yeder ghenoechsaem bekent: Wat liefde dat de Paus / Cardinalen / die bittere Inquisitie/ ende die Moort-dadige Jesuiten ons zijn toedraghende / dat heeft de ervarentheyt ghenoechsaem gheleert: Ick meyne dat soo des eenen/als des anderen liefde t'onswaert niet anders en is/dan Vier/ Sweert/ Galgen/ eñ Radden: Bannissementen eñ Confiscatien van goederen/souden de grootste ghenade zijn. Of schoon Spanien verre van ons gheleghen is/daerom heeft het tot noch toe ons den crijch genoechsaem connen aen doen/t'soude ons oock vernielt hebben / ten waere dat Godt de Heere ons onder de Vleughelen zijner goedertierenheyt beschut ende beschermt hadde. T'is waer Spanien is recht voort bloot van Ghelde/ende ick weet wel datmen sonder ghelt gheenen Crijch voeren en can / Pecunia est nervus belli: Maer laet den Coninck van Hispanien een Jaer oft ettelijcke in vrede sitten/ende zijn Kraecken met Gout ende costelijcke Waeren ghеladen / uyt Oost ende West-Indien onverhinderlijck crijghen/ hy sal Gheldt en credijt ghenoech becomen/om niet alleene ons/maer oock anderen Coningen ende Vorsten den Crijch aen te doen.

Dat eenighe meynen/ dat die van Brabant/ Vlaenderen/ Lutzenborch etc. niet en sullen lijden dat de Coninck van Hispanien ofte Ertz-Hertogen de Trefues sullen breken: Ick ghelove seer wel/dat de meestendeel van de Inwoonders dier Landen/ veel liever nu ende ten eeuwigen

600040238N

Morghen-wecker
Der vrye Nederlantsche Provintien:

Ofte/

Een cort verhael van de bloedighe vervolghinghen ende wreetheden door de Spaenjaerden ende haere Adherenten inde Nederlanden / gheduerende dese veertich-jarighe Troublen ende Oorloghen/ begaen aen vele Steden/ ende ettelijcke duysent particuliere Persoonen.

Dienende tot een ernstighe wel ghemeynde vermaninghe aen allen den ghenen die de regieringhe deser Landen bevolen is: Als oock aen alle Lief hebbers der Nederlandtsche vryheydt uit particulier/ op dat sy goede sorge draghen/ dat Sy/ of hare Kinderen ende Nacomelinghen niet wederom en vervallen in ghelijcke elende.

Eccles. c. 12. Vers. 10.

Betrout uwen Vyand nemmermeer, want ghelijck als het Yser altijdts weder verroest, alsoo en laet hy oock zijne treken niet.

TOT DANSVVICK,
By Crijn Vermeulen de Jonge / op de leege zijde van Schotlandt. ANNO 1610.

240. f. 2.

BIBLIOTHECA · BODLEIANA ·

Aen die Hooghe/ Wel-gheboorne/ Hoogh-moghende Heeren / mijn Heeren die Staten Generael der Vrye Nederlanden.

Als oock,

Aen die Edele, Hooch-moghende, Wijse Heeren, die Heeren Raden van State.

Mitsgaders,

Aen alle andere Heeren ende Regeerders der vrye Neder-lantsche Provintien ende Steden, mijnen ghebiedenden Heeren.

MYN HEEREN,

Ofwel de grouwelijcke wreetheden die de Spaenjaert hier in Nederland tot onsen / ende onser Vaderen tijden bedreven heeft/ soodanich zijn / dat wy de selfde nimmermeer en behoorden te vergheten / ofte gheheelijck uyt de Memorie te stellen : nochtans soo siet ende bevintmen/dat veele Menschen met der tijdt/ ja alle dage meer ende meer als in eenen diepen slaep der vergheten-heydt zijn vallende : eenighe en weten niet veel meer van alles datter dese naeste 40. Jaren hier in Nederland gepasseert is/wat Wreetheden/Moorderijen/ Brantstichtingē/ Plunderingen/Verwoestingen/ Overtollige schattingen ende ander ghewelt / soo aen den Lichame / als aen der Conscientie/veel duysenden der goeder Inwoonderen deser Landen geleden hebben/als of sy in INDIA, in AFRICA, ofte in ASIA gheschiet waeren : daer doch een yeder zijne Kinderen ende Kints Kinderen dit wel ernstlijck behoorde in te prenten. Andere wouden dit alles geern versoeten ende versachten / segghende: den Duyvel en is soo swart

 niet

niet alsmen hem schildert/ de Spaenjaerden en zijn ner=
ghens nae sulcke wreede Tyrannen/ als eenige van haer maken/etc. Om de eerste te onderrichten/ ende de andere te beschamen/hebbe ick de Penne in der hand ghenomen/ ende hebbe cortelijck/doch ernstlijck/ soo uyt de Historien van de Nederlandsche Gheschiedenissen/als uyt mijn ey=
ghen Memorien / beschreven ende by een ghebracht een cort verhael van eenighe der wreetheden/ die den Spaen=
jaert aen ons/aen onse Ouderen/Bloed-verwanten/ende saemtlijcke Inwoonderen deser Landen bedreven heeft: Ick segghe eenighe/ want die alle de Histoires Tragiques, ofte grouwelijcke wreetheden beschrijven soude/ die dese Tyrannen ofte Bloed-honden hier te Lande ghedaen en=
de begaen hebben: die soude heel groote Volumina daer van moeten maken/ende meynende aen het eynde gheco=
men te zijn/ en soude hy nau het honderste deel daer van verhaelt hebben.

Eenighe/ja heel vele wordender in den slaep gebracht/ door dien sy met die schadelijcke opinie inghenomen zijn/ datmen ons wel woort salhouden/ overmidts het eenen Prince van Duytschen bloede is met den welckē wy Tre-
fues ghemaeckt hebben: dat Spanien vergheven ende vergheten heeft al het ghepasseerde/ ende ons alle vrient=
schap daghelijckx meer ende meer bewijsen sal: Item/dat Spanien verre van ons gheleghen is/ende bloot van gel=
de: dat die van Braband, Vlaenderen, eñ die andere Pro=
vintien/niet en sullen lijden/datter eenighe in-breucke te=
gen het ghemaeckte Bestant ghesckieden sal/de wijle dat haer den Pays soo aenghenaem/ende soo profijtelijck is. Dese goede lieden en moeten den Ertz-Hertoghe niet al te vele toe-vertrouwen/ gedachtich zijnde des ouden spreec-
woorts: Inimico reconciliato non est credendum, al is hy van Duytschen Bloede/hy heeft Spaensche Melck ghe=
soghen/

soghen / ende hy is van kinds-beene in Spanien op-ghetrocken: Oock soo behoorde yeder een te considereren/dat het maken van t'Bestant wel gheschiet is door den Ertshertoghe/maer dat het nochtans principaelijck den Coninck van Spanien aengaet/die het selfde niet inghegaen en heeft/ dan met believte van zijn Inquisitie / den Paus/ ende Spaensche Gheestelijckheyt. Wat liefde dat Spanien tot ons can hebben / is een yeder ghenoechsaem bekent: Wat liefde dat de Paus / Cardinalen / die bittere Inquisitie/ ende die Moort-dadige Jesuiten ons zijn toedraghende / dat heeft de ervarentheyt ghenoechsaem gheleert: Ick meyne dat soo des eenen/als des anderen liefde t'onswaert niet anders en is/dan Vier/ Sweert/ Galgen/ eñ Radden: Bannissementen eñ Confiscatien van goederen/souden de grootste ghenade zijn. Of schoon Spanien verre van ons gheleghen is/daerom heeft het tot noch toe ons den crijch genoechsaem connen aen doen/t'soude ons oock vernielt hebben / ten waere dat Godt de Heere ons onder de Vleughelen zijner goedertierenheyt beschut ende bescheremt hadde. T'is waer Spanien is recht voort bloot van Ghelde/ende ick weet wel datmen sonder ghelt gheenen Crijch voeren en can / Pecunia est nervus belli: Maer laet den Coninck van Hispanien een Jaer oft ettelijcke in vrede sitten/ende zijn Kraecken met Gout ende costelijcke Waeren ghcladen / uyt Oost ende West-Indien onverhinderlijck crijghen/ hy sal Gheldt en credijt ghenoech becomen/om niet alleene ons/maer oock anderen Coningen ende Vorsten den Crijch aen te doen.

Dat eenighe meynen/ dat die van Brabant/ Vlaenderen/ Lutzenborch etc. niet en sullen lijden dat de Coninck van Hispanien ofte Erts-Hertogen de Trefues sullen breken: Ick ghelooue seer wel/dat de meestendeel van de Inwoonders dier Landen/ veel liever nu ende ten eeuwigen

 daghe

daghe in vrede wouden sitten/dan wederom inden Crijch comen/dit felle Beest heeft haer soo ghebeten/dat sy daer schou voor zijn: Maer/och lacy/sy zijn over-heert/men braecht daer te lande niet Velitis jubeatis, Patres conscripti: Maer de Coninck van Hispanien eñ Ertshertoghen segghen: Sic volo, sic jubeo: Want het ons alsoo belieft. Die hier teghen spreeckt/hy sy groot Hans of cleyn Hans/ die is stracks Traditore d'el Re, of immers so en ghelt sijn segghen niet: Al murmureren eenighe/of al betoonen sy haer misghenoegen/men acht het niet/ Vana est sine viribus ira.

Wat V.H.M. ende E.E. aengaet/of ick wel weet/dat die selfde nimmermeer die Spaensche Tyrannien vergeten en sullen/ ende derhalven stedich waken ende vaderlijcke sorghe draghen voor den wel-standt deses onses lieven Vader-lands/ wel toe siende/ soo veel menschelijck ende moghelijck is/dat die Bloed-honden/haere clauwen niet wederom in ons vel en vleys en comen te slaen: So is het nochtans/ dat ick ghedachtich zijnde des ghemeynen Spreeck-woorts:

Nil nocet admisso subdere calcar equo.

My verdriestet hebbe dese wel-ghemeynde vermaninghe oock V. H. M. ende E. E. ten dienste te schrijven/ende aen den dach te gheven. Daer zijnder wel diversche die de gheschiedenissen ende Oorloghen van Neder-land int langhe beschreven hebben: Maer ick en weet niet/datter tot noch toe yemand gheweest is die zijn werck ghemaect heeft/om (voor by gaende andere geschiedenissen) eygentlijck te verhaelen de Wreedtheden/ Bedriegherijen/ ende lichtveerdighe verbrekinghen van Pacificatien/ Eeuwighe Edicten/ende solemnele Contrackten/by den Spaenjaert hier te lande begaen/ende sulcks tot dien eynde/om een yeder die dit lesen sal/ eenen grouwel van de Spaen-

jaerden

jaerden te doen hebben/op dat alsoo/ door Godes ghenade/ ende door mannelijcke resolutie der goeder Inwoonderen/ons lieve Vader-land gepreserveert worde/ dat het niet wederom en verballe in de handen van onse erf-vyanden de Spaensjaerden ende hare aen-hanghers.

Ick bidde gants onderdanichlick ende ootmoedelic/dat het V.H.M. ende E.E. wille ghelieven/dit mijn werck in dancke aen te nemen / ende te gunnen/ dat het onder alle Inwoonderen deser Provintien moghe versprepdet ende ghelesen worden.

De Heere Sebaoth / de Herder ende Hoeder Israels/ wille V.H.M. ende E E. sparen in lang-duerige welstant tot zijner eere ende tot op-bouwinge zijner H. Kercke / als oock tot behoedenisse onses lieven Vaderlands.

Uwer Hooge Mogentheden/ende E.E.
onderdanighe dienaer

G.W.B.F.V.D.

Nederlandtsche Morghen-wecker.

Vryen Nederlander.

HEden op desen dach/ende voortaen alle de daghen onses levens hebben wy Vrye Nederlanders groote ende menichfuldighe oorsaecken/om met vreucht ende blytschap God den Heere te dancken ende te loven / dat hy ons dus verre heeft verlost uyt de tanden ende klauwen onser vyanden/die nu langhe jaren aen een daer nae ghetrachet nde gestaen hebben/om ons niet alleen te berooven van onse eerlicke Privilegien/Vryheden/goede wetten ende Statuten / maer oock van ons lijf ende leven/goed ende bloed: Soeckende onse kinderen ende nacomelingen te maecken haere Schoe-wisschers/Slaeven/ende dienstbare knechten. Wy hebben recht ende reden/om onsen genadigen God ende Hemelschen Vader te dancken/dat de sake so wijt ghecomen is/dat de Coninck van Hispanien selfs/ons kent voor Vrye landen/ onder zijn ghehoorsaemheydt niet langher staende: Hier over moeten wy God den Heere loven ende dancken met herte ende met monde / alle de daghen onses levens. A domino factum est istud, Et est mirabile in oculis nostris.

Ghespanioliseerden Nederlander.

Lands-man / en roept niet te luyde / en roemt niet te seer e van uwen vrydom/daer valt al vele op te segghen : En veracht oock den goedertieren Coninck van Hispanien Philippum II. Hooch-loffelicker gedachtenisse niet al te seer: Men seyt wel vele dinghen wt passie ende uyt misverstand/diemen niet en soude connen waer maecken. Sekerlick ghy ende de uwe doen den goeden Coninck/ ende syner aengheborener goedertierenheyt groot ongelijck/als ghy hem rekent onder het ghetal der Tyrannen/die hare ondersaeten ghetyranniseert/veronghelijckt / ende gewalt aenghedaen hebben.

Vryen Nederlander.

Ick en sal niet te luyde roepen / veel weyniger sal ick buyten de paelen des waerheyt treden/ende nochtans sal ick/so het V.E. believen sal my aen te hooren/bewysen : Dat noyt Phalaris, Nero, Herodes, Pharao, Diocletianus, Iulianus, Apostata, of eenigen anderē wreeden Tyran schandelicker

 delicker

delicker heeft ghesocht ofte ghetracht zijne onder-saten te verdrucken/ te verdelgen / eñ uyt te roeden / als de Coninck van Hispanien eñ zijne Stad-houders nu etlijcke Jaren lanck gedaen hebben/door in-gevẽ eñ aenporren der vervloecte pauselicke Inquisiti-Camer,in dewelcke/ al ten tyde des Keysers Caroli V. vele bloedige Placcaerten ghesmeet zijn/uyt cracht van de welcke ten tijde deses Keysers boven de vijftich dupsent menschen zijn onthalst/verdroncken/gehangen/ levendich in d'aerde gedolven/verbrant/ende met andere manieren van het levẽ berooft. Waer om dat des Keysers Caroli V. memorie by velen seer heugelick eñ aengenaẽ is/so en wil ic hier niet breeder verhalen t'gene te zijnen tijde geschiet is/maer het geheele belept der saeckẽ hier in Nederland onder de ongheluckige regieringe des Coninex Philippi II. de bloedige placcaten/de moorden:verwoestingen vã landẽ eñ steden:uytschrapingẽ onses Privilegien:Schoffieringen van vrouwen ende maechden:Den onverdraghlicken moet wille/raesernije/hooveerdige woorden eñ werckẽ van Duc d'Alba,Don Loys,don Iohan,Vergas,&c. Oock harer Colonellen/ Capiteynen/jae soldaten/mossagen eñ hoeren/hebben genoechsaem doẽ blijcken/datmen nergens anders na getracht noch gestaen en heeft/ dã om ons alle ongelijc toe te voegen/ jae om ons te brengen in de uyterste elende eñ slavernije/eñ om met ons te handelẽ/ware het haer eenichsins mogelic geweest/gelic de bloet dorstige Spaenjaerts eertijts gehandelt hebbẽ met de Americanen,Brasilianen,Peruvianen,eñ ander Indiaensche landẽ eñ luyden/by dewelcke sy seer groote wreethept/eñ meer dan Barbarische onmenschelicke dadẽ bedrevẽ hebbẽ: so dat een yeder die de selfde leest oft hoort vertellen/eenẽ grouwel eñ schric heeft van de spaensche natie/eñ haren aenhanck. Soude ic in het lange verhalen al het ongelijc/alle de wreetheden/ eñ bloet stortingẽ die hier in Nederland geschiet zijn/geduyrende het levẽ eñ de regieringe desConincx Philippi II. van diẽ naem/so moest ic een heel groot boec daer van maecken: Ic sal teghenwoordelic alleen verhalen/(eñ dat in het corte) eenige der gepasseerder Historien die wy beleeft hebben / om V. E. te doen verstaen (want het schijnt dat ghyse niet en weet/of immers niet weten en wilt)hoe groote eñ hoe menichfuldige oorsaecke dat wy Nederlanders gehat hebbẽ/om den Spaenjart nu ettelicke jaren lanc so mannelicke resistentie ofte tegenweere te doen:Als ooc/op dat alle de gene die nu noch leven/eñ te gelijcke / op dat onse naercomelinghen in aller manieren haer met lijf ende goed beneerstighen den Spaenjart buyten hare paelen te keeren/ haer nu/ noch nimmermeer latende so betooveren ofte verblindẽ/ dat sy haer der selfder jock/ghebiet/ of heerschappije wederom souden onderwerpẽ: daer toe de Spaenjart met zijne creaturen op allerley manieren seer listelick ende behendelick sal soecken te geraecken/ niet sparende ettelicke tonnen gouts/noch schoone beloftenissen/ noch verhooghinghen van Gheslachten noch Iesuytsche schijn heylichept / noch eenighe andere listen ofte practijcken,

Non minor est virtus quàm quærro, parta tueri.

Ghe-

Ghespanioliſeerden Nederlander.

Ick ſal goede achtinge geven op t'gene dat ghy ſpreect / daerom ſiet toe dat ghy niet anders en ſpreeckt / dan t'ghene dat ghy cont bewijſen waer te zijn/met het getuygeniſſe vā geloofweerdige Hiſtory ſchrijvers/ of anderer perſoonen:welcke getuygeniſſe oprecht ende waer is.

Vryen Nederlander.

Het ſal alſo geſchieden/luyſtert naeuwe toe. Na dat God de Heere door zijne goedertierenheyt ende ghenade / het licht ende de Predicatie zijnes godlicken woorts/tot onderkinge des Pauſelicker valſcher leere/ hadden laeten door breken/ſo in andere landen/ als oock hier in Nederland/alſo dat eenige godſalige ende na hare ſalicheyt yverende perſoonen uyt het leſen van Godes H.woort verſtonden/ja conden taſten ende gevoelen / dat ſy tot noch toe in groote duyſterniſſen waren verſoncken geweeſt;So en heeft de duyvel van der Helle dit niet connē lijden:maer hy heeft den Paus/de Inquiſiteurs/Coninc van Hiſpanien/met al haren aenhanck daer toe ghebracht/dat ſy met ghewalt/ende door rigeur van hare Placcaten hier in deſe landen hebbē willen invoeren de Spaenſche Inquiſitie,dat is : Sodanighe onderſoeckinge in de conſcientien der menſchen/als eertijts in Spanien is ingevoert geweeſt tegen de moorē ofte Saracynen ende Joden van Granada, d'welck tot groot prejuditie ende naedeel van Geeſtelicke ende wereltlicke Perſoonen deſer landen/ ende tot onderdruckinge onſer Privilegien/ende diere ghecochte vryheden was ſtreckende:De Spaenſche Inquiſitie is ſodaenich/dat ſelfs de Inwoonders der ſtadt van Roome/die niet en connen noch en willē lijden/hoe Papiſtich ſy zijn. Want Anno 1559.hebben de Burgers van Roome met openbaer gewalt het Inquiſiti huys opgeloopen ende verbrant/ſy hebben de gevangene los gelaten/ende den opperſten Inquiſiteur gequetſt/eñ zijne geſellen veriaecht:Sy ſoudē oock het Clooſter Minerva verbrant hebbē/om dat het ſelfde den Inquiſiteuren toequam/ tē ware dat twee vermaerde eñ wel gheachte Heeren/ Marco Antonio Columno,eñ Iulio Ceſarino met ſchoone woorden het volc geappayſeert eñ geſtilt haddē.Die van Neapolis,Venegien,Milanen,eñ andere/hoe paeps datſe zijn/ſo hebbenſe nochtans geweygert de Spaenſche Inquiſitie aē te nemen ofte toe te laetē:de Coopliedē vā Lyſſabon die ſo papiſt zijn als eenige menſchē ter werelt / hebbē dit wreede Monſter-dier(doe Coninc Philips eerſt aē Portugael quā)begeerē af te coopē/eñ hebben derdehalf Iren.Am-
millioen Ducatē aengebodē/dat alleenlic dit den inwoonderē dier ſtadt non.in
mochte gegunt wordē/dat d'Inquiſiteurs niemant en ſouden mogen in zijne Trou-
hechtenis werpē/ſonder zijnē aēclager/eñ doorſaeckē te ōmeldē/ eñ nie- hert.vernā.
māts op geene getuygeniſſē te condemnerē/ ſonder dē beclaechde coppē b.4.6.

Spaenſche Inquiſitie.

daer af te verleenen/ om zijne verclaringe daer op te doen: In somma/ sy en versochten niet dan billick verhoor voor de condemnatie/ ende ordinaris recht/na stijl van alle gherechts-bancken/ende naturelijcke redenen: Maer dit en mocht die van Lyssabon niet ghebeuren/want d'Inquisiteurs en wilden haer so enghe niet binden laeten/sy begeerden hare onbepaelde macht ende vryheydt te behouden/om een yeder/ die het haer beliefde/te condemneren/al en hadden sy geen ander ghetuyghen/ dan des ghevanghenen ghesworene vyanden/ of lichtveerdige boeven/ welcker getuyghenisse men in een saecke van drye guldenen hadde mogen verwerpen: of ooc sulcke die sy selfs uytgemaeckt hadden/ghelijck Annas ende Cayphas tegen Christum valsche getuyghen hadden uytghemaeckt.

Dusdanige Placcaten zijn in dit loopende jaer/ als oock het naest voorgaende jaer in Vlaenderen ende Brabandt door den Ertshertoge ende zijne Officieren vernieut.

Maer om wat breeder te verhaelen / de sware borden / diemen ons heeft opgelept: So staet hier wel aen te mercken/dat de bloedige Placcaten der Inquisiteuren eñ des Coninckx mede brachten / dat niemand/ op lijf-straffe/en mocht hebben/ coopen / gheven / draghen / noch lesen Schriften ofte Boecken gemaeckt by Luther,Calvijn, Wicklef, Zwinglius,Melanthon,ofte andere der gelijcke Schrijventen: Item/dat niemand de H. Schrifture lesen/daer van spreken/ofte disputeren en mocht/dan alleen de Theologi,eñ Doctoren in der Godtheyt/ofte soodanige persoonen/dien dit expresselick toegelaeten was/eñ dit alles by verbeurte van lijf ende goed. Op de selfde pene was verboden / in zijn huys te ontfangen/te logieren/victualie/cleederen/of gelt te gheven yemand die in het minste suspect was van ketterye/so sy het noemen / jae ooc niet al ware het zijnen Vader/Moeder/Suster ofte broeder: dese restrictie ofte ghenade was alleẽ by de rigoreuse placcaeten/dat de mans met den sweerde souden ghestraft worden/ende de Vrouw-persoonen souden levendich in d'aerde gedolven worden/indien sy de ketterijen afgaende ende verloochenende/haer wouden voor eenen mis-pape biechten: Maer indien sy volstandich bleven by de aengenomene bekentenisse der waerheydt/ soo was dit hare sententie ofte vonnisse/ dat soo wel de Vrouwen als de Mannen/met den viere soude gestraft worden : Ende hier toe is noch dese groote wreetheyt gecomẽ/ dat de persoonen om de Religie ter doot verwesen synde / gheen macht en hadden Testamenten te maecken/ of hare goederen wech te gheven / d'welck nochtans Schelmen / dieven/ Moordenaers/ende Straet-schenders ghegunt ende toegelaten wort. Het is dickwils geschiet/dat de Vaders ofte Moeders/als ketters veroordeelt ende ghedoodet/ of ten lande uyt gebannen wesende/om dat sy op eenen Vry-dach of Quater-temper dach onwetende / of oock willens vleesch gegeten hadden: of om datse op den bestemden tijdt niet en waren te biechte ghecomen etc. So wierden de ouders gedoot / of mosten te lande uyt/ende hare kinderen ofte erfgenamẽ werden verbreemt van haer erfgoet/ jae tot arme bedelaers ende land-loopers gemaeckt ende vreemde Tyrannen / Spaensche korve vlechters (welcke men den/

name

naeme van Don gāſ)mitſgaders andere pockighe Italianen / of God-looſe Walen/Bourgoinjons/Albanoiſen etc. Quamen inde beſittinghe der goederē/ welcke deſe eñ gene vrome luyden van haer voor-ouderen hadden geerft/of die ſy met haren arbeydt ende ſorghe ſurlick hadden vergadert ende by een gebracht.

Impie hæc tam culba novalia miles habebit, Barbarus has ſegetes? En queis conſtruximus ædes. It meæ quondam pecus, ite capella.

Op dat de Coninc en de Inquiſiteurs des te gevoegelicker tot haer voornemen ſouden geraecken/ſo om de Inquiſitie / als om het Concilium van Trenten des te beter na haren ſin in te voeren: Soo hebben ſy in deſe landen willen in voeren drie Aerts-Biſſchoppen/ende verſcheydene andere Biſſchoppen (waer van de twee ſouden Inquiſiteurs zijn) die genieten ſouden het beſte deel vande goederen/Renten/ende Incomſten der voornaemſter Abdyen/Clooſteren/Prooſdyen etc. deſer landen.

Ende dit was in Spanien al beſloten ende ghereet om ter executie te ſtellen/ſonder datmen de Geeſtelickheyt deſer landen/ of ooc de Staten ende Magiſtraeten der Steden eenighen raet / ick ſwyge conſent/daer over gevraecht heeft. Den wreeden Cardinael Granvelle, eenen vreemdelinc in deſe landen/ende geheel geſpanioliſeert/ was alreets gemaect Aerts-biſſchop van Mechelen/ende hy ſoude het principale beſit aller kerckelicke ende politijcke ſaecken gehadt hebben: Tot zijn onderhout waren ghedeſtineert/(nevens de Abdye van S. Amans die hy alreets poſſideerde) de op comſten der Abdye van Afleghum/dwelck is de rijckſte Abdye van Braband/hebbende jaerlicx incomende wel vijftich duyſent guldens. De Generale Staten/ hoe Catholijck dat ſy oock waren/ en hebben de invoeringhe der nieuwer Biſſchoppen niet connen goet vinden/merckende dat de ſelve dienen ſouden/niet ſo ſeer om de Catholijcke Religie te hanteren / als om de Privilegien des lants allenſkens te verdrucken/eñ een abſolute regieringe in te voeren/daer in deſe nieuwe Spaenſche creatueren/ onder de Staten des lants preſideren ende boven aen ſouden ſitten(of ſy ſchoon vreemdelingen waren) jae de ſelve over ſtemmen/ende elcx een in den mont ſien ſouden/om d'oude vryheyt van omme-ſtemmen/ende voor de Privilegien te ſpreken/ te verminderen/jae met der tijt geheelic te verhinderen. Hier tegen hebben ſich met goede redenen geſet de cloeckſte Heeren / Geeſtelicke ende wereltlicke/ Edele/ende Magiſtraeten der grooter Steden / als weſende een ſtuck tenderēde tot de uyterſte ruyne eñ onderganc des welſtants eñ vryheyt deſer landen. De Regente ſelfs/als ooc de Heere van de Ordre des gulden vlies/ende den Raet van Staete / hebben nootwendich geacht den Coninck te waerſchouwen van het ongemack dwelck deſe landen hier door over het hooft was hanghende / tot welcken eynde in Spanien is geſonden den Vry Heere van Montigny Ridder van dē Guldenen Vlieſe Broeder van den Grave van Hoorn: Maer hy en heeft niet voorderlicx voor deſe arme bedruckte landē connen uytrichten. Dry jaren daer na is ooc om de ſelfde oorſaecken in Spanien gherepſt den Grave van Egmont, maer hy en heeft ooc tot trooſt der beancxtichder Nederlandē

Nieuwe Biſſchoppen.

Granvelle ghemaeckt Aerts-Biſſchop van Mechelen.

Madame de Parma.

Anno. 1562.

niet connen erlanghen / dan schoone beloften/daer niet goedts op ghevolcht en is. Want Anno 1565. in Decembri/ heeft de Hertoginne van Parma Regente deser Landen brieven ontfanghen uyt Spanien/ in de welcke haer belast wiert/ dat sy de Placcaten / soo by den Keyser Carolum V. als by den Coninck gemaeckt/op het stuck van de Religie/ernstlijck ende sonder oogh-luyckinghe soude ter executie stellen/ende dat sy de Inquisiteurs soude by-staen in het executeren van haeren last : Als oock/dat hare Hoocheyt / de nieuwe Bisschoppen soude invoeren eñ de hand bieden. In dit Jaer van 1565. zijn binnẽ Brussel vele treffelijcke Heeren eñ Edelen deser Landen ghecomen tot de Regente/ende hebben hare Hoocheyt onderdanichlijck ghebeden/dat sy by den Coninc woude bearbeyden/dat de executie der Placcaten/ als ooc de invoeringhe der Inquisitie ende der nieuwer Bisschoppen/mochte te rugge blijven/ eer daer meerder quaet den Landen ende luyden van over-quame. Hier op is ghevolcht/dat Anno 1566. soo met believen der Regente/als de Heeren van der Ordre/ende der Raden van State / in Spaniẽ aen den Coninck ghesonden zijn/den Marquis van Berghen, ende den Baender-Heer van Montigni, beyde Ridders van den gulden Vliese. Men heeft ghehoept/dat dese/ wijse/ cloecke/ ende verstandighe Heeren / het ghemoet des Coninckx tot moderatie souden ghebracht hebben/maer/och laeyi het heeft dese beyde goede Heeren het leven ghecost / ende de saecke is meer verbittert/ als versoetet / want in de plaetse van moderatie / isser ghevolcht groote moorderatie ende bloed-stortinghe in de Steden van Vlaenderen/Artoys/Henegouwe/ende elders;waer door nochtans den loop des H.Euangelij niet en is connen verhindert worden/maer t'ghene eertijts Cyprianus ghesproken ende geschreven heeft/ dat is oock hier te lande in die tijden waerachtich bevonden / Sangues Martyrum est semen Ecclesiæ, het bloet der Martelaren is het saet der Kercke. Hoemẽ meer Menschen ghedoodt heeft om de Religie/hoe datter daeghelijckx meer ende meer de selfde hebben aenghenomen : de Lelien connen qualijck op-wassen tusschen de doornen/maer Godes volck is op-gewassen tusschen de Sweerden / Spiessen / Hellebarden / ende midden in het vier/ d'welck de Tyrannen hadden ghestoockt / om die van de Ghereformeerde Religie te verdelghen ende tot asschen te verbranden : de assche is over al ghevloghen : het is gheweest als eenen blixem/die geschenen heeft in alle Landen ende Steden deser Provincien / den welcken niemand en heeft connen stoppen noch keeren. In seer weynich dagen zijn schier over al de Beelden ende Altaren wt de Pauselijcke Kercken gheworpen/ende de Ghereformeerde hebben/so in de Steden/als ten platten lande opentlijck ghepredickt/eñ de Sacramenten bedient na de instellinghe Christi, eñ het ghebruyck der oude kerck : men heeft alleen in Vlaenderen gepredickt wel in sestich verscheydene plaetsen. Als nu desen haestighen yver een weynichsken vercoelt was/soo hebben de Ghereformeerde een onderdanighe requeste ghemaeckt aen den Coninc/de welcke sy Anno 1566. den 27. Octobris ghegheven hebben in handen van

Request der Heeren eñ Edelen.

Montigni is in Spanien onthalst/ door bevel des Coninckx ende zijne goederẽ zijn geconfisqueert. Den Marquis van Bergen is in Spanien gestorven/ eenighe schrijven vã verdriet eñ hertseer/ andere / dat hy vergevẽ is.

vã Philips de Lalain Grave van Hooch-ſtrate, Stad-houder vandẽ Prince van Orangien binnen Antwerpen/in de welcke ſy gheſchreven hebben/ dat ſy gheen oorſake noch aenſoeckers van oproer en waren: Eñ badẽ dat het zijne Mt. woude ghelieven te volghen den raet Gama lielis, ghedenckende dat het gheloove ofte Religie niet en can/noch en mach ghedwongen weſen: Sy ſchreven/ dat ſy gheloofden de Bybelſche Schriften: de 12. Articulen des Chriſtelijcken geloofs / eñ de outſte Concilien/ datſe haer oock ſubmitteerden het oordeel van een vrye Concilie Generael/of nationael van Duytſch-land/Vrancke-rijck/ Enghelandt/ ende andere omligghende Landen: Sy beloefden den Coninck alle behoorlijcke ende moghelijcke onderdanicheyt/willende gheern ende goedwillichlijck betaelen aen zijne Mt. alle Impoſitien eñ ſchattingen/die zijne andere onder-ſaten betaelden: Hier en bovẽ hebben ſy zijne Mt. beloeft te geven 30. tonnen gouts/indien hy haer woude gunnen vryheyt inde Religie. Maer dit alles is by dẽ Coninc eñ de Spaẽſche Radẽ ten quaetſten geduyt/eñ de Regente heeft laſt gecregen de Predicatien der Gereformeerde te verhinderen/ het ware door perſuaſien ofte met gewalt eñ gewapender hant/dwelc ſy ooc gedaen heeft/ſoo veel haer mogelijck is geweeſt/gevanckelick nemende eñ doodende vele vrome/ godſalige perſoonẽ/ſo Predicantẽ/als andere: Eñ is eyndelic de ſake ſo wijt gebracht dat Anno 1567. in Martio eñ in Aprili de openbare exercitien der Gereformeerde Religie vaſt over al in deſe Landen moeſten ophoudẽ: Ja men heeft (nu met nieu crijchſ-volc verſterct zijnde/eñ van den Coninck dagelijcx geſtijft weſende) der Gereformeerde nieuwe Kerckẽ vaſt over al af-gebroken/eñ vande materialen der ſelfder heeftmen Galgen ghemaeckt/om de Gereformeerde daer aen te hangen/d'welc vele menſchẽ met grooten vlijt hebben helpen in het werc ſtellen/eenſ-deels wt eenen verkeerden blinden yver eñ het tegen de ware Religie: ander deels op dat ſy ſelfs niet ſouden geſuſpecteert worden van ketterye. Het waer en cleyne Stedekens in de welcke maer vijftich perſoonẽ in corter tijt / om het ſtuck vande Religie/ſijn geexecuteert ghewordẽ: Inde groote Steden ſijnder twee/dry vier hondert nae malcanderen gehangen/gebrant/ verdroncken/ eñ door andere middelen ſeer wreedelic vã haer leven berooft: Behalvẽ noch het groot getal der gener die de Droſſarts eñ Roode-roeden/ ofte Bailjouwen eñ officiren der platte landen hebben ghedoot/wãt deſe hongẽ ſtracx op alle de gene die haer eenichſins maer ſuſpect en waren: Die huys en hof verlietẽ/eñ ten lande uyt trockẽ/welcke ontelbaer ſijn/waren verre de gheluckichſte/want die om haer goed te ſalveren in het land bleven eñ de huycke nae den wint hingen haer verlatende op de ſchoone woorden der Regente eñ harer adherentẽ/die ſijn corts daer na/meeſtendeels ghevangen/gehangen/gebrant/verſmoort/ of in de gevanckeniſſen: eñ op de pijn-banckẽ ſeer ellendelijc eñ met onuyt-ſprekelijcke pijne gheſtorven: de weynigh die haer hier en daer verſtaken/leefden in groote vreeſe eñ benautheyt/ ſtervende alle dage meer dan thien doodẽ/ende na dat ſy geheel verarmt waren/moeſten ſy noch eyndelijc haer ſelvẽ met groot perijckel vã haer levẽ ten lande uytſtellẽ.

Nota be.

Dit.

Dit en zÿn noch maer geweeſt de beginſelen onſer elenden/dit is noch al kinder-ſpel geweeſt in reſpect vande wreede vervolging/moorderÿẽ/ ende bloed-ſtortinghen / die door den wreeden bloed-hond Duc d'Alba gheſchiet zÿn: ſoo haeſt als hy ghewapender hand in deſe Landen ghecomen was/ ende door zÿn Crÿchſ-volck hem hadde verſeeckert vande Steden ende vaſticheden deſer Landen/(d'welc hy ſonder ſlach of ſtoot met ghemack ghedaen heeft/ want niemand gheſinnet en was hem tegen den Coninc of zÿnen Stad-houder te opponeren) ſo heeft hy ſtracx de oude rigoreuſe Placcaten tegẽ de Religie vernieut / ende hy heeft het Concilium van Trenté de nieuwe Biſſchoppen, ende de Spaenſche Inquiſitie gelÿckelÿck willen invoeren over al in deſe Landen. Inde plaetſe vande vergaderinghe der Generale Staten/heeft hy verordineert eenen Raet van twaelf Mannen / die ghenoempt wiert den Bloed-Raed, beſtaende upt Spaenjaerden/ ende andere gheſpaniolizeerde/ wreede/ bloed-dorſtighe menſchen : de Licentiaet Ian Vargas is preſident van deſe Raed-Camer gheweeſt/die/na het ghetuygheniſſe van veelen / om de ſchoffiringh van een Weeſ-kind/ van zÿn Maechſchap / upt Spanien gebannen was / eenen Man boven alle wreede de wreetſte / die niet anders dan het goed ende bloed der Neder-landers en ſocht. Hy was eenen ongheleerden Buffel/gelÿck dit ghebleken heeft aen zÿn Latÿn/dwelck hy tot de Profeſſoren van Leuven ſprack/die(alſmen den jongen Prince van Oraengien van daer nam/ende ghevanckelÿck na Spanien voerde) proteſterende dat deſe Acte was ſtrÿdende met haere Privilegien: Soo heeft Vergas gheantwoordt ende gheroepen in quaet Latÿn/ Non curames veſtros Privilegios: den naem Licentiaet en competeerde hem niet ten aenſien zÿner geleerthept/maer wel ten aenſien/ dat hy licentie ofte toelatinghe heeft ghehadt / om alle moet-wille ende wreethept over de Neder-landers te bedrÿven : hy macht wel met reſte ſeggen Vergas habet Virgas, dat is ; dat hy een geeſſel eñ roede der Neder-landers was. De Spaenjaerden oordeelden/ dat de ghecankerde wonde der Neder-landers ſulck eenen harden Chirurgÿn moeſte hebben. Deſen Bloed-Raed wiert ſoo groote macht ghegheven / dat daer mede allen anderen Raeden der Provincien alle macht ende authoritept benomen is ghe-worden. Want alle de andere Raden / hooghe ende leeghe / jae ſelfs de Staten van de particuliere Provincien / moeſten onder deſen Raed te rechte ſtaen/ jae oock ſochten hare Provincien / als deſen Bloed-Raed haer citeerde/ghelÿck Anno 1569. ghebleken heeft/als Duc d'Alba eerſt de Stadt van Vtrecht/daer na de Statẽ van den Lande van Vtrecht door den Procureur Generael heeft doen citeren voor hem / ofte voor den Bloed-Raed te compareren: In ſomma deſen Bloed-Raed hadde abſolute macht over Edel ende Onedel/ Gheeſtelÿck ende Wereltlÿck: Ende Duc d'Alba, van den welcken den Bloed-Raed gheheel dependeerde / ende ſonder wiens wille ende believen ſy niet en deden / is hier door ghemaeckt Dictator abſolut/ Heere eñ meeſter over alle ende eenen

Dvc d'Alve comt in Nederland An. 1567.

Le Conſeil des troubles.

peghe-

peghelijcken: hy zijne macht ghebruyckende / heeft ons berooft van al onse Ordinantien/Jurisdictien/Appellen/ende Resorten/ met voetē tredende alle de Privilegien deser Landen: de constitutien vande Ordre van den gulden Vliese/de Privilegien vande Universiteyt van Leuven/ by den Coninck selve lijflijck beswooren/heeft hy verclaert alle verbeurt te sijn / ende dat dit land ghehouden wiert als een nieu gheconquesteert Landt.

Den voor-ghenoemden Bloed-Raed heeft ghemaeckt ende besloten seker Articulen/ende hielden de overtreders der selfder begaen te hebben Crimen Læsæ Majestatis, die soo wijt conden uyt-ghespreyt ende uytghelepdt worden/ datter schier niemand in dese Landen en was/ of hy en hadde/na den Regel deser wetten/verbeurt/was het niet lijf en goed/ soo was het ten weynichsten lijf of goed. De principale Articulen waren dese:

Dat alle de Requesten by de Staten ende Steden van de Landen over-ghegheven teghen de nieuwe Bisschoppen/ Inquisitie/ ende oock om te hebben moderatie der Placcaten/ sijn Conjuratien teghen Godt ende den Coninck. Vide Metera.F.39.b & Borre F.46.a.b.

In t'selfde Crim ofte feyt waren de Edele/die de Supplicatien over c. d. ghegheven hadden teghen de Inquisitie ende placcaten / met alle de ghene die de selfde Supplicatie ghelaudert hadden.

Item/alle de Heeren/ Edelen/ Officieren/ Provintiale ende Subalterne Richters / ofte Substituten / die de nieuwe Predicatien / onder decksel van necessiteyt des tijts/toe-ghelaeten/ ofte daer toe ooch-luyckinghe ghedaen hadden.

Desgelijcks/alle de Heeren/Edele/ Rechters/Officieren/ende andere van wat qualiteyt sy sijn/ die de eerste Supplicatie der Edelen: Predicatien: Beelde-stormen: etc. met raed ende daed niet wederstaen en hebben / etc.

De Histor-schrijvers der Neder-landtsche gheschiedenissen vermelden/dat dese Articulen/nevens andere meer van de selfde soorte/ souden ghevonden sijn t'Antwerpen in de Camer van den president Vergas, ende zijn stracx in openbaren drucke uyt-ghegaen/ maer noydt gheloochgent ofte ontkent:

Oock soo heeft de Coninck binnen Madril Anno 1568. den 26. Februarij/ een seer grouwelicke/wreede/Diocletiaens, ja Neronische sententie ofte vonnisse wtgesprokē over de inwoonders deser Landen/die alle condemnerende begaen te hebben Crimen Læsæ Majestatis,eñ heeftse derhalven/sonder aensien van sexe of ouderdom verwesen tot de straffen ende pijnen by de Rechten gheordineert tegen sulcke misdaders/dat is: dat sy verbeurt hadden lijf en goed: willende eñ ordinerende sijne Mt. (om door sulc een ernstig sententie exempel te gevē/ eñ vreese te makē in toecomende tijdē by alle ondersatē)dat de straffē eñ pijnē deser sententie/ sonder eenige hope van gratie ofte dissimulatie/haer volcomē effect sullen heb- Wreede sententie des Conincks over de Nederlanden uyt gesproken.

ſen hebben. Dit heeft Vergas bevestticht / als hy ſprack in quaden Latyne / Hæretici fraxerunt Templa, boni nihil faxerunt contra, ergo debent omnes patibulare, dat is: de Ketters hebben de Kercken ghebroken/ de goede en hebben het niet belet / Ergo ſoo moetmenſe alle gaer op-hanghen. Dit was een recht Barbariſch argument a Barbario voort-ghebracht. De voor-verhaelde ſententie des Coninckx heeft eenen grooten ſchrick ghecauſeert onder alle ſoorten der menſchen/alſoo datter in corter tijt meer dan hondert duyſent huyſ-gheſinnen van Edele/ Coop-lieden/Renteniers / Burghers / ende Boeren upt deſe Landen ghevlucht zijn nae Duytſch-land/Ooſt-land/Cleve/ Embden/ Vranckrijck/ ende Enghelland/etc. meeſten deels/door het haeſtich vluchten/in de handen der Leeuwen laetende hare vrouwen/kinderen/huyſen/hoven/ meubelen/ende juweelen/die/gevonden zijnde/ datelijck gheconfiſqueert wierden. Daer ſijn Placcaten ghepubliceert / dat ſoo wie eenighe van der ghevluchte Rebellen ofte Geuſen goederen wiſt / dat hy die ſoude den Treſoriers ofte Overicheden aen-brenghen/op ſtraffe ende verbeurte/ datmen de weerde der ſelfder den verſwijgher ofte heelder ſoude doen betalen/ende indien hy dat niet en vermocht te doen / ſoo ſoude hy aen het leven gheſtraft worden: Ende om des te beter hier toe te moghen gheraken/is den aen-brengher het derde deel beloeft. Die niet in tijts vluchten en conden/zijn ghevangen ghenomen/welcker ghetal ſo groot is gheweeſt/dat niet alleen de ordinariſche ghevanckeniſſen met de ſelfde en zijn vervult geworden / maer men heeft noch over al nieuwe ghevanckeniſſen moeten maken/onaengheſien het groot ghetal der ghener diemen daghelijckx heeft ghebrandt / verdroncken/ onthalſt/ gheraepbraeckt/met ſeer groote/ende te vooren noyt ghehoorde tormenten doot gheppnicht/onaengheſien oock/dat de galghen/ende in vele plaetſen de boomen op de weghen vol Nederlanders hinghen / die by de Spaenjaerts even ſoo weynich gheacht waren/ als ſy eertijdts de Americanen gheacht hebben / de welcke ſy by duyſenden ſeer wreedelijck ghedoodt hebben.

In deſe tijden is hier in Neder-land vervult t'gene dat Chriſtus heeft gheprophereert/ ſegghende: de ure compt, dat ſoo wie u dooden ſal, die ſal meyne Gode dienſte te doen. Vele treffelijcke Borghers ende Coop-lieden/die veertich/vijftich/ſeſtich/tachentich/hondert duyſent guldens rijck waren/ heeftmen de handen op den rugghe ghebonden / ende aen een peert ghebonden / ende alſoo nae het galghe-velt ghesleept ende op ghehanghen/ſomtijdts niet ſoo ſeere om dat ſy kenniſſe hadden van de Ghereformeerde Religie/maer op datmen alſoo met behendichept ſoude gheraken aen hare goederen.

Daer is Anno 1577. eenen Greffier des Coninckx in de Stadt van Doornijck/ghenaemt Martijn Huttijn, die ten tijde van Duc d'Alba Inquiſiteur was/van ſyn eyghen Clercken beſchuldicht/ende hy heeft het nae der handt/ghevanghen ſittende/ſelfs moeten bekennen/dat hy ghe-

duyrende

duyrende zijn authoriteyt onder den Hertogh van Alva / veel valsche ghetuyghen hadde uytghemaeckt/die veel rijcke lieden/soo wel Catholijcke/als andere/beschuldichden van ketterye / wapenen ghedragen te hebben teghen den Coninck/ ofte in de Predicatien der Ghereformeerde gheweest te zijn/die daer over onschuldichlijck zijn ghedoot/eñ haere goederen zijn gheconfisqueert. Soo dat het in die tijden seer periculoos was rijcke te zijn / want den Spaenschen Rhadamantus verdoemde die alder-eerst/op dat hy haer erfgenaem mocht worden/handelende even ghelijck Achab ende Iesabel eertijdts ghedaen hebben / die door valsche ghetuyghen Naboth lieten over-tuyghen / dat hy Godt ende den Coninck ghelastert hadden / op dat sy actie mochten hebben hem te dooden/ende syne goederen te confisqueeren. Dit was den raedt van Don Francisco de Lejua, die in den beghinne deser Neder-landsche beroerten uyt Vranckrijck aen de Regente Hertoghinne van Parma, schreef/ datmen moeste om-brenghen de principaelste deser Landen / ofte innmers datmense moeste heel arm maecken.

Dese wreede schelmerye isser oock tusschen ghelooopen in die tijden/ dat verscheydene Moordenaers/Straet-schenders/dieven/ etc. die ter doot verwesen waren/ van de godloose Sipiers/ Provoostẽ/ ofte Ballious heymelijck sijn los ghelaten om een stuck gheldts/ende hare naemen heeftmen ghegheven desen ende gheenen onnooselen menschen/die als Rebelle ofte Geusen verclaecht zijnde ghevanghen saten / ende sy hebben met haer bloedt der schelmen schult en straffe moeten boeten: Soo godloos als de Heere was / soo waren oock zijne knechten. Barrabas wort los ghelaeten/ Christus in syne ledematen ghecruyst.

Ick hebbe hier boven alleen met een woort ofte twee aengheroert/ dat de Keyser Caroles V. in dese Landen heeft willen invoeren het Concilium van Trenten, d'welck de Staten / jae selfs de Gheestelickheydt/ ongeern wouden aennemen/om dat daer inne staen verscheydene punten welcke reghel-recht strijdende sijn teghen de Privilegien / Rechten/ Statuten/eñ ghewoonelicke proceduren hier in Nederland tot noch toe ghebruyckelijck/so in Gheestelijcke/ als in Wereltlijcke hoven: Ten is ten tijde Caroli V. noydt in het werck connen ghestelt worden/de Saten hebben de publicatie des selfden af-ghebeden/ ende moderatie hier van te weghe ghebracht. Maer Duc d'Alba in dese Landen ghecomen sijnde met zijne ghewapende Spaenjaerden / heeft soo wel het Concilium van Trenten, als de Inquisitie, met ghewalt over al in dese Landen willen in-voeren ende volcomelijck doen onder-houden. De Coninghen van Vranckrijck / onaenghesien sy / tot op desen Coninck/ bittere Papisten gheweest zijn: Soo en hebben sy even wel het Concilie van Trenten noyt willen aen-nemen: Maer sy hebbender teghen gheexcipieert ende gheprotesteert/ als de Paus ghewilt heeft / dat het in Vranckrijck soude ghepubliceert ende onder-houden worden. Maer Duc d'Alba heeft ghewildt/dat wy d'Inquisitie, nieuwe Bisschoppen, tienden penninck, ende andere schattinghen / het Concilium van Trenten, ende noch andere

Tunc data Libertas odijs, resolutaque Legem Irena. Cõcilium vã Trentẽ.

ſware borden ghelijckelijck ende op eenen tijdt ſouden op den hals nemen/welcker een noch wy/ noch onſe kinderen/nemmermeer en ſouden connen draghen hebben. Ick en ſal cortheyts halven hier niet verhaelen / hoe ende met wat redenen dat d'ander Provintien ende Steden van Nederland ghewevgert hebben dit Concilium aen te nemen: Maer ick ſal alleenlijck met weynich woorden beſchrijven / hoe noode ende ongheern dat Vtrecht, Vtrecht, ſegh'ick / in die tijden ſoo heylich ende yverich in de Roomſche Religie/ als Roomen ſelfs / dit Concilium heeft willen aen-nemen.

Borr. Fol. 35.a.b. Anno 1568, in Aprili / heeft Duc d'Alba tot Vtrecht gheſonden den Preſident van Mechelen / ende den Deken van Bruſſel als Commiſſariſſen van weghen de Coninckluijcke Majeſteyt / om den Ertſ-biſſchop van Vtrecht te aſſiſteren/ dat hy dit Concilie terſtont ſoude doen publiceren/ende de decreten des ſelfden ter executie te ſtellen over de limiten van zijne Dioceſe: De Biſſchop heeft binnen Vtrecht doen vergaderen alle de Gheeſtelijckheyt onder zijn Biſdom reſorterende/ ende heeft de ſelve ter preſentie van de voorſchreven Commiſſariſen voor-ghehouden/hoe dat de Hertoghe van Alva van weghen de Coninckluijcke Majeſteyt belaſt hadde/dat hy het Concilie van Trenten ſoude in alle zijne poincten ende articulen ter executie doen ſtellen/ende ghebieden dat het ſelfde van eenen yeghelijcken ſoude werden aenghenomen/dat hy daeromme/volghende t'ſelve bevel/van meyninghe was ter preſentie vande voorſchrevene Commiſſariſen te procederen tot daetelijcke executie van t'ſelve Concilie: Waer op die van de Gheeſtelijckheydt voor antwoorde gaven / dat ſy beleydt waeren de decreten van het Concilie van Trenten te obedieren ende aen te nemen / ſoo veele belanght de Profeſſie van t'Heylighe Catholijcke gheloove / oock mede de reformatie van de abuyſen van den Gheeſtelijcken ſtaet: dan noopende de poincten raeckende de ordinariſche Juriſdictien ende eenighe andere duyſterheden/ dat henlieden/ gheleden ontrent twee jaren/by de hoocheydt van de Hertoginne van Parma, doemaels Gouvernante vande Landen / verleendt was ſeeckere moderatie / die begheerden ſy dat in hare cracht ſoude blijven: dan alſoo de Biſſchop / des niet teghen-ſtaende/ begheerde / volghende den laſt van den Hertoghe / voordts te procederen tot volcomen executie des voorſchrevens Conciliums: Soo hebben die van de Gheeſtelijckheydt haere Ghedeputeerde ghe ſouden aen den Hertoghe/ ende aen den ſelfden een langhe Requeſte in het Latijn over-ghegheven / verhopende dat moderatie ſouden erlanghen / maer het was al te vergheefs / hy heeft haer voor Apoſtille ghegheven / dat het des Coninckx wille was / dat de Decreten van het Heylighe Generale Concilie van Trenten poinctelijck gheobſerveert ende gheexecuteert ſouden worden / in alle zijne Coninckrijcken / Landen ende Steden / ſonder reſtrictie / limitatie / of eenighe veranderinghe / ende naementlijck in deſe Landen / daer het meeſt van nooden is. Immers

ſy wou-

ſy wouden/of ſy en wouden niet/ſy moeſtē obedieren ende dit verbloeckte Concilie aen-nemen.

Maer eer ick breeder verhaele / de gheharnaſchte procedupren van Duc d'Alba om de invoeringhe der Inquiſitie / ende des Concilij van Trenten / ſos moet ick oock hier in het corte beſchrijven / hoe groote ende onverdraghelijcke ſchattinghen ende ſommen van penninghen hy de Landen heeft willen upt perſſen. Wy Nederlanders (daer toe inſonderheyt de Vlaminghen ſeer mildelijck contribueerden) hebben den Coninck van Hiſpanien in het beghinſel zijner regieringhe tot vol-voeringhe zijner Oorloghen in Vrancrijck (al hoewel de ſelfde niet en was aenghevangen om eenige oorſaecken den wel-ſtand deſer Landen betreffende) wel veertich Milioenen Goudts in neghen Jaeren tijdts goedwillichlijck ghegheven / boven de ghewoonelijcke ſchattinghen ende ſwaere Impoſitien/ die niet cleyn en waeren : Noch was den Coninck daer nae gheconſenteert een ſchattinghe van twee Milioenen Gouts alle Jare/ſes Jaren lanck gheduyrende: Oock hadde Duc d'Alba een ontelbare menichte van penninghen ghemaeckt upt de groote ende menichfuldige Confiſcatien van de goederen der Princen/Graven/ Heeren/Edelen/Coop-lieden/Borghers/ende Boeren deſer Landen : Doch dit alles en conde hem eñ de zijne noch niet verſaedigen : Maer om de goede land-ſaeten gheheel upt te putten / ende om de ſelfde (als ſy gheheel ſouden verarmt ſijn) des te beter te houden onder de Spaenſche dienſtbaerheyt/ſoo heeft hy (behalven de extraordinariſe ſchattinghen diemen ſoude moghen op ſtellen alſt den Coninck believen ſoude) durven eyſſchē den honderſten penninck van alle de roerlijcke ende onroerlijcke goederen hier in Neder-land ghelegghen : Ende daer en boven noch den thienden penninck van alle roerlijcke goederen/ſoo dickwils als die ſouden vercocht worden : met noch den twintichſten penninck vā de vercoopinghe van alle onroerlijcke goederen/telcker reyſe als ſy vercocht ſouden werden/ſonder tijt te noemen hoe lange dat dit duyren ſoude: Sonder twijfel dit ſoude gheduert hebben ſoo langh' tot dat wy gheheel tot den bedelſack ſouden zijn gebracht geweeſt. Hem wiert van de Rade/vā State eñ vande finantien vertoont/wat ſwaricheyt dit cauſeren ſoude/ ſoo om de nieuwicheyt/ als om de ghewichticheyt der ſaecke : oock ten aenſien der ſwaricheydt in het collecteren / midts het groot bedroch dat de vercoopers hier in begaen ſouden : Als mede / dat dit de Landen (haer meeſtendeel met Coop-handel gheneerende) ſeer ſchaedelijck vallen ſoude / jae dat den Coop-handel daer door gheheel verjaecht ſoude worden : Oock dat daer mede alle Hand-wercken ſeer verdieren ſouden / ende ſy ſouden oock dierder buyten Landts moeten vercocht worden/ als tot noch toe gheſchiet was/ d'welck dan een oorſaecke ſoude zijn / dat de Inwoonders vertrecken ſouden / gaende woonen in andere Landen / daer ſy haeren coſt beter ſouden connen verdienen : Ende alſoo ſouden alle Hand-wercken ende Ambachten hier te Lande

Groote Schattinghe

Ordines & Archid. Mat. in Orat habita in cōvenut Wormacienſi An. 1578.

Honderſten penninck.

Thienden penninck.

Twintichſte penninck.

dagheliicx verminderen/ jae met der tijt gheheel stille staen/tot mercke-lijck nae-deel / jae tot ruine ende onder-ganck deser Landen / de wijle haeren wel-vaert / jae leven bestaet in hand-wercken ende Coopman-schappen. Hier benevens soo hebben de Overicheden deser Landen den Hertoghe gheremonstreert/ hoe dat alle dinghen door dese swaere Impositien van tienden penninc/ honderstten penninck/etc. grotelijckx souden moeten verdieren/ want vele Waré eer sy soudé connen vol-maect werden/soo souden sy in de stoffe ofte materialen vijve/ses/of sevenmael den thienden penninck betaelt hebben/ als Laecken/ Saeyen/ Moccaden/Tapecerije/ ende alle dier ghelijcke waeren/ namelijck eerst ten incoope van het Vlas of Wolle/dan het Garen/daer na den Weber/dan den Verwer/ ten laetsten den cooper ende vercooper/ ende soo voordts/ nae datter veelderhande stoffe soude toe-gaen / ofte naer advenant dat het dickmael ter Marckt ghebracht ofte vercocht soude worden: Oock soo souden de omligghende Natien hare goederen hier in dese landen te coope brengende/dierder willen vercoopen/als sy te voren gedaen hadden/ten aensien van de ongelden die sy nu souden moeten betalen; Eenige geconfedereerde souden ooc reden eñ oorsake hebben om te clagen/ dat de verhooginge aller waren ende coopmanschappen/is een inbreucke der Contracten ende Entrecousen / pretenderende datmen haer behoorde te laeten handelen in dese landen/midts betaelende de oude ghewoonelicke tollen ende onghelden/etc.

Maer al dese ende noch veel andere redenen ende schriftelijcke remonstrantien der getrouwer dienaren ende goed-gunners des Coninckx waren te vergeefs/het was ; Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas: Duc d'Alba andtwoorde/dat hy hadde voor-ghenomen dit int werck te stellen/eer hy noch in het Land gecomen was/ wesende by Theonville/ daer hy dit den Heere van Barlaymond ende Norcarmes hadde gheopenbaert : derhalven so en conde noch en woude hy zijne resolutie niet veranderen / men moeste hen hier in ghehoorsamen : Hy woude sijnen wille vol-voeren / al soude het onderste van Neder-landt boven ghekeert worden.

Flectere si nequeo superos, Acherōta mouebo.

De Staten tot Brussel ende elders hier op vergadert zijnde/ende dit elcke Provintie int particulier voor-ghehouden wesende : en maeckten gheen groote swaricheyt van den honderstten penninck eens voor al te consenteren/ maer baden datmen haer dan met den tienden penninck niet en woude belasten / wederom allegerende de swaricheden die hier uyt souden spruyten. Maer met dese antwoorde en was den Hertogh niet te vreden. Hy schreef aen den Gouverneurs der Provintien/dat sy arbeyden souden zijn begheerte ende eysch door te dringhen. Eenighe Provintien dreychde hy/soo sy niet en wilden consenteren/ soo soude hy Coninckliicke authoriteyt ghebruycken/ dat is : hy soude met alle ghestrengicheyt voort-varen / want zijne Mt. wilde het in aller manieren gheconsenteert hebben ; haer te ghelijcke verwijtende / dat sy qualijck

Want het ons alsoo belieft.

haer

haer offitie ghedaen hadden inde voorgaende troubelen / ende dat die faute met den thienden penninck moeſte gherantſoeneert ofte af-ghecocht ende gheboet worden. Anderen beloefde hy/dat hy ſulcke moderatie ſoude ghebruycken in het innaemen vanden thienden penninck/ dat hy daer mede alle ſwaricheden ſoude wech nemen / want het alles in zijne macht ſtont : deſen Man/ die alle redelijckheyt hadde afgeleyt/ woude hebben datmen op ſijn diſcretie ende redelijcheyt ſich ſoude verlaeten.

Den tiende penninck wort ghenoemt een aenende onſer onghehoorſaemheyt.

Die van Henegouwe / Artoys / ende Naemen heeft hy door Barlaymont ende Norcarmes vriendelijcker doen aen-ſpreken ende laeten ſegghen/dat ſy gheen ſwaricheyt in het conſenteren maken en ſouden / dat hy de executie van den thienden penninck niet ſoo ſeere en ſocht / als de ghehoorſaemheydt/ om de eere des Coninckx te bewaeren. Door deſe ende dierghelijcke dreyghementen/ beloften/ ende ſchalcke middelen iſſer een half conſent van de Staten taliter qualiter uyt gheperſt gheweeſt doch die van Vtrecht en wilden gheenſins conſenteren/ aenbiedende: nochtans in de plaetſe vanden thienden / twintichſten/ ende honderſten penninc/ eerſt twee-entſeventich duyſent/daer na hondert duyſent/daer nae hondert vijftich duyſent/ jae eyndelijc hondert vijftich duyſent gulden boven de twaelf duyſent gulden die ſy alreets ghegheven ende betaelt hadden/jae oock boven wel hondert duyſent gulden die ſy corts te vooren hadden te coſte gheleydt / om de Stadt ende Landen van Vtrecht tot behoef van de Coninckljjcke Majeſteyt te bewaeren ende verſeeckert te houden : Maer dit alles is te vergheefs gheweeſt / Duc d'Alba en woude niet wijcken/ maer heeft om die van Vtrecht te dwinghen/ende om aen haer een exempel te ſtatueren/den xxj. Auguſti Anno 1569. haer toegeſchickt het gheheele regiment zijner Spaenſcher Soldaten/ van den Terſo de Lombardia, ſterck zijnde thien vendelen/welcke hy binnen de Stadt van Vtrecht heeft doen logieren / ſoo wel op de Gheeſtelijcke/als wereltlijcke perſoonen(want de Gheeſtelijcke waren onwilligher deſe ſchattinghe te gheven/ dan den Adel ende Burghers) meynende door deſe middelen die van Vtrecht tot zijn voornemen te bringhen/jae te dwinghen: De Gheeſtelijcke ende de Borghers hebben dit alles ſeer patientelijck ghedraghen / niet tegen-ſtaende dat deſe Spaenjaerden ontallijcke vele fortſen/overlaſt hoogmoet ende gewalt/ ja doot-ſlagen aen haer eygen Waerden ofte Patroonen / ende andere Perſoonen binnen haer eyghen huyſen / ende veel ander oppreſſien binnen de voor-ſchreven Stadt / ſoo wel onder de Gheeſtelijcke / als Wereltlijcke bedreven/ſonder dat daer over eenighe ſtraffe ghedaen wiert. Nochtans/ſeg ic/en heeft Duc d'Alba door deſe middelē die van Vtrecht niet connen dwinghen te conſenteren de voorſchreven onredelijcke/ende in deſe Landen noyt ghehoorde/onbillicke ſchattinghen/maer ſloten eendrachtelijc met patientie te verwachten ende te verdraghen/al wadter haer af comen ſoude/ die van Brabandt en waren het oock niet alle

Fiſtula dulce canit.

Clockmoedicheyt van dien van Vtrecht.

eens

eens/doch vele hebben/ uyt vreese van den Tyran / inghewillicht ende beloeft te gheven / t'ghene sy nochtans wel wisten dat haer onmoghelijck was te betaelen. Het uyt gheperste consent van sommighe / heeft Duc d'Alba ghenoemt een vry-willich consent van alle. Die van Artoys Henegouwe/ende Namen hadden alleen pro forma den heysch van Duc d'Alba gheconsenteert / om de andere Provintien tot inwillighinghe te induceren/ghelijck sy naermaels opentlijck verclaerden: Maer hadde Duc d'Alba volcomen meester van de landen connen worden / hy soude het haer in debita forma tot eenen helder toe doen betalen hebben. De Borghe-meesters van Amsterdam heeft hy ghecondemneert in de boete van 25 duysent gulden/ om dat sy swaricheyt maeckten het Placcaet van den thienden ende twintichsten penninck te doen publiceren: doe sy hier van appelleerden aen den hooghen Raet van Mechelen / creghen sy voor Apostillo/fiat sermo ducis.

Sponde noxa præsto est.

Anno 1571. den lesten Julij heeft Duc d'Alba den thienden penninck doen publiceren / doch met eenighe moderatie / nae zijn goedt-duncken sufficant:doch de Landẽ en heeft hy geen contentement gegeven/maer sy hebben het gehoudẽ voor een groote Tyrannie/ daer mede men socht de Landen arm te maecken/eñ alsdan het verarmde volc ten lande uyt te drijven: Al watmen hem remonstreerde/t'was te vergheefs / selfs Viglias Schetz,ende des Coninex ghetrouste dienaeren en conden hem niet beweeghen: Hy andwoorde haer in gramschap ende schrickelijck sweerende/hy woude den thienden penninck executeren ende hebben, al souden alle de Landen verloren gaen, daer quame af wat het wilde, ofte † het soude hem zijn leven costen. Desen Tyran mochte wel niet recht voor sijn advijs ghevoert hebben des wreeden Bloed-honds Caligula, ende anderer Tyrannen ghemeyn segghen:

† Och waert ghy nooyt geboren geweest/ ghy bloed en sweet suyper.

Dat yeghelijck my haet is my gheen pijn,
T'is my ghenoech ghevreest te zijn.

Oderint dum metuant.

Hy sprack oock opentlijck/dat de Raedts-Heeren/ die de Landen stijfden teghen den thienden penninck/ behoorden voor rebellen ghehouden te worden/het ginck zijner Majesteyts hoocheydt/ eere/ ende reputatie aen/ende het was een quaet exempel de Subjecten toe te laten met hare Princen te spotten/ ende dat hy sulcke weygheringhe als een rebellie by den Bloed-Raed wilde doen straffen / ende de sulcke t'hooft voor de voeten doen legghen/met alle die het maintenceren wilden: Haer was/ seyde hy/generaelijck (doch insonderheyt den Staten van Vlaenderen) groote genade geschiet / hebbende niet min als Egmont eñ den Prince vã Orangien aen dẽ Coninc verdient. Noch voerhde desen Tyran daer by/ dat hy niet en paste op der Provintien ende der Staten ghepretendeerde Privilegien, ende principalijck op de blyde incompste van Braband/ die hy seyde dat sy/ soo wel als die van Utrecht de haere/verloren ofte verbeurt

Niet straex inwillighen alle onbehoorlijcke petitien/is rebellie by de Tyrannẽ gheacht / jae Crimen Læsæ Majestatis.

beurt

beurt hadden. Hy heeft oock vermetelijck de Staten dorven toe-spreken ende seggen/dat de Sonne ende de Mane eer haeren schijn souden verliesen dan dat hy den Thienden penninck soude missen: hy heeft de executie hier van willen te Brussel beginnen door de Officieren/ die hy daer toe verordineert ende strickelijck gheauctoriseert hadde: Maer de Brusselaers hebben al haere winckels ghesloten/ niet willende yet vercoopen/ om niet schuldich te zijn den Thienden penninck te betalen: De Backers ende Brouwers en wilden noch Backen noch Brouwen/alsoo datter groote confusien alomme op-stonden/ende het scheen datter een desperatie onder het volck quam. Duc d'Alba hier op niet passende / maer willende par force voort varen / heeft ghere solveert tseventich vande principale Borghers van Brussel Anno 1572. by nachte in haere deuren te laten hanghen / om dat sy hem teghen waeren: Om dit des aenstaenden nachts te executeren/hadden de Officieren eñ Carel den Beul volcomenen last ende bevel ontfanghen/ende sy hadden haere stroppen ende ladders al veerdich/ doch door Godes wonderbaerlijcke beschickinghe is dit te rugge ghebleven/ want als den aen-staenden nacht dit soude zijn gheschiet/soo is te Brussel de tijdinghe ghecomen/dat de Grave van de Marck den Briel hadde in-genomen/ welck verlies des Briels hem dede sien/dat het tijdt was wat sacht-sinnigher te procederen/ als hy tot noch toe ghedaen hadde.

Merckt doch de woorden van desen Spaenschen Rabasco.

Cloeckmoedichept der Borgheren vã Brussel.

Briel ingenomen.

De Staten siende ende bevindende dat den Hertoghe niet te bewe-ghen noch te bemorwen en was: Soo en hebben sy gheenen beteren raet gheweten/ dan eenighe Ghesanten aen den Coninck in Hispanien in te senden/om noch eens te versoecken / of sy zijne M^t. dese swaere onverdraghelijcke lasten conden af bidden. Duc d'Alba dit vernomen hebbende/heeft de ghene die ghenomineert waeren om tot den Coninck te gaen/met de doot ghedreycht/indien sy voort reysden. Doch sy zijn even wel gereyst/eñ in Spanien aen-gecomen/ al waer sy/ buyten allen twijfel/qualijck soudẽ zijn onthaelt geweest / ten ware dat strax nae haren afscheyt/hier in Neder-land groote veranderinghen ghevolcht waren/ door het in-nemen vanden Briel/Vlissinghen / ende andere plaetsen: d'welck oock/met het ghene datter strax op ghevolcht is in Hollandt ende Zeelandt/een oorsaecke gheweest is/dat Duc d'Alba voor dat mael scherpe inmaninghe vanden thienden ende twintichsten penninck/liedt berusten / vreesende dat hy het gheheele spit soude in d'assche ghewendt hebben/indien hy soo rigoreuselijck hadde voorts ghevaren/ als hy begonnen hadde.

Supplicanten by Duc d Alba verboden.

Ghespaniolis eerden Nederlander.

Maer het gheeft my trouwens groot wonder / dat de Staten ende Inghesetene deser Landen / haer soo obstinatelijck hebben ghestelt teghen haren Coninck ende zijnen ghetrouwen dienaer Duc d'Alba, om

het

het betaelen van den thienden penninck/eñ andere ſchattingen/diemen haer heeft af gheeyſcht/daer ſy doch deſe naeſt voor-ledene Jaeren onghelijck ſwaerder laſten hebben ghedraghen / gheduerende den crijch dien ſy teghen haeren wettelijcken Heere ende Coninck ghevoert hebben; want wat iſſer vry in Holland / ende d'andere Gheunieerde Provintien? Broot/Vleys/Botter/Kaes/Wijn/Bier/Seepe/Sout/Lakẽ/Grof-greyn/Saey/Borrat/Smallekens/Linnen en wollen: Ja Hout/Turf/Gorte/Colen/Aſſche etc. Al moet het zijnen laſt dragen / het is al gheef gheef: daer en is oock niemandt vry van / ghelijck de Cancelier Leoninus met het veerſken diſpauterij placht te segghen:

Bos, compos, impos, dat cum Custode Sacerdos.

Waerom en revolteren/noch en murmureren nu de Onderſaten niet ſoo wel teghen de Staten/ als ſy eertijdts ghedaen hebben/ doe de Coninck haer met den thienden penninck wonde beſwaren?

Vryen Nederlander.

Indien het ginge nae den raet van u ende uwes gelijcke/ ick mercke wel dat de Gheunieerde Provintien/die nu in vrede ende in eenicheydt zijn/haeſt in ſcheuringe eñ in tweedracht comen ſouden: maer ick hope ende vertrouwe vaſtelijc/dat God de Heere Achitophel, met zijne bloedige raetſlagen/te ſchande ſal maken. Het is ſeker wel een groote plompichept/dat ghy gheſpanioliſeerde Gheſellen/ niet en wilt noch en cunt verſtaen/wat onderſchept datter is tuſſchen de laſten die wy nu dragẽ/ende de borden welcke de Spaenjaerden ons meenden op den hals te legghen. De ſchattinghen die wy nu betaelen/ zijn Beden, men vraecht de Magiſtraten ende Vroetſchappen / of het haer wel belieft eñ raedſaem dunct deſe eñ gheene nieuwe ſwaricheden in te willigen: Maer de Coninc van Hiſpanien beſlupt in zijnen Raet wat hem goed dunckt/eñ dat beveelt hy zijne onderſaten/ door zijne Placcaten ende Stad-houders/ſtrickteljjck te betaelen/gheen ander reden daer van gevende/dan deſe clauſule/want het ons alſoo belieft. So groot onderſchept alſſer dan is tuſſchen vry-willighe conſenten/eñ wrevel-moedighe Impoſitien of Exactien/ even ſoo groot onderſchept iſſer oock tuſſchen de ſchattingẽ welcke de onderſaten heden ten dage betalen in handen vande Staten/ende die/welcke men den Coninc moet betalen. Siet oock aen den eynt waer toe de penninghen ſoo aen deſe/als aen ghene zijde gheaccordeert worden/het ſal ſo veel ſchillen als dach eñ nacht. Wy brengen onſe vrywillighe ſchattingen op / tot fortificatie onſer Steden ende Schanſen/ om den Vyand der warer Religie/ onſes lijfs / eñ onſer Privilegien uyt het Land te keeren: wy betalen Accyſen/Impoſten/Tollen en Licentẽ/ om met die penninghen te onder-houden Ruyteren en Knechten/die de Spaenſche Roede breken en branden: Maer onſe voor-ſaten moeſten

eertijts/

certijts/eñ de Over-Heerde Provintien / och laep! moeten rechte voor groote schattinghen ende sware Impositien op-brenghen/ tot op-bouwinghe van Casteelen/ Block-huysen/ ende andere fortressen / die niet anders en zijn dan nesten der Tyrannen/ uyt de welcke den ondersaten alle schade is comende: Sy moeten groote sommen van penningen ghe-ven/om te hueren ende in esse te houden/de Roeden/Bylen/Stocken/eñ Geesselen/daer mede den Spaenschen Tyran haer is pijnigende/ quel-lende/eñ onder voet houdende die van Antwerpẽ/onaengesien sy groote sommen van penninghen by den Coninck ten achteren waren/so hebbẽ sy even wel tot opbouwinge des Casteels/moeten geven de somme van vier hondert duysent guld. De Borghers hebben oock moeten alle be-hoeftijckheden op t'voorseyde Casteel brengen/ende onder andere/ der-tien ofte veerthien hondert bedden: eñ des niet tegenstaende / soo zijn sy even wel inde Stadt altijdt met garnisoen beswaert ghebleven. Als nu het Casteel ghereet ende volmaeckt was/heeft de Hertoghe al het ghe-schut ende amonitie de Stadt toecomende / op het Casteel laten voerẽ/ sonder dat yemand van den Magistraet daer yet dorste tegen spreken. Dit is oock ghschiet in alle andere Steden daer Casteelen waren. De Keyserlijcke eñ door de Wereldt vermaerde treffelijcke Stadt van Andwerpen heeft moeten haren necke buygen onder eenen Sancio d'A-vila Gouverneur van het Casteel/die een ghemeyn Soldaet/ jae trom-slager geweest was: voor hem hebben de E. Heeren des Magistraets/ jae de beste van den Lande/ moeten staen met den blooten hoofde.

Die van Amsterdam hebben den Hertoge moeten beloven twee mael hondert duysent guld. op datmen haer met gheen Casteel beswaren en soude. Op andere plaetsen daer dese ondragelijcke exactien niet geschiet en zijn/daer heeftmẽ de arme Borgers door ander middelẽ uyt gesogẽ.

Immers is dit seker/dat de Consenté (wat name sy oock hebbẽ) welc-ke wy Vrye Nederlanders heden ten dage gevẽ/nergens na so hoog en loopen/als die souden beloopẽ hebbẽ/welcke Duc d'Alba ons heeft willẽ af-persen: want de schattinge des 100. penninck alleen (ses jaren lanck geconsenteert/op hope dat den 10. penninck soude te rugge blijven) sou-de/ nae sommiger luyden calculatie/ hem alle Jare opgebracht hebben 12. Milioenen guld. of 100. eñ 20. tonnen gouts. Sal de geheele somme aller lasten/die dese Landen nu tot haerder defensie jaerlijcx op-brengẽ veel meer bedragen? Gheswyghe/dat dit maer dueren en sal/soo lange als het den hooghen noot/dat is: de bescherminghe der Religie/ onser Privilegien / onser Vrouwen ende Kinderen/onser goederen/ jae onses lijfs ende levens/voorderen ende nootsaeckelijck vereysschen sal: maer van der Spaenjaerden ondragheliijcke lasten/ en souden noch wy/noch onse Kinderen in der eeuwichept niet zijn ontlast ghewordden.

Of wel den 10. ende 100. penninck ghenoechsaem waren/om ons ge-heel uyt te merghelen/soo schijnt het dat Duc d'Alba ghevreest heeft/dat hy ons met desen Emmer noch al te lancksaem soude uyt putten/daer-om heeft hy noch andere middelen / om ons tot de uyterste armoede

 te bren-

Confiscatie. te brenghen/ in het werck ghestelt/ naemelijck de Tyrannissche Confiscatien van de goederen der ghener/ die upt het lant vluchteden / of dien hy eenighe actie op wierp/ welcke/ nae lupt der lijste die hy den Coninck heeft over ghesonden/ bedragen soude tachtentich Tonnen Gouts alle Jare/ d'een tijt min/ d'ander tijt meer. Hier onder en zijn noch niet ghestelt noch ghetelt/ de groote plucken die hy voor hem selven heeft behouden (welcke sonder twijfel niet gheringhe en waeren) noch de veel duysenden welcke zijne Officiers ende executeurs stil-swijghende hebben onder gheslaghen ende verduystert. Duc d'Alba heeft int stuck van Confiscatien soo Barbaris ghehandelt/ dat het niet upt te spreken en is. Als hy eenigher persoonen goederen confisqueerde (dwelck daghelijckx gheschiede) soo en conden noch Gheestelijcke/ noch Wereltlijcke Personen/ noch Weduwen/ noch Weesen/ arme Godt-huysen of Gast-huysen noch Leproos-huysen/ Wees-huysen/ noch Heylighe Gheest-huysen/ die deuchdelijcke ende ghehipotikeerde schulden op der ghebannen ende gheexecuteerde goederen hadden/ gants gheen betalinge crijgen/ maer hy heeft totum brodium tot sich ghenomen/ sonder eenige lasten ofte upt gaende Renten te betalen upt de goederen dien hy aen-sloegh. In somma/ men heeft ghewepghert hoemen ghewepgert heeft / hy heeft in ses Jaeren tijts de Landen upt gheperst niet veel weynigher als twee-en-vijftich Milioenen Gouts: In welcke somme noch niet gherekent en sijn de twaelf hondert duysent gulden welcke de Coninghinne van Enghe-land de Nederlantsche Coop-lieden in Enghelant woonachtich ende trafficquerende/ heeft doen op-brenghen / om haere subjecten te rembourseren de schade welck Duc d'Alba haer ghedaen hadde/ den selfden t'Antwerpen af nemende haere goederen ende Coopmanschappen.

Boven allen desen heeft Duc d'Alba de Landen grootelijckx beswaert ende upt-gheteert met veel onnut ende onnoodich Crijchs-volck / daer mede hy de binnen-lantsche Steden beset heeft. Sijn Soldaten heeft hy altemet twintich/ vier-en-twinch/ acht-en-twintich maenden onbetaelt ghelaeten/ alsoo dat de Steden / om niet gheplundert te worden van dit vreemt ghespuys/ haer hebben moeten onder-houdē/ of sy moesten met hem/ ofte met zijnen Sone Don Frederico af coop maecken/ om van dese boose boeven ontslagen te worden/ dwelck dan ooch geen gheringhes en coste. Ooch soo is dit meermaels gheschiet/ dat hy by ghebreke van zijne Soldaten te betaelen / de selfde sonder Discipline heeft laten loopen in alle moet wille / de goede Borghers ende Inwoonders der platte Landen dreyghende/ slaende/ beroovende / plonderende/ de vrouwen jonghe dochters vercrachtende/ ende andere vele diergelijcke stucken bedrijvende. Diversche schoone Dorpen/ als Catwijck op Zee, Santfoort, Alphen, Wassenaer, Rensburch, Warmond, Voorschoten, ende

Die lust heeft vā dese eñ der gelijcke schadelijcke stucken Albani meer te weten/ die lese het Boecxke dwelck door last vanden Prince van Oraengien ende de Staten van Hollandt ende Zeelandt in druck is uytghegheven Ano. 1573. gheintituleert Send-brief in forme van Supplicatie aen de Coninclijcke Majesteyt van Hispanien.

veel

heel meer andere schoone dorpen hebbense gheplondert / ende daer nae af ghebrandt. Dusdanighe saecken ende over-lasten heeft Duc d'Alba door de vingheren ghesien/als wesende ordinarie vrughten des crijchs. Sy hebben Vrouwen ende dochteren gheschendt inde teghenwoordicheyt der Vaderen ende der Mannen/ jae sy dwonghen de selfde dat aen te sien: ende alsser yemand was die haer tegenstand dede/ soo riepen sy Spania, Spania, ende vermoordent al. Op sommighe plaetsen hebben sy de bevruchte Vrouwen de buycken op ghesneden/ende de vrucht haers Lichaems vermoort: Sy hebben in sommighe plaetsen de Mans levendich het vel ofte de huyt af ghestroopt / ende hebben het selfde over hare trommelen ghespannen: Andere hebben sy met cleyne vieren lanckfaem ghebraden ende verbrandt / met gloeyende tanghen doot ghenepen/ noch andere der gelijcke onmenschelijcke wreethedẽ meer hebben sy daghelijckx bedreven/ ende dat met des Hertoghen wete ende wille/ of immers sonder dat hy de selfde ghestraft heeft: Jae men heeft over al oorsaecken ghesocht om met terghen het volck tot rebellie te brenghen/ d'welck sy niet en verswegen/maer seyden opentlijck/dat sy daer nae verlanghden/om alsoo oorsaecke te hebben de Landen te plunderen/ende de menichte des volckx te vernielen/ghelijck sy in America ende in India ghedaen hadden. Isser niet te Vlissinghen by den Gouverneur Paccieco, doe hy daer ghevanghen wert/ ghevonden gheweest een billet met vele namen/ soo van Edele/ als van de voornaemste Borghers / diemen uyt last des Hertogen in verscheydene plaetsen soude vermoort hebben / om alsoo met eenen schrick den thienden penninck ende andere stucken door te dringhen? De begraeffenisse der dooden is selfs by de Barbaren ende Heydenen eerlijck gheacht/ ende ongeschent ghebleven: Maer Duc d'Alba heeft veele doode lichamen/na dat sy ettelijcke daghen/jae Maenden waeren begraven gheweest/doen op-graven/ ende onder de galghe sleyen/hanghen/ende verbranden/voorwendende dat sy/sonder haer te Biechten/ of sonder het Sacrament te ontfangẽ/ ghestorven waren: maer als hy de waerheyt soude ghesproken hebben/ het was hen te doen / om haer goed onder sulck een pretext te moghen confisqueren: Echte luyden heeft hy van malcanderen doen scheyden/ om dat sy in de Ghereformeerde Ghemeynten ghetrout waren: Veele schoone rijcke vrouwen / die van haere Mannen ghenomen ende ontrooft waren/ heeft hy zijne Soldaten ofte Trouwanten ghegheven tot haere ontucht / ende haer goed tot eenen roof: hy heeft laten vermoorden oock somtijts by forme van Justitie laeten ombrenghen de Vrouwen / die haere Mannen / of de Kinderen die haere Ouders in haeren uytersten noot met een penninckxken waeren te hulpe ghecomen/ jae die haere ghevluchte vrienden maer met eenen Brief ghetroostet hadden/ ghelijck onder anderen te Maestricht gheschiet is / al waer de Vader ghedoot wiert/om dat hy zijnen Sone / die langhe buyten Lants gheweest was/eenen nacht geherberght hadde. Eenen anderen man is ge-

Hæc malorũ Ilias!

Quis talia fando tẽperet a lachrimis?

doot/ om dat hy een arme Weduwe (diens Man om de Religie gedoot was) een weynichsken Corens tot een aelmusse ghegheven hadde: Eenen anderen om dat hy zijnen vriend in Engeland wat gelts gesonden hadde: veel eerbare rijcke vrouwen/ om dat sy haere Mannen/ die om de Religie ghevlucht/ende daer nae ghebannen waeren/ gheherberght hadden heeft hy haer goed verbeurt ofte prijs ghemaeckt/alsoo dat eenighe ghedwonghen wierden/upt armoede/achter lande te gaen bedelen: hy heeft ontheylight het Sacrament des H. Doops/ door dien hy de Kinderen die wel ende wettelijck inde Ghereformeerde Kercken gedoopt waren/heeft doen her-doopen/dwelck is strijdende tegen de Decreten der oude Concilien: hy heeft ghewilt / dat de Magistraten der respective Steden souden ter executie stellen de sententien inden Bloed-Raed upt ghesproken over de persoonen/die om de Religie ter doot verwesen waré/onaengesié dat de Magistraten niet en waré geweest by de examinatie der saken/noch ooc de sententie niet en hadden helpen gevé.

Te Brussel zijn ten tijde zijner regieringe boven de hondert ende dertich Borghers van de Spaenjaerden tot diversche tijden upt enckel moet-wille omghebracht ende elendelijck vermoort. Binnen Ghent in eenen ghemaecten oploop der Spaenjaerden/ zijn tusschen de sestich eñ seventich Borghers vermoort/eñ stracx daer na noch vele Mannen eñ vrouwen. Te Yperen wierden eens twee-en-twintich Borghers doorschoten ende veele gequetst/de wijle de Beuls doende waren / om eenen Godsalighen Predicant van het leven te berooven. Te Doornick in eenen twist tusschen het garnisoé der Stadt eñ des Casteels twee Spaenjaerden doot blijvende/ hebbê de andere geroepen hare ghewoonelijcke loose Spania Spania, ende zy zijn op de Borgers ghevallen / vele der selfder doot slaende/andere jammerlijck quetsende/ immers de arme Borghers moesten het ghelagh betalen. Sy hebben oock des maels de Weduwe van Pottier (by schoonen daghe haer huys met ghewalt op-brekende) met haer Dochter ende Nichte vermoort/meynende eené grooten schat by haer te vinden: waer over dat gheen ander straffe en gheschiede/ dan dat dese moordenaers versondé wierden in een ander garnisoen. Te Ryssele/als eenen Spaenjaert een eerlijcke Vrouwe woude verkrachten/ ende haren man met twee naebuyren hem sulckx verhinderden: soo hebben zijne met-ghesellen gheroepen Spania Spania, ende sy hebben den Borgher met zijn ghebueren ghevangen ghenomen / ende hebbense als rebellen eñ oproer-makers gelevert in handen vanden Magistraet/den selfden dreyghende/indien syse niet stracx met der doot en straften/ dat sy de Stadt wouden in brande steken: soo dat de Richters teghen haeren wille ende danck / twee van dese hare Borghers strackx moesten laten ophanghen/ ende den derden gheesselen / sus anders souden de wreede Wolven stracx alle de Borghers aen-ghevallen ende vermoort hebben. Te Berghen in Henegouwe, heeft hy teghen zijnen eet ende contrackt eenen grooten hoop Borgheren op-ghehanghen:

Cum quibus tandé victuri sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus? inquit Ethnicus ille?

ghen: Van ghelijcken is oock te Rotterdam gheschiet/daer de Spaenjaerden als vrienden zijn in ghelaeten gheweest / maer hebbender vermoort tusschen de drye ende vier hondert Borghers. Daer na hebben sy alle moet-wille bedreven met de Borghers/der selfder Vrouwen ende Dochters; sy hebben ghebruyckt al de licentie ende ongeregeltheden diemen soude connen bedencken / met dreyghen en slaen de Borgheren af-persende al wat sy hebben wouden:soo dat vele Borgeren voor gheluckigh achten de gene die int innemen der Stadt waren doot gebleven. Het is oock eenen yederen wel bekent/ wat jammer en elende dat desen Tyran toe-ghevoecht heeft velen anderen goeden Steden / als Valenchine, Yperen, Maestricht, Oudenarde, Dermonde, Delfs-haven, Zutphen, &c. daer hy gheene maniere van plonderen / rooven/ moorden/ ophangen/ Vrouwen vercrachten/ende allerley moet-willicheden ende overlasten en heeft vergheten noch nae ghelaten. In somma / al wat andere Tyrannen hebben dorven droomen of dencken / dat dorst Duc d'Alba doen ende in het werck stellen: alle de ondeuchden die in vele ende verscheydene Turcken/Heydenen/Barbaren/of andere bloet-honden stuck-wijs gheweest zijn ofte gheschenen hebben die sijn in eenen Duc d'Alba alle gaer ende daer toe noch op het hoochste gheweest/want in ondeuchden is hy so uyt-nemende gheweest/ dat hy vol-maeckt daer in gheweest te zijn/mach gheoordeelt worden.

Ano.1572. den IX. April.

Ghespaniolifeerden Nederlander.

Dit zijn voorwaer seer grouwelijcke ende leelijcke stucken / het bloet verandert my dat ickse hoore vertellen.

Vryen Nederlander.

Wel met recht moecht ghy alsoo spreecken. Ick sal nu voort-gaen in het verhael der dinghen die strackx ghevolcht zijn op de wreedtheden/ Tyrannien/ sware exactien ende groote foelen van Duc d'Alba ende zijner dienaren. Vele Steden in Gelderland/Holland/Zeeland/Friesland/ Overyssel/etc. zijn hem af-ghevallen/ende sy hebben haer begheven onder de goedertierne beschermінghe des Princen van Oranien, die de wapenen in handen ghenomen/zijn lijf ende goed gewaecht heeft voor den welstand deser Landen/ onder wiens vleugelen sich begeven ende gheschuylt hebben vele vande beste Steden der voorgenoemder Provintien/ de Borghers ende inwoonders der selfder liever willende van honger ende van commer sterven / of door de scherpte des sweerdts om comen dan haer wederom te stellen onder de ghehoorsaemheyt van Duc d'Alba, ghelijck dit insonderheyt ghebleken heeft aen Leyden, Haerlem, Alckmaer, Narden, ende andere Steden meer / al waer veele menschen van hongher ende commer ghestorven zijn / gheduyrende den tijdt die sy van Duc d'Alba zijn beleghert gheweest/ vele hebben namelijck tot der doodt toe ghevochten / jae eenighe hebben haer selven door-stellen/

De Prince van Oranien mach met rechte ghenoemt worden eenen Vader der Nederlanden

Vide Bor. f.160.D.

door-

doorschoten/ verdroncken/etc. liever dan sy wouden vallen in de handē der Spaenjaerden/ by de welcke sy wel wisten dat gheen genade te verwachten en was. Ick gheloove vastelijck datter in die tijden vele menschen gheweest zijn dien der Spaenjaerden onmenschelijcke wreetheyt bekendt was / die lichtelijck souden ghesproken hebben / ghelijck eertijdts eenighe Indianen ghesproken hebben / welcke van de Spaenjaerden veroordeelt zijnde ende nae het vier gaende om levendich verbrandt te worden/ende in het gaen van de mis-papen vermaent wesende/ dat sy het Christelijcke gheloove souden aennemen/ op dat sy saligh mochten worden ende inden Hemel comen / daer sy sus anders in de Helle varen souden: Sy hebben ghevraeght / waer de Spaenjaerden voeren/in den Hemel/of inde Helle? De Mis-priesters antwoordende/ dat de Spaenjaerden / als wesende Christenen in den Hemel quamen: Soo hebben de arme Americanen gheandwoort/dat sy dan inden Hemel niet en begheerden te comen, maer veel liever inde Helle woude varen, op dat sy gheheelijck van de moordadighe natie der Spaenjaerden souden moghen ghevryet zijn, ende ghevryet blijven.

Ano.1574. Als de Stadt van Leyden rontom her te Water ende te Lande beleghert / ende seer benout was / Soo hebben eenighe uyt der Spaenjaerden legher aen de beleghende ghechreven / ende haer vermaent/ dat sy haer in tijts souden over gheven in de handen des Coninckx/ haer belovende datter nu noch ghenade was voor haer te verkrijghen/maer indien sy het uyterste wouden af-wachten soo en souder gheen ghenade zijn/maer zy souden alle gaer vervallen/inde uyterste elende. Eenige vrome Borgers hebbē uyt der Stadt hare belegeraers dese andwoorde/die eeuwighe ghedachtenisse weerdich is / wederom ghegheven: Ghy fondeert al uwe redenen op onsen honghers noot, ende dat het onmoghelijck is ons te ontsetten: Ghy noempt ons Honden ende Katten-eters: Maer ons en ontbreeckt noch gheen Victualie, ghy hoort ymmers de Hondé, Koyen, ende Peerden, in onse Stadt bassen, loyen, ende neyen: Maer indien wy noch ten langhen laetsten ghebreck van Victualie hebben, soo hebben wy noch elck eenen slinckeren arm, die willen wy op eten, den rechteren behoudende, om den Tyran, met u V.L. sijnen bloed-dorstigen hoop van onse mueren te keeren. Ende soo verre ghy ons daer na immers te gheweldich mochtet vallen, ende Godt de Heere ons, om onse menichfuldighe sonden, in uwe handen woude ghevé, (vertrouwende zijner barmherticheyt dat hy het niet doen en sal) so en willen wy nochtans daerom van zijn Heylich Woort ende waerheyt niet wijcken, noch oock op houden onses Vader-lants vryheyt te verdedighen: Iae wy willen liever, in den uytersten noodt vervallen zijnde, onse Stadt selve in brande steken, dan dat sy u te nutte soude comen, ende dat wy uwe slaven souden worden: het is ons veel lijdelijcker met de Machabeen in den strijt omme te comen, dan sulcken jammer ende elende aen ons volck ende Heylichdom te sien, als uwen moet-wille ende bloed-dorsticheyt over onse conscientien ende Lichamen soude brenghen. Om dit te spreken

ende

ende te doen/hebben vele cloecke vrouwen hare mannen ghemoedicht ende ghesterckt: de exempelen der wreetheden binnen Naerden, Zutphen, Mechelen, Haerlem (ſpraken ſy) ghedencken ons noch veel te wel. Maer in ſonderheydt ende boven al is te roemen de reſolutie ende cloeckmoedicheydt van Pieter Adriaenſen Borghemeeſter binnen Leyden / tot den welcken als ſommighe Borghers quamen / hem voorhoudende haren grooten hongherſ-noodt / meynende dat hy hier door beweeght ſoude worden te raden ende te ſpreecken tot over-leveringe van de Stadt in handen der Spaenjaerden: Soo heeft hy haer aldus gheandwoordt: Siet lieve mede-Borghers zijt ghy met mijn doot te helpen, neemt mijn lichaem, ſnijt het in ſtucken, ende deylt dat onder malcanderen ſoo wijt ende ſo verre als het ſtrecken can, ick ben des ghetrooſts: maer ick en ſal nemmermeer raden noch conſenteren, datmen de Stadt ſal leveren in de handen der bloed-dorſtighe Spaenjaerden. Och oft Godt gave/dat wy veele duſdanighe Mannen nu noch heden ten daghe hadden in alle Collegien ende Cameren der hooghe ende leeghe Overicheden!

> Dat doch desen weerde Man een nomen familiæ hadde/ waer door des te beter zijner ende zijner naecomelinghen eere mochte ghedacht worde.

Maer op dat een yeder des te grondelijcker verſtaen moghe/wat eenen wreeden verſcheurenden Wolf dat Duc d'Alba hier in Nederland gheweeſt is/ende hoe groote oorſaecke dat alle verſtandighe menſchen hebbē de Spaenſche Natie te haten: Soo en can ick hier niet verſwijgen/hoe dat hy/ſtaende op zijn vertreck hier uyt deſe Landen na Spanien/over Tafel gheroemt heeft van de ghetrouwe dienſten die hy den Coninck ghedaen hadde in deſe Landen / tot bewijs waer van hy dit mede verhaelde / dat hy wel achthien duyſent ende ſes hondert menſchen (Edele ende Onedele/Arme ende Rijcke/Jonck ende Oudt/Weduwen ende Weeſen/Mannen ende Vrouwen/oock jonghe Maechden van allerley qualiteyt) hier in Nederland by forme van Iuſtitie, door de Beulen hadde doen dooden, binnen den tijt van ſes Jaren/gheduerende zijn regeringhe in de ſelfde: uyt-gheſondert noch die duyſenden/die door zijn Soldaten in de Oorloghe/ofte in het privé, of in ſoelen waeren om ghebracht / welcker ghetal wel thien-mael grooter is. Men heeft eenighe Tyrannen ghevonden/die veeler Menſchen bloed vergoten hebbende/ daer van nae der hand berou ende leed-weſen ghehad hebben: Maer Duc d'Alba heeft gheroemt ende gheglorieert van zijne wreedheyt ende bloed-ſtortinge hier in Nederland aenghericht / hy iſſer even ſo moey ende moedich op gheweeſt/als eertijdts Volleſus Meſſalla, die een groot ghetal treffelijcke Mannen op eenen dach onthalſt hebbende midden onder de doode wandelende ende de handen uyt-ſlaende gheroepen heeft/ Ho pragma Baſilicon, O Coninckliјcke daet!

> Lipſius in Conſtant.

Ghelijck de Heere gheweeſt is/ ſoodanich zijn oock zijne Raedſ-Heeren ende Dienaers gheweeſt: Als by exempel/eenen meeſter Iacob Heſſels, Raetſ heere in den Bloed-Raed by Duc d'Alba gheordineert/placht ghemeynlijck des nae middaechs in de Rechtſ banck ſittende te ſlapen ofte ſluymeren/ter wijle men de ghevanghene in grooten ghetale om

D de Re-

de Religie bedinghde ende ter doot verwees: eñ wanneer het aen hem quam om zijn ghevoelen te segghen/ ende daer over ghevraecht wert/ andwoorde hy ghemeynelijcken den slaep uyt zijn ooghen wisschende/ Ad patibulum, Ad patibulum, dat is: aen de galghe, aen de galghe, so luetel werckx maeckte hy van der vromen Christenen leven.

De Bailliou Viſch/ heeft nevens andere vrome luyden binnen Yperen laten ghevanckelijck ſetten eenen wel-gheſtelden treffelijcken man van Gods-felde/ ghenaempt Hendrick de Creus, die hy op eenen Sondach/ als hy eenighe van zijne goede Vrienden in de ghevanckeniſſe waeren comen beſoecken/ende wat met hen ontbeten/ uyt zijn eyghen authoriteyt eenen Biecht-vader ende den Beul geſonden heeft op de ghevanckeniſſe/ende liet de ghevanghenen aen-ſegghen/dat hy terſtont ſterven moeſte/eer des Biſſchops van Yperen Miſſe uyt ſoude weſen. Deſen vromen Man verſocht zijn ſententie te moghen ſien/ Item ſoo langhe reſpijt/dat hy zijn Vrouwe ende Kinderen noch eens mocht ſpreecken/ maer ten mocht hem niet ghebeuren/ maer wiert strackx binnen Yperen op de Marckt op-ghehanghen teghen dat de Biſſchop uyt de kercke quam. Ende heeft hier mede deſen Bailliou willen betoonen ende doen blijcken zijnen yver tot de Catholijcke Religie/ ende tot den dienſte des Coninckx.

Vergas preſident van den Bloed-raed en heeft ſich niet gheſchaemt te ſpreecken/dat de al te groote ſaechtmoedicheydt des Coninckx ende Duc d'Alba, de Nederlanders bedorven hadde: Hoedanich was doch deſe ſaechtmoedicheydt? dat qualijck yemand zijne goederen voor Duc d'Alba ende zijnes crijchſ-volckx giericheyt: zijn Vrouwen of Dochteren voor hare oncuyſheyt zijn leven voor hare bloed-dorſticheyt conde bevrijden. Jae de Paus Pius Quintus heeft Anno 1568. zijnen Legaet Carolum de Ebuli nae Neder-land aen Duc d'Alba gheſonden met brieven/ in de welcke hy hem noemde zijnen wel-beminden Sone, eñ ſchonck hem een ſeer coſtelijck gouden Sweert/ ende eenen goudenen Hoet met veel coſtelijcke ſteenen beſet/ alles gheconſacreert ende ghewijet/ daer mede hy hem vereerde/ als eenen ſeer treffelijckẽ voor-ſtander ende beſchermer der Roomſcher Religie/ende verdrucker der Ketters.

Gheſpanioliſeerden Nederlander.

Jck moet wederom bekennen/ dat dit ſeer grouwelijcke ende wreede daden zijn die ghy tot noch toe verhaelt hebt: maer men behoorde den goeden Coninck/ ende de gantſche Natie der Spaenjaerden niet te haten/om dat Duc d'Alba dus wreedelijck ghehandelt heeft. Jck meyne/ dat de Coninck hem ſulckx gheenſins bevolen en heeft/ende dat hy in Spanien ghecomen zijnde/ niet ſeer vriendelijck van den Coninck en is onthaelt gheweeſt.

Vryen Nederlander.

Het contrarie is waer. Ick segghe/dat het des Coninckx wille ende believen gheweest is/datmen ons aldus soude plaghen ende mishandelen. Dit heeft gebleken aen de Sententie welcke hy (conform het vonnisse van de Camer der Inquisitie Anno 1568. den 16. Februarius) over dese Landen heeft uyt ghesproken binnen Madril: verclarende dat de Staten/ Princen/Steden/ Edele/Onedele/in somma alle de Nederlanders hadden ghecommitteert de grouwelijcke sonde van beyde Læsæ Majestatis, dat is: dat sy voor Godt ende den Coninck verdient hadden aen lijf ende leven / goed ende bloed ghestraft te worden / willende dat dese sententie volcomelijck soude uytghevoert worden / nae sulcke orden ende manieren als den Fiscalen der Nederlanden soude aen ghesept worden. Het toornighe wreede ghemoet des Coninckx ende zijner Raden heeft oock ghenoechsaem daer aen ghebleken / dat hy door geene Requesten/Remonstrantien / ofte onderdanighe beden der Staten afte Heeren deser Landen. Jae oock des Keysers/zijnes Soons/ zijner Huys-vrouwe/ende anderer/en is connē bemurwet noch versoetet worden: Jae hy heeft die treffelijcke Heeren / die uyt dese Landen in Hispanien ghesonden waeren/om hem onderdanichlijck te bidden / dat hy saechtmoedelijcker met dese Landen woude handelen/wreedelijck ghedoot ende om den hals ghebracht.

Als des Keysers Maximiliaen dochter door Nederland nae Hispanien reysde/ omde Coninck te gaē trouwē soo heeft sy de Staten deser Landē belooft dat sy haren Heere soude biddē om het levē der ghevanghener Heerē: Maer de Connic hier van gheadverteert zijnde/liet den Heere van Montigni onthalsē eer zijne bruyt in Spanien conde comē.

Wat nu voorder aengaet den Bloed-hond Duc d'Alba / die is gheweest een Man nae des Coninckx herte ende sin / de rechte Gheessel die hem diende om ons te slaen. Als yemand eenen bloed-dorstighen Wolf sendet in eenen Schaep-stal/ die doet dat ymmers op dat hy de Schapen soude verbyten ende verscheuren: Alsoo oock/als de Coninck van Hispanien Duc d'Alba in dese Landen ghesonden heeft / als eenen Wolf tot de onnoosele onghewapende Schapen / met volle macht om ons te tracteren na zijnen wille ende believen: dat en is nergens anders toe gheschiet/dan om ons te vernielen ende verscheuren: want zijn wreetheyt ende bloed-dorstichheydt was al de Wereldt door vermaert / overmidts hy is gheacht ende ghehouden gheweest voor een van de Belhaemels ende voornaemste Auteurs vande groote elende ende jammerlijcke verwoestinge van het groote Land ende volck van America, daer sulcke wreedtheydt bedreven is/ dat Bartholomeus de las Cases Bisschop van Chapa expresselijck uyt Indien ghecomen is / om den Keyser ende den Coninck te clagen over de onmenschelijcke wreetheden welcke de Spaenjaerden aldaer bedreven. De Historien ghetuyghen oock/ dat desen Duc d'Alba den Keyser Carolum V. heeft geraden tot de strengicheydt ghebruyckt aen die van Ghent Anno 1540. Ende hadde het nae dese Moort-stichters wille ghegaen/de Keyser soude die van Ghent al veel wreedelijcker ghetracteert hebben ghehadt. Hy heeft oock den

de Religie bedinghde ende ter doot verwees: eñ wanneer het aen hem quam om zijn ghevoelen te segghen/ ende daer over ghebraecht wert/ andwoorde hy ghemeynelijcken den slaep uyt zijn ooghen wisschende/ Ad patibulum, Ad patibulum, dat is: aen de galghe, aen de galghe, so luttel werckx maeckte hy van der vromen Christenen leven.

De Bailliou Visch/ heeft nevens andere vrome luyden binnen Yperen laten ghevanckelijck setten eenen wel-ghestelden treffelijcken man van Gods-felde/ ghenaempt Hendrick de Creus, die hy op eenen Sondach/ als hy eenighe van zijne goede Vrienden in de ghevanckenisse waeren comen besoecken/ende wat met hen ontbeten / uyt zijn eyghen authoriteyt eenen Biecht-vader ende den Beul gesonden heeft op de ghevanckenisse/ende liet de ghevanghenen aen-segghen/dat hy terstont sterven moeste/eer des Bisschops van Yperen Misse uyt soude wesen. Desen vromen Man versocht zijn sententie te moghen sien / Item soo langhe respijt/dat hy zijn Vrouwe ende Kinderen noch eens mocht spreecken/ maer ten mocht hem niet ghebeuren / maer wiert strackx binnen Yperen op de Marckt op-ghehanghen teghen dat de Bisschop uyt de kercke quam. Ende heeft hier mede desen Bailliou willen betoonen ende doen blijcken zijnen yver tot de Catholijcke Religie/ ende tot den dienste des Coninckx.

Vergas president van den Bloed-raed en heeft sich niet gheschaemt te spreecken/dat de al te groote saechtmoedichheydt des Coninckx ende Duc d'Alba, de Nederlanders bedorven hadde: Hoedanich was doch dese saechtmoedichheydt? dat qualijck yemand zijne goederen voor Duc d'Alba ende zijnes crijchs-volckx gierichheyt: zijn Vrouwen of Dochteren voor hare oncuysheyt zijn leven voor hare bloed-dorstichheyt conde bevrijden. Jae de Paus Pius Quintus heeft Anno 1568. zijnen Legaet Carolum de Ebuli nae Neder-land aen Duc d'Alba ghesonden met brieven / in de welcke hy hem noemde zijnen wel-beminden Sone,eñ schonck hem een seer costelijck gouden Sweert / ende eenen goudenen hoet met veel costelijcke steenen beset / alles gheconsacreert ende ghewijet / daer mede hy hem vereerde/ als eenen seer treffelijckẽ voor-stander ende beschermer der Roomscher Religie/ende verdrucker der Ketters.

Ghespanioliseerden Nederlander.

Ick moet wederom bekennen / dat dit seer grouwelijcke ende wreede daden zijn die ghy tot noch toe verhaelt hebt: maer men behoorde den goeden Coninck/ ende de gantsche Natie der Spaenjaerden niet te haten/om dat Duc d'Alba dus wreedelijck ghehandelt heeft. Ick meyne/ dat de Coninck hem sulckx gheensins bevolen en heeft/ende dat hy in Spanien ghecomen zijnde/ niet seer vriendelijck van den Coninck en is onthaelt gheweest.

Vryen Nederlander.

Het contrarie is waer. Ick ſegghe/dat het des Coninckx wille ende believen gheweeſt is/datmen ons aldus ſoude plaghen ende miſhandelen. Dit heeft gebleken aen de Sententie welcke hy (conform het vonniſſe van de Camer der Inquiſitie Anno 1568. den 16. Februarius) over deſe Landen heeft uyt ghesproken binnen Madril: verclarende dat de Staten/ Princen/ Steden/ Edele/ Onedele/ in ſomma alle de Nederlanders hadden ghecommitteert de grouwelijcke ſonde van beyde Læſæ Majeſtatis, dat is: dat ſy voor Godt ende den Coninck verdient hadden aen lijf ende leven / goed ende bloed gheſtraft te worden / willende dat deſe ſententie volcomelijck ſoude uytghevoert worden / nae ſulcke orden ende manieren als den Fiſcalen der Nederlanden ſoude aen ghezept worden. Het tooznighe wreede ghemoet des Coninckx ende zijner Raden heeft oock ghenoechſaem daer aen ghebleken / dat hy door geene Requeſten/Remonſtrantien / ofte onderdanighe beden der Staten ofte Heeren deſer Landen. Jae oock des Keyſers/ zijnes Soons/ zijner Huyſ-vrouwe/ende anderer/en is connē bemurwet noch verſoetet worden: Jae hy heeft die treffelijcke Heeren / die uyt deſe Landen in Hiſpanien gheſonden waeren/om hem onderdanichlijck te bidden / dat hy ſaechtmoedelijcker met deſe Landen woude handelen/wreedelijck ghedoot ende om den hals ghebracht.

Als des Keyſers Maximiliaen dochter door Nederland nae Hiſpanien reyſde/ om dē Coninck te gaē trouwē ſoo heeft ſy de Statē deſer Landē beloeft dat zy haren Heere ſoude biddē om het levē der ghevangen Heerē: Maer de Coninc hier van gheadverteert zijnde/liet den Heere van Montigni onthalſē eer zijne bruyt in Spanien conde comē.

Wat nu voorder aengaet den Bloed-hond Duc d'Alba / die is gheweeſt een Man nae des Coninckx herte ende ſin / de rechte Gheeſſel die hem diende om ons te ſlaen. Als yemand eenen bloed-dorſtighen Wolf ſendet in eenen Schaep-ſtal/ die doet dat ymmers op dat hy de Schapen ſoude verbyten ende verſcheuren: Alſoo oock/als de Coninck van Hiſpanien Duc d'Alba in deſe Landen gheſonden heeft / als eenen Wolf tot de onnooſele ongheWapende Schapen / met volle macht om ons te tracteren na zijnen wille ende believen: dat en is nergens anders toe gheſchiet/dan om ons te vernielen ende verſcheuren: want zijn wreetheyt ende bloed-dorſtichheydt was al de Wereldt door vermaert / overmidts hy is gheacht ende ghehouden gheweeſt voor een van de Belhaemels ende voornaemſte Auteurs vande groote elende ende jammerlijcke verwoeſtinge van het groote Land ende volck van America, daer ſulcke wreedtheydt bedreven is/ dat Bartholomeus de las Caſes Biſſchop van Chapa expreſſelijck uyt Indien ghecomen is / om den Keyſer ende den Coninck te clagen over de onmenſchelijcke wreetheden welcke de Spaenjaerden aldaer bedreven. De Hiſtorien ghetuyghen oock/ dat deſen Duc d'Alba den Keyſer Carolum V. heeft geraden tot de ſtrenghicheydt ghebruyckt aen die van Ghent Anno 1540. Ende hadde het nae deſe Moort-ſtichters wille ghegaen/de Keyſer ſoude die van Gent al veel wreedelijcker ghetracteert hebben ghehadt. Hy heeft oock den

Keyſer Anno 1546. aengheliſt tot de oorloghe in Duytſch-land / ende tot het vaſt-houden des Land-Graven/ teghen zijne belofte. Hy heeft oock altijdt den Coninck tot het wreetſte ende quaetſte gheraden in de ſaken de Nederlanden betreffende. Als dan/ſegh'ick noch eens / de Coninck deſen Wolf onder de Schapen gheſonden heeft/ſoo heeft hy daer mede ghenoechſaem beweſen/ dat hy ons par force woude gheruyneert ende vernielt hebben. Wat aengaet zijne onthaelinge by den Coninck/ nae dat hy van het Neder-landtſche Bloet-bat wederom in Spanien ghecomen was / voorwaer dat is ſoodanich gheweeſt / dat yeder een wel heeft gheſien ende verſtaen / dat hy niet ghedaen en hadde buyten zijnen laſt ende inſtructien / maer dat hy den Coninck eenen ſeer aengenaemen dienſt ghedaen hadde / want hy en is niet alleen by ſijne Mt. ghebleven in ghewoonlijcken aenſien/ maer hy ende eenen Don Ian Indiaques, eenen Man van de ſelfde humeuren daer Duc d'Alba van was/ zijn ghewoorden ende voortaen ghebleven principaele Raedtſ-Heeren des Coninckx / dien oock de Coninck Veldt-overſte ghemaeckt heeft in het conqueſteren van Portugael, daer hy oock gheen cleyne moorderye beghaen en heeft over zijn eyghen natie : een exter en can haer hippelen niet laten / eenen Wolf blijft eenen Wolf waermen hem brenght. Deſen wreeden Tyran is binnen Liſbona gheſtorven aen een langhduerighe coortſe/ Anno 1582. den 12. Decembris.

Madida Belgarum venit de ſanguine hirudo.

Duc d'Alba Overſte Velt heere in Portugael.

Lupus pilas, non animum mutat.

Dit Epitaphium paſt ſeer wel op zijn Graf/

Si fas cædendo Cæleſtica ſcandere cuiquam eſt:
Mî ſoli cæli maxima porta patet.

Dat is:

Soo t'Hemel-rijck door moorden wort ghewonnen:
Soo ſal immers ICK daer in comen.

Gheſpanioliſeerden Nederlander.

Ick en will' gheenſins verdedighen de leelijcke ſtucken die Duc d'Alba hier eñ elders bedreven heeft / maer ick meyne dat ghy ſelfs bekennen ſult/dat de Gouverneurs die hem ghevolcht zijn / veel goedertierender beleefder/ ende deuchtſamer zijn gheweeſt/ dan hy : Sy en hebben den thienden penninck niet ghevoordert / het branden / hanghen/ Confiſgieren / Vrouwe-ſchenden heeft op ghehouden : de Inquiſitie ende t'Concilium van Trente zijn oock te rugghe ghebleven : Men heeft yeder Land

der Land en Stad laeten blijven by haere Privilegien: Men heeft de Soldaten in goede ordre ghehouden/ so dat sy niemand ongheliick ofte overlast ghedaen en hebben: In somma de voorighe wonde is versoet door de saechte plaester ende beleefde regheringhe van Don Loys de Requesence, Don Ioan van Oostenrijck, ende den Prince van Parma. Doch insonderheydt heeft de hooch-gheboorene Vorst Albertus onsen ghenaedichsten Prince/ met sulcke goedertierenheyt dese Landen gheregeert/ dat alle Menschen zijne goedertierenheydt hooghelijck roemen ende prijsen.

Vryen Nederlander.

Dat de daetelijckheydt in de naest-volghende Jaeren soo groot niet gheweest en sy/ als sy gheweest is ten tijde van Duc d'Alba, dat beken-ne ick gheern/ ja nae dat vele steden den Hertoghe van Alba waeren af-gheballen ende den Prince van Oraengien toe-ghevallen/ soo heeft den Hertoghe selfs beginnen water in zijnen Wijn te doen/ ende hy en heeft int leste Jaer zijner regeringhe nergherts nae soo veel menschen laeten dooden/ als hy de voorighe Jaeren ghedaen hadde: Maer het heeft den Coninck ende zijne Stadt-houderen niet aen den wille/ maer aen de macht ontbroken/het eene sweert heeft het ander in de scheyde ghehouden: de Hollanders Zeeuwen/ eñ water-Geusen/ soomē die noemde in die tijden/ hebben panckeringhe ghedaen ofte tegen-weere ghedaen/ sy hebben hanghen met hanghen betaelt/ selfs niet verschoonende Pacieco Mæstro del Campo, ende opperste Ingenieur/ zijnde maechschap van Duc d'Alba, den welcken die van Vlissinghe by zijnen besten hals hebben op-ghehangen/ eñ andere der ghelijcke groote Meesters meer. Duc d'Alba hadde seven-en-vijftich van de treffelijckste Mannen van Haerlem ghevanghen ende ter doot verwesen/ ende hadse met eenen grooten hoop Crijchs-lieden van Haerlem t'Amsterdam laten brengen om daer te doen executeren: maer de bloet-verwanten ende Vrienden des Graven van Bossu (die des maels te Hoorn ghevanghen sat) hebben sulckx belet/ alsoo de Grave haer ontboden hadde/ dat so lief als sy zijn leven hadde/ sy maken souden/ dat dese verwesene Borghers wederom te Haerlem ghebracht/ ende beleefdelijck ghetracteert wierden/ deses Graven ghedanckenisse is oock een oorsaecke gheweest/ dat de Spaenjaerden den Edelen Heere van St. Aldegonde niet en hebben wreedelijck ghedoodt/ doe sy hem te Mase-lande-Sluys ghevanghen/ ende t'Vtrecht op het Casteel Vreden-burgh ghebracht hadden/ daer hy langhe sadt: de Prince van Orangien heeft Joncker Diederich Snoy Gouverneur van het Noorder-Quartier last ghegheven/ datmen den ghevanghenen Grave van Bossu, ende d'andere Spaensche ghevanghene/ die te Hoorn saten/ evensulck tracktement soude aen-doen/ ghelijck hy hoorde dat den Heere van Aldegonde aenghedaen wiert.

Het is eyndelijck/door de goedertierenheydt Godes / soo wijt gheco-men / dat de Prince van Oraengien hooch-loffelijcker memorie / met de E. M. Heeren Staten meer ende beter Landen ende Steden onder haer ghebiet hebben ghehadt/dan de Coninck van Hispanien cum suis: Soo dat het in die tijden / die op de regieringhe van Duc d'Alba ghe-volcht zijn/gheweest is/ met sulcke maete als ghy uytmeet, sal u weder in-ghemeten worden, Criminor te, Criminor a te: heeft den Spaenjaert macht ghehadt om eenen Predicant het leven te berooven/wy hadden macht om hondert van hare Gheestelijckheydt van ghelijcke te doen: Conden sy thien goede Borghers oft Inwoonders der Vereenighde Steden ofte Landen om den hals brenghen / ofte in de ghevanckenis-sen pijnighen/ ofte op onmoghelijck rantsoen setten: Men conde het aen deser zyde noch veel beter doen: Waer dat des Coninckx gemoet/ ende zyner Spaenjaerden wille steets gheweest sy ende noch is/ons en-de de onse alle onghemack/leet/ ende schade toe te voeghen / alle wreet-heyt over ons te pleghen/ons bloed te suppen ende haer daer in te bae-den/onse Privilegien te vernielen/onse vryheydt in slavernye te veran-deren etc. dat en heeft niet alleen ghebleken aen de wreede daden der Gouverneurs die Duc d'Alba ghevolcht zijn/(daer van ick in het corte nu sal verhael doen) maer dit weet oock ende can yeder wel oordeelen/ die der Spaenjaerden bloed-dorstighen ende wraeck-gierighen aert en ghemoet kent. Soo weynich als het Laecken/ dwelck in de wolle ghe-verwet is / zijn coleur can verschieten: Soo weynich als eenen Mou-riaen ofte Moor zijn swarticheyt: eenen Lupaert zijn vlecken can ver-liesen; Jae soo weynich hebben wy te vermoeden/dat den Spaenjaert zijn bloed-dorstich ende wraeck-gierich ghemoet sal veranderen.

Het eene sweert heeft het andere inde schede ghehouden.

Ghespanioliseerden Nederlander.

Gaet maer voort in u Historis verhael.

Vryen Nederlander.

Don Loys Gouvernement Ano. 1573.

Anno 1573. is Don Loys de Requesens, groot Commendador van Casti-lien eenen Spaenjaert/gheweest zijnde Gouverneur van Milanen / in het Gouvernement deser Landen ghecomen / ende Duc d'Alba is met eenen stanck ghescheyden / den tweeden dach Decembris / des boven-ghenoemden Iaers/ latende de Landen vol oorloge/onruste ende elen-de / die hy ses Iaeren te vooren in vrede ende in welstandt ghevonden hadde.

Vbi non sufficit pellis leo-mina, as-semenda est vulpi-na.

Desen nieuwen Gouverneur Don Loys was leelijck besaemt / als hebbende corts voor zijne compste in Neder-land/ de Mooren in Gra-naden / meer met oneerlijcke schalckheydt / dan met manierlijcke vro-micheyt/ofte door wapenen ghedwonghen: soo dat dese Landen in de

plaetse

plaetse van de Drake ofte Leeu,nu ghecreghen hadden eenen Vos,Hiene, of Crocodille.

Don Loys in zijn Gouvernement ghetreden zijnde / soo heeft hy sich laten verleyden/dat hy in de regeringhe der Landen niet doen en woude/dan met raet/advijs/ende believen der Staten: door dit locke-broot heeft hy ghemeynt de Landen voor eerst een groote somme penningen af te locken/tot betalinghe ende willich-makinghe zijner Soldaten/die vast over al onwillich ende oproerich waren/ om dat sy nu lange geen/ of immers weynich ghelt ghecreghen hadden. Waer mocht doch ghebleven zijn al dat ghelt en goet d'welck soo onlancx ofte corts te vooren Duc d'Alba de Landen hadde uyt-ghepersst? Fistula dulce canit. Palabres, el viento las leve.

Als de Landen onwillich ende weygherich waeren om Don Loys zijnen heysch te gheven/so beloofde hy de Duytsche Colonellen/Polwijler, Fronsberch,Focker,Oversteyn eñ Hannibal,dat hy haer woude betalē met de confiscatien/ende met de domeynen der Landen / haer ghevende tot onder-pandt vele goede Steden / als Dendermonde, s'Hertoghen-bosch, Nieumeghen, Ruermonde, Deventer, Campen, ende meer andere/alwaer de goede Borghers dese hongherighe Wolven moesten in haere huysen nemen/cost ende dranck geven/ende noch ghelt daer toe/ende dat eenen gheruymen tijdt gheduerende. Don Loys weynigh ghelts uyt Spanien crijghende/ ende nu niet alleen de Duytsche ende Walen/maer oock de Spaenjaerden/nae de Victorie op Moucker-heyde/ ghelt heysschende/ soo heeft hijse laeten nae Andwerpen trecken / alwaer sy datelijck hebben doen blijcken/ (ghelijck oock Champaigni eñ andere/ Don Loys ghenoechsaem adverteerden) dat sy de Stad souden dwinghen al hare after-stedicheyt te betalen:dwelck hy niet alleen niet en heeft verhindert/ maer wel ernstelijck bevoordert / doch seer listichlijck sich veynsende. Hy heeft ghedacht door dese meuterye die van Brabandt ende andere Provintien te doen contribueren soo veel alst hem believen soude. Hy was selfs binnen de Stad doe den Gouverneur van het Casteel belaste / dat Champaigni met zijn Crijghs-volck garnisoen houdende in der Stad/ende dat oock alle de Duytsche Compagnien/uyt der Stad vertrecken souden: Ano.1574. in April.

De Spaenjaerden zijn ontrent drye duysent sterck in nach-ordre van het Casteel in de Stad ghevallen / met het grootste ende vreeselijckste ghetier dat sy maken conden/met trommelen/ schieten ende roepen dineros, Walones Fuora, Fuora Viellacos. Sy hebben de Marckt ende het Stad-huys teghen den nacht in-genomen/eñ vielen met tiene/ twaelf/ twintich te ghelijcke in de naeste ende beste gheleghene Huysen / sonder aensien van persoonen/ende hebben haer op het leckerste met het alderbeste doen tracteren/ ghelijck sy wel connen. Sy hebben voorts den gheheelen nacht groot gheschrey ende getier ghemaeckt met trommelen / schieten / roepen / ende dreyghen / als rasende Duyvels lancx de straten loopende/ cloppende/ bellende/ ende slaende op de deuren/als of

sy het

sy het al hadden willen vermoorden / alsoo dat vele swanghere Vrouwen/ uyt schrick ende vreese/ voor haren tijdt bevallen zijn/vele zijnder oock van verschrickinghe ende benautheyt ghestorven. Vele Borgers zijn des anderen daeghs met Wijf ende Kinderen ter Stadt uyt-ghe-loopen / latende alles staen daer het stont. Als zy eenen Eletto oft oversten vercoren hadde / soo hebben sy met al haer trommelen ende publicatie ghedaen wt den naemen des los Singnores Soldados, dat Champagni met al zijn Walsche Soldaten binnen 24. uren uyt de Stad soude vertrecken / op pene van met gheweldt verjaecht te worden / dwelck Champigni, sich op het Oosters-huys vast maeckende / ghewyghert heeft te doen/ hy en soude het oock niet ghedaen hebben/ten waere dat Don Loys selfs hem sulckx exprsesselijck belast hadde. Soo haest als de Walen uyt der Stadt gheweken waren / soo hebben dese Seignoros Soldados den Magistraet de Stad-sleutelen af ghenomen/ ende sy hebben alle de poorten beset met wacht van haere Complicen/noch al continuerende met loopen en tieren door de Stad / om de Borgers in noch veel grooter benautheyt te brenghen/als sy alreets waren. Men heeft haer ghepresenteert thien Maenden in ghelde / ende noch vijf Maenden aen Wollen/Lijnen/ende Sijde Laeckenen / maer ten holp al niet/ sy riepen eendrachtelijck/ soo langhe tot dat sy waeren heesch ghewor-den/ todo, todo, todo, dienieros, y non palabras, al/al/al/ghelt/ en gheen woorden. Des volghenden nachts liepen zy wederom als Duyvels/ donderende op de Poorten/ Deuren/ ende Vensteren/ de Bellen vande Huysen in stucken treckende/ schietende door de Vensters inde Huysen/ ende roep ende Fuora, Fuora Veilliacos. De Commendador heyschte vier hondert duysent guld. in baren ghelde / welcke penninghen de Magistraet ende Borgherye moesten op-brenghen/ souden sy van dese quade Gasten ontslaghen worden / die alle daghe te onderhouden meer dan ses duysent guld. costen/ want dese Seignori en wouden nau anders dan Wijn drincken/ ende sy moesten alle Maeltijde haer versch ghesoden ende ghebraden hebben : Ende niemandt en was hier vry van / noch Bisschop/noch Marck-Grave/noch Borghemeester/noch Gheestelijc/ noch Wereltlijck/ die goede Keucken hielden of houden conden. Desen over-last/ eer de Borghers boven de daghelijcksche oncosten conden op-brenghen de vier hondert duysent gulden / duerende van den xxvj. April/ Anno 1574. tot Pincxter-dach/op welcken dach als sy alle gaer costelijck ghecleedt waeren in Syde / Fluweel / ende van Gout blinckende/ als groote Heeren ende Meesters/ soo hebben sy van den Commendador een Generael Pardoen uyt ghebracht/van alles wat sy ghedaen hadden/dwelck met een solemnele Misse in de groote kercke van hen is bevesticht ghewordden. Te deser tijdt wasser eenen Spaenjaert

Saluaterra binnen Antwerpen/ ghenaemt Saluaterra, die op zijn opper-cousen dese woorden in Borduerwerck heeft laten schrijven / Castigador de los Flamencos, dat is: Ick ben der Vlaminghen / ofte der Nederlanderen

tucht-

tucht-meester.

Don Loys hadde veele ende verscheydene aenslaghen / soo op Noort-Holland, als op Bommel, Gorcum, Louvesteyn, ende andere plaetsen meer/ maer sy en hebben hem niet ghelucht / de Hollanders ende Zeelanders waren hem veel te cloeck/sy en toefden nu so lange niet tot dat hy haer quam besoecken/ maer sy vielen selfs aen zijn volck/ ende besprongen zijn Schepen waer sy conden of mochten / door de hulpe des Heeren haer sulcke af-breucks doende / dat het gheenen tijdt voor den Spaenjaert en was op zijn Duc d'Albes te proccederen / maer sy moesten haer bloed-dorstigh ghemoet al vry dapper toomen / ende hare clauwen inhalen/ tot dat sy beter gheleghentheyt ende grootere macht souden becomen hebben.

De Coninck heeft in dit Jaer van 1574. een Pardoen laten publiceren/meynende daer mede de hertē der Inwoonders deser Landen wat te versachten: maer alsoo alle verstandighe wel merckten/dat het nerghens anders toe streckende en was/dan om alle goede Patriotten het net over het hooft te trecken/ so en heeft hy door het selfde gheen groot voordeel gedaen/ weynich uyt ghewekene zijn daer op wederom in het Land ghecomen: het is hier mede ghegaen ghelijck den Apologus van de Katte ende Muysen verhaelt/segghende: nae dat de Katte langhen tijdt ghegaen hadde op den roof der Muysen / soo hebben eyntlijck de arme dierkens tot haerder versekertheydt sich in haere holen onthouden: Maer de Katte siende / dat haeren roof ophielt / door dien het nu den Muysen bekent was / dat sy haeren ghesworenen vyand was: Soo heeft de Catte desen wegh bedacht / sy veranderde haer ghewoonelijcke stemme/sy trock een Religieus cleet aen/ sy liet haer een cruyne scheeren/ende aldus opghemonckt zijnde/ ghinck sy wandelen ontrent ende nae by de holen der Muysen: merckende dat de Muysen die somtijdts met der haeste het hooft uyt staken noch even wel in haere holen bleven/als noch altijt het quaetste vreesende/so heeft hy de selfde aldus aenghesproken: Pardoen gepublicert

Quod fuerum non sum, Frater caput aspice tonsum.

Dat is: o Broeders / ick en ben die niet die ghy meynt dat ick ben/ ick en ben nu langher gheen Katte/ siet aen mijn habijt / ende gheschorene cruyne/ick doe nu Penitentie/ het is my leet dat ick so veel onnoosel bloets ghestort hebbe. Eenighe van de licht-gheloovichste ende onbedachtsaemste Muysen dit hoorende ende siende/zijn uyt de holen ghetreden/ maer sy wierden eerstont van de Katte op ghesnapt: Daerom als de Katte nae der hand in desen schoonen schijn wederom quam om de Muyskens uyt te [illegible]ken/soo en wouden sy niet te voorschijn comen/ maer andwoorden:

Cor tibi reſtat idem, non tibi præſto fidem.

Dat is: praet wat ghy wilt/wy en ghelooven u niet/ ghy hebt noch al eenes Katten herte in u lijf: uwen handel ende wandel en is niet waken bidden/maer waken om te bijten. Even duſdanich is oock het ghemoet der Spaenjaerden ende harer aen-hanghen: T'is wel Ephraim teghen Manaſſe, ende Manaſſe teghen Ephraim, maer beyde teghen Iuda, ſy en ſoecken niet anders dan ons ghelyckelijck uyt te roeyen / eñ Godes Kercke gheheelijck te verdelgen/het ſy door ghewalt ofte met practijcke/door liſten/of verraderije.

Ano.1574. In de Maent Junius ſijn de Staten der Landen tot Bruſſel beroepen gheweeſt/alwaer de Commendador wederom gheeyſcht heeft twee Milioenen jaerlijckx ende den tweeden honderſten penninck/ende noch andere beſwaerniſſen: T'welck de Staten des Lands af-gheſlaghen hebben/claghende over den moet-wille der Soldaten/ende bewijſende/ datter naer ſoo veel gheven den Landen alle Jaere meerder verderf was over-comen/ waer door het haer nu onmoghelijck was meer te gheven.

De ſaecken aldus hier te Lande ſtaende / ſoo iſſer in Spanien een groote Armade toe gheruſt/ die onder het beleyt van Don Pedro de Merendis, na Neder-land comen ſoude/om gheheel Holland ende Zeeland te conqueſteren/daer toe veel Neder-landſche/Enghelſche/ende andere Piloten tot groote coſten ghehuert waren: maer Don Pedro de Merendis haeſtelijck/ door de hant des Heeren/met der doot gheſlagen zijnde/ ende midts dat den Commendador zijnen aenſlagh op de Maſe miſlucket was / ende hy corts groote ſchade van Schepen ende volck op de Schelde by Antwerpen gheleden hadde/ als oock om dat die van Zeeland op haer hoede waeren/ſo is den aenſlagh te niete ghegaen: Maer dient ons hier toe/om aen te wijſen/dat het herte der Spaenjaerden altijt ghenegght is ende blijft/om ons te beſchadighen/ ja ghemeynelijck als ſy ſchoonſt ſpreecken/ Pardoenen Publiceren / Vrede ofte Beſtant maken/ſoo gaen ſy op het uyterſte ſwangher met Moorden/Branden/ verdelghen en verwoeſten.

Leyden d'eerſte mael beleghert. Deſen Commendador heeft door een van zijn Overſte / ghenaempt Baldeus, Leyden met groot ghewelt beleghert / ende met vele ſchanſen beſet/maer Godt de Heere heeft deſe Stadt wonderbaerlijck ende miraculeuſelijck ontſet / door het beleydt des Doorluchtighen Princes van Oranien, Anno 1574. den 2. October.

Baldeus met zijn Crijchſ-volck Leyden verlaten hebbende/is ghetrocken nae den Haghe/ al waer zijne Soldaten mutineerden/om dat ſy ettelijcke Maenden ſolts ten achteren waren: ſy dorſten dreyghen/ſoo ſy in thien daghen niet betaelt en wierden/ dat ſy hare betalinghe ſoecken ſouden/ghelijck hare me de-gheſellen t'Antwerpen ghedaen hadden: Sy

ſouden

souden het oock ghedaen hebben/ maer comende voor Haerlem, Amsterdam, Vtrecht, over al vonden sy de Poorten voor haer Neusen ghesloté: Daer nae zijn zy ghetrocken nae Maestricht, van daer na Herentals ende Dendermonde, al waer mense heeft moeten bevredigen/tot groote schade der goeder Borgheren.

In somma desen ongheluckighen Commendador siende ende bevindende datmé op zijn commandement niet veel en paste/ ende noch weyngher op zijn dreyghen/ende dat de saken des Coninckx hier in Nederland alle daghe te rugghe liepen/soo heeft hy dat stuck daer toe belept/ dat de Staten hebben begonnen met den Coninc te handelen van Vrede/ende zijn Anno 1575. den 2. Martij/ beyder sijts Ghesanten tot desen eynde verschenen binnen Breda. Maer nae datmen eenighe daghen lanck aldaer op dit stuck soo mondelinge / als schriftelijck ghesoigneert hadde/soo heeft zijne Princelijcke Excelentie/als oock de E.M. Heeren Staten ende Steden van Holland/Zeeland/ende haere gheassocieerde bevonden/datmen door desen handel niet anders gesocht en heeft / dan de Staten ende Ghemeynten deser Landen te misleyden / ende inden slaep te wieghen / tijdt te ghewinnen / ende meerder ghereedtschap ter Oorloghe te maecken/ om des te ghevoeghelijcker corts daer nae dese Landen ende Steden te over-vallen ende in eenighe slavernye te brenghen : ende is der halven desen handel onvruchtbaer af gheloopen. Die van Holland deden/ nae dat dese Vrede-handelinge gheeyndicht was/ eenen legh-penninck munten / aen wiens een zijde stondt den Hollandschen Tuyn/ met den Leeu daer in / een Sweert inde vuyst hebbende/ met dese om-schrift/Securius bellum pace dubia.

Als dē crijch door den Spaenjaert uz en deucht dan spreeckt hy altijt van vrede.

Vrede handel te Breda.

Den crijch wederom aengaende / heeft desen Commendador in-ghenomen Buyren, den Finaert, den Clander, den Rogghenhil, al plaetsen van cleyner importantie/daer mede hy de Landen so groot gheene afbreucke en conde doen als hy wel hoopte : hy heeft oock de Stadt Oudewaeter seer swaerlijck beleghert / bestormt/ende eyndelijck met ghewalt inghenomen/alwaer hy groote wreethept/ eñ meer dan Turcsche moordadichept bedreven heeft/alsoo datter niet boven twintich Mannen so van Borghers/als Soldaten het leven behouden hebben: zijne Soldaten hebben de Vrouwen gheschoffiert/ daer nae door-steken/ jae eenige hebben sy de ongheborene Kinderkens uyt het Lichaem ghesneden/ eñ soo wreedelijck mishandelt/dat yeder een wel heeft connen speuren/dat Duc d'Alba ende Don Loys al eener Wolfinnen borsten ghesoghen hadden. Sijn wreet ghemoet heeft oock hier aen ghebleken / dat hy Boyschot in Engheland ghesonden heeft / om van de Coninghinne Elisabeth, hoochloffelijcker memorie/te versoecken/ dat sy uyt haren Rijcke wou de verdrijven ende verbannen alle de Rebellen des Coninckx: Niet connende lijden/dat de arme menschen/die om Godt te dienē haer Vaderland/huys en hof/Staten en Officien verlaeten hadden / in een ander met ghewelt daer uyt stooten ende verjaghen sal/op datse in hare Pooten en clauwen vervalle

De Ratte met connende de Muyskens met schoon spreken uyt hare holen locken/ wil datmēse nemochten.

Coninckrijcke leefden. Doch de Coninghinne/heeft ſulckx te doen ghe-weyghert/achtende t'ſelfde al te groote wreetheyt te zijn.

Ano.1575. Corts hier naer heeft deſen Commendador beleghert het beſchanſte Dorp Bommene, dwelck maer twintich dagen gheduert en heeft/ maer hy heeft het ſoo furieuſelijck laten beſtormen ende bevechten / datter in die twintich daghen door t'Sweert/Buſſe/ende Water meer van zijne Soldaten doot bleven/dan int belech voor Haerlem in den tijt van thien Maenden: Meeſter van Bommene ghewordden zijnde / heeft hyſe alle gaer/ſonder eenighe ghenade / laten ombrenghen die daer inne waren. De goedertierenheydt van Don Loys was gheheel in wreedtheydt ver-andert.

Anno 1576. heeft den Commendador wederom hart aen ghehouden om gheldt / want hy veele verquiſt hadde met de beleghheringhen voor Bommene, Zierick-zee, ende andere plaetſen / aen de welcke hy / door raſernye ende dollicheydt / gheen coſten en ſpaerde: hy woude hebben dat de Staten hem ſouden toe-laeten de Steden te quotiſeren ende te ſchatten / nae zijn diſcretie (die ſeer cleyne was) ghelijck hy de Dorpen ende opene plaetſen alreedts gheſchat ende ghevilt hadde / hoe groote diſcretie dat hy ſoude ghebruyckt hebben in het ſchatten der goeder Borgheren / is lichtelijck af te nemen/uyt de diſcretie die hy t'Antwer-per ghebruyckt heeft / alwaer hy dorſt eyſſchen acht-en-twintich duy-ſent gulden ter Maent / om het Duytſche Regiment van Graef Hanni-bal van Altenus, dwelck daer binnen lach te betaelen: Ende dit gheldt heeft hy gheheyſcht cortdts nae dat de Stadt van Antwerpen tot beta-linghe der ghemuytineerde Spaenjaerden hadde moeten op brenghen vier-hondert-duyſent gulden/behalven alle de extraordinariſe oncoſten die ſy ghedaen hadden / gheduerende de foelen ende t'verderf dwelck deſe onghetoomde Land-verderbers hadden aen-gherichtet: Maer de Commendador creech clachten in de plaetſe van Gheldt: want ſommighe Provincien eyſchten reſtitutie van haere Privilegien: an-dere / ontlaſtinghe van de Garniſoenen / volghende zijn beloften: an-dere verſochten af-reeckeninghe / als inſonderheydt die van Vlaen-deren, &c.

Don Loys deſe ende meer andere ſwaricheden hoorende / was ſeer gheſtoort / ende ſprack: Dios nos libera de eſtos Eſtados: Godt helpe en-de verloſſe ons eens van deſe Staten: Siet dit was dien fijnen Heere/ die niet en begheerde te doen dan met advijs ende believen der Sta-ten.

Hoe ſchoon connen doch deſe Voghel-vanghers fluyten / alſoo langhe tot dat ſy den Voghel onder het nedt hebben / dan en gheven ſy hem niet een goet Woordt / maer wringhen hem terſtondt den hals af.

Maer deſes Commendadors Crijghſ-volck quam / daer en wilden ſy niet anders eten / dan Kieckſkens / Patrijſen / Capuynen / Faſanten/

Hae-

Haesen / Conynen / Hamels / ende Calff-vleys / ende sy wouden altijdt twee soorten van Wijn op haere Tafel hebben / als oock Capres / Olyven / Cytroenen / Lamoenen / Orangie-Appellen / ende allerley soorten van Speceryen ende Suyckeren : Jae haer Honden die welcke in grooten ghetaele waeren / moestemen voeden met Witte-broodt / ende eenighe deden haerder Peerden Voeten met Wijn wasschen / welcke oncosten veel meerder bedroeghen dan haere gagien.

Maer eer desen Commendador al zijn boos voor-nemen / ende alle quade aenslaghen / tot nae-deel deser Landen / conde in het werck stellen / soo is hy te Brussel ghestorven / den vijfden Martij 1576. aen een heete Coortse / hebbende een Apostumatie op zijn Schouder / niet sonder suspitie van Peste. Viri sanguinolenti & dolosi non dimidiabunt dies suos. Hy en heeft wel soo veel duysenden van Menschen niet vermoort / ghelijck te vooren Duc d'Alba ghedaen hadde / want hy en hadde de macht noch gheleghentheyt niet om sulckx te doen ; maer hy heeft een ontallijcke menichte van eerlijcke Lieden ten Lande uyt ghejaecht / of door vreese zijner Tyrannie doen vluchten / ende heeft daer door allerley neeringhe ende costelijcke Hand-wercken (daer den voornaemsten wel-vaert der Landen in gheleghen is) in andere Landen laeten over-voeren ende in-planten.

Nae de doot van Don Loys hebben de Raden van State de regieringhe der Landen by der hand ghenomen / die by Brieven van den Coninck van Spanien / gheschreven aen de Prelaeten / Edelen / ende Steden der Landen / by provisie zijn gheauctoriseert / tot dat de Coninck ander ordre stellen soude. Maer eenighe bloed-dorstighe Spaenjaerden / als Ieronimo de Roda, Iuliaen de Romero, Don Alomo de Vergas, drongen haer selven mede in / ende en wouden niet lijden / datter yet gheschieden soude in der Landen saecken / dan met haer believen. Aldus zijn dese Landen steedts gheplaecht gheweest van de boose Spaenjaerden / verbreeckers onser Privilegien / ende bloed-dorstige Wolven.

Door dien dat des Crijchs-volcks in dese Landen vele was / eñ sy in veel Maenden gheen betaelinghe ghecreghen en hadden van den Coninck / ende dese Landen niet en vermochten soo groote sommen van Penninghen (nu sy seer verdorven waeren) op te brenghen : Soo hebben des Coninckx Soldaten over al ghemutineert / de platte Landen ghebrandtschat / ende waer sy eenichsins conden / de Steden in-ghenomen / gheplundert / ende de Borghers vermoort / of immers grooten over-last ghedaen / als insonderheydt binnen Aelst in Vlaenderen, welcke Stadt de Spaenjaerden den 25. Julij 1576. hebben inghenomen / ende gheplundert.

Onder het Landt van Aelst ghehooren hondert ende t'seventich

schoone Dorpen / welcke sy stracks alle gaer onder contributie ghebracht hebben / dwinghende de selfde haer te onderhouden: ende even wel hebben sy veele schoone Dorpen verbrant/tot voor Ghent toe: die van Aelst zijn so Rooms Catholyck gheweest/dat sy in haere Stadt het

Aelst gheplundert.

Belde-stormen hadden tegenstaen / doe het binnen andere Steden van Brabandt, Vlaenderen, &c. gheschiede sy hebben oock eenen Predicant van de Ghereformeerde Religie opghehanghen/om te betoonen haren Catholijcken yver / maer dit heeft haer soo veel ghebaet / dat sy van d'eerste zijn gheweest die de Spaenjaerden hebben aenghetast ende over-vallen. Sancio Davila Gouverneur van het Casteel van Antwerpen heeft met zijn Galeyen ende schepen de Ghemutineerde Spaenjaerde binnen Aelst victualie ende amunitie toe-ghevoert. Hy ontboot oock by hem Oliviero den Commissaris vã de lichte Peerden/ om die in Braband by der hand te hebben / die oock datelijck tot hem ghecomen zijn/ verlaetende haer Garnisoenen/ teghen het ghebodt van den Raet van Staten: de Compagnie van Falconetto, die al roovende ende moordende door Vlaenderen passeerde/wert vervolcht van de Boeren/tot dat sy quam recht teghen over Antwerpen, al waer haer Sancio Davila uyt zijn Casteel hulpe sondt. Eñ om dat Champigni Gouverneur van de Stadt van Antwerpen hem Schepen weygherde/ om Falconetta met zijn Ruyteren over de Riviere te halen / soo is hy des halven seer toornich ende gram geworden. Hy heeft oock met zijn Schepen ende Galeyen de Rivieren op ende neder varende / al de victualie die hy vondt/ aenghetast ende gherooft/niet passende op eenigherhande paspoorten. Roda eenen wreeden Spaenjaert / heeft het gheheele Gouvernement der Landen op sich ghenomen / tot groot achterdeel eñ verckleyninghe vanden Raet van Staten / dien het Regiment van den Coninck bevolen was. Hy noemde se Luterianen ende Rebellen/ende en achtese nergens voor.

In somma dese Land-verderbers hebben het soo grof ghemaeckt/ ende sy hebben so opentlijck betoont ende doen blijcken/ dat sy ons teenemale wouden over-heeren/uyt plunderen/vermoorden / ende tot slaven maecken / dat een yeder / hy was Gheestelijck oft Weereldtlijck/ Papau of Geus / de walghe van haer creech / ende sich liet voorstaen/ soomen maer de Spaenjaerden conde te lande uyt drijven/datmen dan wel soude connen in vrede leven met de reste: ende is eyndelijck de sake

Spaeniaerde voor Rebelle verclaert.

daer toe ghebracht / dat dese Rebellighe Spaenjaerden voor vyanden van den Coninck ende de Landen zijn verclaert ende uyt-ghe-roepen/ met toelatinghe de selfde te moghen bespringhen ende beschadighen/ daer toe vast yeder een gheneycht was/so uyt verdienden haet/als uyt vreese van haer d'een tijt of d'ander tijdt over-vallen ende van lijf ende goet berooft te worden.

De Gheestelicke/die insonderheyt den Coninck toe-ghedaen waren ende namentlijck de nieuwe Bisschoppen/maeckten groote swaricheyt van alle de Spaenjaerden vyandt te verclaren/maer sy wilden alleene

die

die van Aelst daer voor kennen ende laeten uyt-roepen. Doch als sy indachtich wierden/dat Don Loys voor genomē hadde vast over al Commanderien op te rechten/ende de goederen der Cloosteren ende anderer Gheestelijcke Persoonen daer toe te ghebruycken: Item als sy overleyden den overlast ende t'gewelt / dat de Spaenjaerden de Monicken van Affighen ghedaen hadden/ die sy by haer Mannelijckheyt hadden opghehangen/om dat sy haer den schat der Abdye wijsen soudē: Item dat sy vast over al het Land brand-schatten/ende allen moet-wille dreven etc. Sy hebben sy mede gheconsenteert / datmen de Spaenjaerden soude verclaren te zijn rebellen des Coninckx/etc.

De Spaenjaerden dit vernemende/ hebben haer dapperlijck teghen de Landsaten ghewapent: sy hebben Don Fernando de Toledo uyt Holland, ende de andere Spaenjaerden by een gheroepen ende versamelt/ die alles verlaetende / in Braband by malcanderen vergaderden/ sterck wordende bovē de ses duysent te voet/ ende wel twaelf hondert te peerde / soo Spaenjaerden / als Italianen. Sy hebben oock de Duytsche/ soo met schoone beloften/ als met den naeme des Coninckx/ ende aenwijsende datter over al schoonen buyt voor handen was / ghesocht aen haer zijde te crijghen / dwelck haer soo wel niet ghelucki en is / als sy hoopten.

Die van Vlaenderen ende insonderheydt die van Ghent siende/ dat de Spaenjaerden uyt het Casteel van Ghendt allen moet-wille bedreven/ ende oock die van Aelst bystandt deden/soo hebben sy haer by tijts van de selvighe willen verseeckeren/ vreesende dat die van den Casteele/ de ghemuytineerde van Aelst binnen Ghendt mochten brenghen / ghelijck twee Jaren te vooren t'Antwerpen gheschiet was: Sy hebben een beschansinghe teghen het Casteel opghewórpen/ ende sy hebben het beleghert met de Regimenten van Reux ende Noyelles: ende de vier leden van Vlaenderen hebben raedtsaem ghevonden haer met den Prince van Oraengien te vereenighen / daer de Magistraet ende ghemeynte van Ghendt seer toe drongthen. Doch in alle dese contracten is expresselijck bedonghen/ stant-vastelijck te blijven by de Roomsche Catholijcke Religie/ ende in de ghehoorsaemheyt des Coninckx: alleenelijck verclaerden sich de Landen vyandt van de ghemutineerde/Rebelle/Moordadighe Spaenjaerden in dese Neder-landen. Casteel van Ghendt beleghert.

Dese saecken dus staende / hebben sich de Spaenjaerden Meester ghemaeckt van Maestricht, alwaer sy eenen schrickelijcken Moort bedreven hebben/plonderende ende roovende alle der Borgheren huysen. De Duytsche Knechten daer sich de Borghers op verlaeten hadden/ weerden haer seer weynich ofte niet/maer hielpen selfs de Stadt plunderen. Als d'andere Spaenjaerden dat vernamen/ dat hare met-ghesellen te Aelst, te Maestricht, ende op andere plaetsen soo goeden buyt ghemaeckt hadden/ dat heeft haer moet ghegheven om de Stadt van Antwerpen oock tot een proeye te maecken. Maestricht overvallen/ 20. October 1576.

Roda,

Roda, Sancio Davila, met hare Complicen hebben Don Alonzo de Vergas van Maeſtricht, met het Spaenſche / Italiaenſche / ende Borgoenſche Peerde-volck wel duyſent ſterck zijnde/ by haer op het Caſteel van Antwerpen ontboden/ die derwaerts comende mede brachten ſes vaendelen Duytſche Knechten / die op hope van buyt / teghen het believen harer overſten / met de Spaenjaerden ghetrocken zijn. Deſe al quamen des Sondaeghs smorghens den vierden Novembris binnen den Caſteele/ daer haer oock lieten vinden Iuliaen Roneco, met zijn volc van Liere. Daer quamen oock mede de Ghemutineerde van Aelſt, zijnde ontrent 2000. ſterck / niet teghen-ſtaende datmen haer tot betalinghe harer afterſtedicheydt/ weynich daghen daer te voren hadde ghesonden boven de veertich duyſent Croonen/ behalven t'gene ſy met brantſchatten de Menſchen af ghedronghen eñ uyt-gheperſt hadden/ dwelck oock niet weynich en beliep. Met deſe Ghemutineerde/ die Roda ſelfs hadde verclaert te zijn Rebellen des Coninckx/ hebben ſy de Stadt van Antwerpen beſprongen / die den Coninck in alles ghetrouwe ende onderdanich was/ doende t'ghene dat haer by den Raet van Staten (dien de Coninck des Landts Gouvernement in handen ghestelt hadde/ bevolen was. Den vierden Novembris zijn deſe dolle bloedt-dorſtighe Spaenjaerden ghevallen inde ſchoone ende Heerlijcke Stadt van Antwerpen met een ſeer ſchrickelijck ghetier/ al roepende Sint Iacob van Spanien, haer Hoeren ende Jonghers droeghen ſtroo ende ander gheereetſchap om den brandt inde huyſen te ſteken: wat ordre dat Champagni ſtelde / ende hoe cloeckelijck dat ſich de Borgheren weerden / ten holp al niet den vyant drongh ſoo furieuſelijck aen/ dat ſy ſich met ghewelt hebben Meeſter ghemaeckt van de Stadt: Champigni ſiende datter gheenen raet meer en was te vinden tot bevrijdinghe der ſtadt / ſoo heeft hy hem met den Marquis van Havre, ende andere ghesalveert/ haer neder-laetende lanckx een Bollewerck / ende gheraeckten op des Princen van Oraengien ſchepen/ die niet verre van der ſtadt en laghen. Veel Ruyteren ſprongen van boven de ſtadts-mueren af / tot beneden in de Veſten/ met haere Peerden / desghelijckx vele ſoldaten ende Borgers/ haer ſelven ſalverende ten beſten dat ſy conden. De Grave van Overſteyn ſpringhende van een Brugghe nae een ſchuyte toe / miſte de ſelfde ende viel beziden/ ende ghewapent zijnde verdronck hy. De Grave van Egmont wert in ſinte Michiels Clooſter van den Colonel Verdugo ghevanghen / als oock de Heere van Capres, de Heere van Goigniers, ende andere. Doe de Heere van Capres ghevanckelijck op het Caſteel ghebracht wert / ſadt Roda in eenen ſtoel onder de Gaelderye van Caſteel/ Capres wilde met grooten ootmoet (ghelijck de ghevanghene pleghen) hem met ſeer leeghe eerbiedinghe groeten: maer Roda ſtiet hem met zijnen voet op de borſt/ hem ſcheldende eñ roepende: Putor Tradidor, Ick wil dijn groeten niet. Daer na Egmont comende ſeyde hy (ſonder hem te eeren of te groeten) Heer Grave/ my is leet u ongheluck / eñ hy bleef

Antwerpen gheplundert 2. Novemb. 1576.

daer

daer ſittende als eenen Dictator ende beleyder van al deſen grouwelijcken handel.

Nevens andere ſchoone huyſen welcker veele verbꝛandt zijn binnen Antwerpen, hier en daer / is oock verbꝛandt het Heerlijcke Magnifike Stadt-huys / welcken bꝛandt mede ghenomen heeft de Sout-ruye/de Suycker-ruye/ ende de Boter-ruye ſtraten: Item de Kecſ-ſtrate / de Appel-ſtrate/ de Silver-ſmit-ſtrate/ de Bꝛaerp-ſtrate/ den Lief-vꝛouwen-pant/ende den Silver-pant/ met een groot deel vande Doozninck-ſtrate/eñ Hooch-ſtrate: Item de Vlaſ-marckt/het oude Stadt-huys/ daer al nieuwe huyſen op ghebout waren van witten gehouwen ſteen/ dat gheweſte der ſtadt wiert gheacht het rijckſte te weſen / want het al huyſen waren die open winckels hielden ende vol goets waren/van alderhande Coopmanſchap/alſoo datmen deſe ſchade ſo groot achte/als de ſchade die de Spaenjaerden des maels binnen Antwerpen deden.

Daer zijn in de Furie ofte inval der Spaenjaerden doot ghebleven ontrent vier ofte vijf duyſent ſoo Boꝛghers/ als Soldaten / ende onder andere veele treffelijcke Coop-lieden oock eenen Boꝛghemeeſter / de Marck-grave / met meer andere van den Magiſtraet: Ende deſe alle waeren verre de gheluckighſte / want dꝛye daghen lanck en hebben de Spaenjaerden gheenderhande wꝛeetheydt nae ghelaten / om de Boꝛghers haer ghelt te doen gheven. Die van eenighen aenſien waren / en niet veel gheldts en conden opbꝛenghen / die deden ſy veel toꝛmenten aen/ſoo wel de Vꝛouwen als de Mannen/ die op-hanghende / gheeſſelende/bꝛandende/bꝛadende/ſelfs de Kinderẽ niet verſchoonende. Daer woꝛde gheacht van de ervarenſte/ die haer beſt hier op verſtonden/ dat het ghereet ghelt dwelck de Spaenjaerden gheeregen hebben binnen Antwerpen, boven de veertich Tonnen Gouts beliep / ſonder de Juweelen van Gout / Silver ende Peerlen: Ende de ſchade des bꝛandts was oock wel ſoo veele gheſchat: Gheenderhande Natien van Coop-lieden/ ſy waren Italianen/Duytſche/Enghelſche/ Schotſche/ of Ooſterſche / en zijn verſchoont gheweeſt: Eenen Spaenſchen Capiteyn ghenaemt Ortis, creech het ghevanghen-huys / ghenaemt den Steen/ vooꝛ zijnen buyt: hy ſtelde alle ſooꝛten van ghevanghenen op ranſoen/ Mooꝛdenaers/Dieven/Schelmen/jae oock die welcke ſy veel ſlimmer achten dan de vooꝛ-ghenoemde / namelijck Pꝛedicanten/Herdoopers/ ende andere van allerley ſeckten / alſo diſpenſerende met de Spaenſche Inquiſitie. De Spaenjaerden hebben ſoo veel ghelts gheerreghen/dat ſy niet en wiſten waer ſy het laeten of bergen ſouden: Ghemeyne Soldaten verſpeelden wel thien duyſent Croonen op eenen dach: Sommige hebben de gheveſten van hare Rappieren/Ponjaerden/ende oock gheheele Coꝛſeletten van fijn louter gout doen maken. Aldus wert de machtichſte Coop-ſtadt van Europa, noot-wendige teghen-weer doende / inghenomen / ten deele v erbꝛant / ende gheheel gheplondert/ veele Boꝛghers vermooꝛt/ende allerley overlaſt aen ghedaen.

Die van Vlaenderen hebben oock te deser tijdt met groote sommen van penninghen de Duytsche Knechten van Polwylers Regiment/die binnen Dendermonde laghen/ moeten uyt-coopen/ wouden sy niet ghe-plondert wesen.

Pacificatie van Ghent. De saken dus elendelijck ende bedroeft staende in dese Nederlanden/ soo zijn binnen Ghendt vergadert de Ghedeputeerde der Provincien/ om de Vrede-handelinghe binnen Breda aen-ghevangen / tot eenen goeden eynde te brenghen / ende hebben eyndelijck den selfden besloten op seeckere conditien ende voorwaerden te lanck alhier te verhaelen. Dese Pacificatie is vanden Coninck aen-ghenomen ende gheconfirmeert/ na dat hy van de Bisschoppen/ Abten/ ende andere Gheestelijcke Persoonen / oock van de Doctoren der Universiteyt van Loven gheadviseert was/dat het voor-seyde Tracktaet niet en hielt/dat de Roomsche Catholijcke Religie nae-deelich was/maer dat het ter contrarie streckende was tot voorderinghe van de selfde: ende nae dat de Raden van Staete hadden verclaert / dat het niet en was derogerende de authoriteyt/Hoocheyt/ende behoorlijcke ghehoorsaemheydt vanden Coninck. Dese pacificatie is binnen Ghendt van het Stad-huys den 8. Novem. 1576. by beyde partien ghesloten ende gheteeckent / ende wiert ghenoemt Een eeuwige vaste Vrede: Maer sy en heeft niet langhe gheduert/ de Coninck heeftse aenghenomen alleenelijck om tijt ende gheleghentheyt tot zijn voordeel te ghewinnen: want Heer Ian de Noircarmes Baron van Selles uyt Spanien ghecomen zijnde/heeft wel in het eerste ghe-seyt/ dat de Coninck beloofde te onderhouden de Pacificatie van Gent, maer daer nae sprack hy heel contrarie/ dat de Ghentsche Pacificatie ergherlijck was/eñ datmen daer gheen woorden noch meldinghe meer van en behoorde te maken. Oock soo zijnder corts nae de besluytinghe van dese pacificatie brieven des Coninckx af-ghewórpen/ dien aen Roda gheschreven waeren/in de welcke zijne Mt. hem belaste / dat hy de Staten goede woorden soude gheven tot dat hy zijn affeyren soude in ordre ghebracht hebben/ende datmen midler tijt het Casteel van Gent, Valenchienes, ende Vtrecht wel soude doen versien ende bewaeren : daer by ontbiedende dat hy corts in Neder-land soude doen versien ende bewaren : daer by ontbiedende/dat hy corts in Neder-land soude senden Don Ian van Oostenrijck , den welcken hy secrete Instructie soude ghegeven/maer dat hy (Roda) secretelijck soude wech-trecken/ sonder Don Ian aen te spreken / om alsoo des te bedectelijcker hare personagie te spelen. Eenighe daghen hier nae sijnder wederom brieven af-ghewórpen/ inhoudende Instructie voor Don Ian , uyt de welcke men verstondt/ dat de meyninghe des Coninckx was te castijden den Prince van Oraengien, ende die van Holland, ende Zeeland, met andere meer. Was dit niet eenen schoonen Vrede?

Te Groeninghen, heeft de Spaensche Colonel Casper de Robles (ghe-boren in Portugael op een Dorp Robles ghenaemt) ghesocht door zijne

Soldaten sich Meester te maecken van Stadt Groeninghen, ende van gheheel Friesland. De wijle hy hier mede besich was/is te Groeninghen aen-ghecomen van de Generale Staten ghesonden / Francoys Martini Stella, een cloeck ervaren Crijchs-man ende seer gheleert om de Landsaten ende het Crijchs-volck te induceeren tot alle goede ghehoorsaemheyt des Coninckx/ende eenicheyt met de Generaliteyt/ sich vaste houdende aen den Vrede-handel corts binnen Ghendt besloten/met aenbiedinge van de Soldaten alle hare achterheden te betalen/die seer groot waeren: dwelck desen Spaenschen Colonel vernomen hebbende / soo heeft hy den voornoemden Francoys Martini door zijnen Provoost doen vanghen ende pijnighen/ verwondende hem seer deerlijck daer nevens met zijn eyghen Hand. Hoe wel was dit ghehouden de Vrede die soo onlanckx tusschen den Coninck ende dese Landen solemnelijck was ghemaeckt/beeedicht/ende verseghelt?

t'Vtrecht lach Francisco Bernardino d'Avila, op het Casteel Vredenborch, tot eenen schrick ende vreese der goeder Borgheren: Op eenen sekeren dach zijn de Spaenjaerden uyt het Casteel inde Stadt gevallen/ ende hebben eenighe Borghers vermoort / ende t'vier in veele huysen ghesteken/schietende elcke reyse seer eyselijc van het Casteel inde stadt/ ende doende soo vele schade als haer eenichsins moghelijck was. De Borghers aldus daghelijckx meer ende meer gheperst ende beanghsticht zijnde/ hebben haer teghen het Casteel beschanst ende begraven/ ende geassisteert zijnde van den Grave van Bossu (die nu uyt de Hollandsche ghevanckenisse ghecomen was / niet wel te vreden zijnde / dat de Spaenjaerden in zijn langhe ghevanckenisse/voor zijn ghetrouwe diensten/ gheen acht op hem ghegheven en hadden) hebben het de Spaenjaerden moeten op-gheven in handen van den Grave van Bossu, den 23. Febr. 1576.

Ten selven dage doe de Spaenjaerden Antwerpen over-vielen / was Don Ian van Oostenrijck te Lutzenborgh ghearriveert/ van den Coninck in Neder-land voor Gouverneur ghesonden. In het Land ghecomen zijnde/heeft hy gheschreven aen de Staeten ende Raeden van Staeten tot Brussel, toonende eenichsins qualijck te vreden te zijn (wat conde hy weyniger doen?) van weghen den overlast/ die de Landen aen ghedaen was / belovende dat het selfde niet onghestraft en soude blijven/ soo sy den Coninck bewesen behoorlijcke ghehoorsaemheydt ende onderhielden de Roomsche Catholijcke Religie in haer gheheel: Maer so sy wilden in obstinaetheydt ende moet-willicheydt voort-vaeren / hy waere oock seer wel versien ende ghereſolveert soo wel tot Crijch / als tot Vrede.

Don Ians aencomste.

De Staten zijn seer verwondert ghewéest/als zy dese brieven ghelesen hadde/die haer ghenochsaem dreyghden ende partije verclaerden/ daer zy doch meynden / dat zy haeren last in aller manieren wel verrichtet hadden/tot voordeel des Coninckx: hy woude oock der Staten

N. B. De Staten ende Landē worden gescholdē dat sy obstinact ende moetwillich zijn eñ derhalven ghedreycht.

Crijchſ-volck onder zijn particulier ghebiet hebben / ſegghende dat hy ſulckx begheerde tot zijner verſeeckeringhe : Maer ten was hem daerom niet te doen / hy mocht de Staeten wel vrpelijck ſonder ſulcke lijfwacht vertrout hebben. Het was even als of hy verſocht hadde / datmen hem in handen ſoude gheven het Mes / om daer mede de Staeten ende de goede jngheſetene deſer Landen de Kele af te ſteecken : Of immers hadden de Staten gheen volck in haeren eet ghehadt / ende hadde Don Ian al het Crijchſ-volck tot zijnen ghebiede ghehadt / ſoo hadde hy lichtelijck de Staeten connen dwinghen te decreteren ende te doen al wat hem goet ghedocht ende belieft hadde.

De Ghemutineerde ende rebelle Spaenjaerden vonden eerſt ſecretelijck / daer nae opentlijck alle faveur ende acces by Don Ian, door de welcke hy ſocht de Staten te dwinghen / datſe het Gouvernement in zijn handen alleen ſonden ſtellen / nevens eenighe anderer die hy daer toe verkieſen ſoude. Het gaf Don Ian ende de Spaenjaerden die by hem waeren heel vreemt / dat de Nederlanders / diemen in Spanien als overwonnen ſlaeven ende dienſt-eyghene Knechten / als Lutherianen en de Ketters achte / dorſten op haer nemen de regheringhe der Landen / dwelck / nae haer oordeel / grootelijckx was ſtrijdende teghen de hoocheyt ende authoritept van den Koninck ende zijne Stadt-houders.

De Staeten wierden verwitticht upt het Hof van Hiſpanien / dat het quade regiment / leelijcke feyten / ende groote overlaſten der Spaenſcher Soldaten binnen Antwerpen, Aelſt, Maeſtricht, ende andere steden bedreven / by den Koninck ende zijnen Raet niet voor qualijck ghedaen / maer voor ſeer wel ghedaen te ſijn gheoordeelt wierden / ende datmen in plaetſe van ſulckes te ſtraffen / den Overſten ende Capiteynen groote gheſchencken was prepareren de / Roda is oock in Spanien ſeer wel ontfanghen gheweeſt / ende hy heeft het gheheele bewindt der Nederlantſche ſaecken ghehadt.

Don Iohãs instructie. De ſomma der Inſtructie welcke Don Ian ghegheven wiert / was deſe / dat hy ſoude bearbeyden met ſchoon ghelaet de herten der menſchen in deſe Landen te winnen / om met hulpe van de ſelfde Holland ende Zeeland te dwinghen / en de daer nae de andere : doch dat hy moeſte weten te ſimuleren ende diſſimuleren.

Deſe leſſe heeft Don Ian eenigher maete nae-ghecomen / doch niet gheheelijck / hy en heeft zijn Perſonagie niet al te wel connen ſpelen. Doch dit heeft hy ghedaen : ſiende dat de Staeten nu eenen grooten hoop Crijchſ-volck / ende eenen fraeyen Legher te velde hadden / in Brabandt by Wauere ligghende / oock ſiende dat het Spaens Crijchſvolck alomme ghenoechſaem beſet was / ende lichtelijck haer de victualie ende toe-voor van alle noodt druſt af te ſnijden was : ſoo heeft hy raedtſaem ghevonden / voor eenen tijdt lanck / te wijcken van zijn voor-nemen / ende de Spaenjaerden te doen vertrecken / hopende daer mede alle der Staten alliantien / verplichtingen / eñ verbonden te brekẽ

ende

ende met der tijdt hem ſelven ſoo vaſt in het Gouvernement te ſtellen/ dat hy nae zijn believen de Provincien ende Steden ſoude connen van malcanderen deylen ende ſcheuren / ende als dan alles nae zijnen wille vol-voeren: Hy ſoude het oock ſonder twijfel ghedaen hebben / hadde hy zijn gheveynſtheydt wat beter weten te becleeden met lijdſaemheyt: Zijn Jonghe ongheduericheydt met eenighe gheſtadicheydt: zijnen haet ende wreedtheydt met eenighe deucht ende wijſheydt: hy was veel te groots / te trots / ende veel te hoovaerdich / om hem te laeten onderrichten / ende te jonck ende onervaren / om ſelfs alles te verrichten.

Qui neſcit ſimulare, neſcit regnare.

De Coninck van Hiſpanien / ende Don Ian ſiende ende bevindende/ dat de Staten ende goede patriotten ſtedes een ooghe uit ſeyl hadden/ ende mannelijck ghewapent op de ſchilt-wacht ſtonden / ſoo hebben ſy wel ghemerckt dat het noch gheen tijt en was met Wapenen ende ghewelдt de Landen te over-vallen: daerom hebben ſy door toe-doen van Rodolphi des nieu-vercorenen Keyſers / ende anderer Vorſten Gheſanten van vrede geſproken ende daer is eyndelijck te Marche in famine den twaelfſten Februarius Anno 1575. wederom een Vrede-contrackt beraemt / beſloten / ende gheconfirmeert / twelck te Bruſſel ende t'Antwerpen den ſeventhienſten der ſelfder Maent is ghepubliceert / ende het wiert ghenaemt het eeuwich Edict, daer in / nevens andere poincten in den naeme des Conincks is beloeft / dat alle feyten ende miſdaden gheſchiet ofte ghedaen ter oorſaecke van de Nederlantſche alteraiten ende beroerten / ſouden zijn ende blijven vergheten / ende gheachtet als niet gheſchiet te zijne:

Eeuwich Edict te marche in famine beſloten.

Eeuwich is op zijn Spacus te segghen: ſoo langhe alſt ons te paſſe comt

Item dat alle Spaenjaerdẽ/Hooch-duytſche/Italianen/Bourgoignons / ende andere uytheemſche Crijchſ-lieden uyt deſe Nederlanden vertrecken ſouden binnen twintich daghen / ſonder dat ſy in de ſelfde ſouden moghen weder-keeren / ofte dat in hare plaetſen andere ſouden moghen gheſonden werden/ gheene uyt landtſche Oorlooghe oprijſende etc.

Item/datmen de Privilegien/ her-comſten / Vſancien ende Coſtuymen deſer Neder-landen neerſtelijck ſoude onderhouden/etc.

Dit contract ghemaeckt zijnde/is Don Ian met al zijnen ſtaet te Leuven ghecomen / al waer hy / als oock cortts daer naer te Bruſſel, met ſonderlingh opſet gheſocht heeft / ſelfs des ghemeynen Mans/goeden wille ende gunſte te verwerven / met banckettten / feeſten / gheſchencken / liberaele ghemeynſaemheydt ende ghespraeckſaemheydt/ met de Borgheren den Papegaey ſchietende / ende andere ridderlijcke exercitien oeffenende. Siet wat eenen goeden Prince / weerdich bemint te zijn! Hy heeft oock de wreede Spaenjaerden doen vertrecken van het Caſteel van Antwerpen, daer van Gouverneur makende den Hertoghe van Aerſchot, ende dat beſettende met Waelen. Maer eer Don Ian de Spaenjaerden liet vertrecken / ſo heeft hy ſich eerſt verſekert van eeni-

Ano: 1575. dẽ 26 Mar.

ghe der voornaemſter ſterckten der Landen/eñ van het ander Crijchſ-volck noch in dienſte zijnde: door welcke middelen hy den wech open hielt/om de Spaenjaerden te doen weder-keeren wanneer het hem ghelieven ſoude/ghelijck hy oock ghedaen heeft / alſoo ſtrackx hier nae ſal aenghewesen worden.

Binnen Antwerpen bleven garniſoen houden de Hooch-duytſche Regimenten / die de ſtadt hadden helpen plunderen / onder de Colonellen Fronſberch ende Focker / die ſoo ſterck waren/ dat ſy noch ghenoechſaem Meeſter van de ſtadt bleven: Doe de Spaenjaerden (ghelaeden met eenen grooten ſchat van ghelt ende Juweelen) te lande uyt trockẽ/

De mout coept pays/ maer therte ſteeckt vol orlogh. ſoo heefter nochtans Don Ian by ſich behouden ſoo vele / als hy bequamelijck onder het deckſel van zijn groot huyſ-gheſin conde behouden/ waer onder eenighe waren/ die al van de tijden van Duc d'Alba hares wreetheyts halven/de Landen ſeer aengenaem waeren: hy ghebruycte in zijn hof weynich/of gheen Nederlanders (contrarie zijn beloefte) ten was dan ſoodanighe die hy wiſt gheheelijck gheſpaniolſeert te weſen/ als Barlaymont, den Heere van Hierges, Floyon, Hautepenne, d'Aſſonville, ende dierghelijcke.

Te deſer tijdt heeft Eſcouedo de Spaenſche Secretaris van Don Ian, aen den Koninck gheſchreven (welcke brieven gaende nae Spanien, in Gaſcoengien zijn af ghewotpen/ ende van den Coninck van Navarra aen den Prince van Oraengien gheſonden) dat de ſaecken hier in Nederland alſoo gheſtelt waeren / datſe door gheen ſachte middelen te redreſſeren en waeren/maer dat het moeſte gheſchieden door vier en ſweert. d'Edele ende den ghemeynen hoop volcx beſchuldighde hy by den Koninc/ ſeggende: datter niet een en was van haer alle die recht ghinck/ maer dat ſy alle gaer hadden een vervloeckte meyninghe / niet anders ſoeckende dan te leven nae haer eyghen believen ende wel-behaghen / ſonder eenighe Wet ofte Reghel: In ſomma/ hy ſchilderde ons ſoo ſwart als hy eenichſins conde/om den toornighen wreeden Koninck het bloet noch warmer te maken.

Als Don Ian vernam dat deſe brieven ghecomen waeren in handen van de Staten ende den Prince van Orangien, ſoo moeſte hy los breken/ ende beghinnen in het werck te ſtellen/dat hy over lanck te doen beſloten hadde / midler wijſe nochtans veynſende ſoo ſeer als hy eenichſins conde: Want als hy by de Staten te Bruſſel was/ende ſy van hem verſochten/ dat hy haer de hand woude bieden om de Landen van het

De mout ſpreect eens maer thert wat anders denckt. Duytſche Crijchſ-volck te verloſſen/ midts haer eerſt betaelende: ſoo heeft hy dat ſelfde ſoo ernſtlijck beloeft/dat hy ſeyde/ſoo der Duytſche Colonels met de conditie welcke haer de Staten preſenteerden/niet en wilden te vreden zijn / dat het haer gheoorloeft was de ſelfde met ghewelt te Lande uyt te drijven/jae hy ſwoer/dat hy daer toe zijnen eyge-

Ano.1575. nen perſoon niet ſparen en ſoude: ende om het ſelfde daetelijck int werc

50.Iunij. te ſtellen/ ſoo het ſcheen / trock hy uyt Bruſſel nae Mechelen, al waer hy

alle

alle de Duytſche Colonellen by hem ontboden heeft: maer hy heeft geheel het contrarie ghedaen / want in ſtede van haer te beweghen datſe met redelijcke conditien ſouden te vreden zijn/ende te Lande uyt trecke/ heeft hyſe tot een nieuwe oorloghe verweckt/ ende in zijnen dienſt aenghenomen / haer belovende/dat ſy niet met allen van hare gagien miſſen en ſouden / haer oock wijſ-makende/dat de Staten haer niet alleen en ſochten haere gagien te beſnijden/ maer oock haer het leven te benemen: hy heeft ſich met haer beraetſlaecht ende ordre ghestelt / om ſich niet alleen Meeſter te maken van de ſtadt ende t'Caſteel van Antwerpen, maer oock dat ſy met haer vier Regimenten voor hem ſouden inhouden de ſteden daer ſy in laghen/als Berghen op Zoom, Breda, s'Hertoghen-Bos, Tertolen, Deventer, Campen, eñ Roermonde: hier toe heeft hy oock ghebracht den Grave van Barlaymont, ende zijn ſonen/ met haer vier Regimenten Waelen. Hy heeft oock inghenomen / meeſt door behendicheyt/ Charlemont, Lutzenborch, de ſtadt ende t'Caſteel van Naemen, Marienborch, ende andere plaetſen / die beſettende met ſoodanige Gouverneurs ende Crijchſ-volck die in zijnen eedt waeren: doch zijn aenſlaeghen op Berghen in Henegouwe, Antwerpen, Bruſſel, ende andere ſteden miſluckten hem. Hy ſprack nu rondelijck in teghenwoordicheyt van eenighe Raetſ heeren/dat hy nu voortaen abſolutelijck woude ghebieden/ volghende zijnen laſt hem uyt Spanien ghesonden: In ſomma/ men heeft ghesien ende bevonden / dat het contract te Marche in famine beſloten op enckel bedroch gheſondeert was/daerom hebben de Staeten haer verſekert van het Caſteel eñ de ſtadt vã Antwerpen, de Duytſche daer uyt verdrijvende: Item van Liere, Wouwe, Bergen op Zoom, Steenberghen, s'Hertoghen-Bos, Breda: ſy hebben oock ghevanckelijck ghenomen/ Focker/ Fronſberch/ ende andere Overſte der Duytſchen/ die met Don Ian teghen haer hadden begonnen den crijch te voeren.

De Staten hebben den gheheelen handel van Don Ian ſammierlijck aen den Koninck gheſchreven ende ſeer onderdanichlijck gebeden / dat het zijne Mt. woude ghelieven hier ander ordre in te ſtellen/eer de Landen ofte Ingheſetene der ſelfder (niet langher connende verdraeghen de ongherechtighe quellagien daer mede ſy nu langhe waren verdruct gheweeſt) uyt onverduldicheyt ende om dat haere ſaecken niet behertight noch bevoordert en wierden/ yet te doen / dat tot nae-deel van de Catholijcke Religie / ende de ghehoorſaemheydt van zijne Mt. ſoude moghen ſtrecken. De Staten hebben de Coppe hares Briefs Don Ian gheſonden/op dat ſy niet gheſinnet en waren/haer de cappe t'eenemael over het Hooft te laeten trecken. Don Ian de Coppe deſes Briefs ghesien ende ghelesen hebbende / ende ſiende dat zijne aenſlaghen op Antwerpen ende andere plaetſen hem miſluckt waeren: zijne Colonels daer hy ſich op verlaten hadde/ ghevanghen: dat veele Waelen hem af vielen: Oock vreeſende dat de Staten met den Prince van Oraengien hem te Naemen onverſiens ſouden over-vallen: Soo beghoſt hy ſchoon te

Op deſen Brief ergen de Staten eerſt antwoorde in Febr. 1578.

ſpr ken

Den Leeuw treckt hier wederom het Vossen velaen.

ſpreken/ende begheerde met de Ghesanten der Staten te handelen/begheerende ſich in vrientſchap met haer te vereenighen: Ja hy heeft den 13. Auguſti Anno 1577. gheſchreven aen de Staten / dat hy te vreden was/indien zijn Gouverneurement ende perſoon haer niet aengenaem en was/dat zy vrylijck by den Coninck ſoudẽ verſoecken/ dat het zijne Mt. woude ghelieven eenen anderen Gouverneur te ſenden / die haer aengenaemer mochte weſen/ende datmen daer en tuſſchen de wapenen aen beyde ſijden ſoude ſchorten. Maer alſmen beghon te handelen/ ſoo heeft hy ſulcke conditien voor gheſlaghen / die hy wel wiſt dat de Staten nimmermeer aen nemen en ſoude: Als waren onder andere deſe navolghende/dat hy macht ſoude hebben nae ſyn goet duncken te ſtraffen de ghene die eenich ſchandael in de Religie toonen ſouden: Item/dat de ghene die zijn Poſten ende Brieven nae Spanien gaende/af ghewo rpen/gheopent/ende onrijffert hadden/hem gelevert ſouden worden: Dat de Heere van S. Aldegonde eñ Theron, met noch andere/terſtont uyt Bruſſel ſoude ghebannen worden: dat de Staten van Holland eñ Zeeland ſoude doen ophouden de Predicatien/Scholẽ/ eñ alle exercitien vande nieuwe Secten in haere ſteden: dat den Prince van Oraengien ſoude ophouden van verſchepden plaetſen te fortiſiceren/contrarie dat hy af breken ſoude de nieu ghemaecte ſterckten te Steenbergen ende op andere plaetſen: dat hy de Kercken ende Cloosters ſoude her-ſtellen in den ſtaet daer zy in waren ten tijde van de Pacificatie van Ghendt: dat hy de oorloghſchepen van ontrent Antwerpen ſoude doen vertrecken: dat hy de ſtadt van Nieupoort in zijne handen ſoude overgheven: dat de ſtaten het Caſteel van Antwerpen ſouden ſtellen in handen van den Koninc ende daer in laten trecken ſulck Crijchſ volck als hy ſoude ordonneren etc. Interim ſoo heeft Don Ian met alle vlijt de bloedighe Spaenjaerdẽ die corts met bloedt beſoetelt ende met buyt geladen uyt deſe landen vertrocken waren/te poſte ontboden wederom in Nederland te comen/plat teghen het verdrach ende beloften/ den ſtaten in de onlanckx ghehoudene Vredehandelinghe ghedaen/de welcke hy ſeer hooghelijck op de H. Evangelien hadde beſworen / ende beloeft in alle deelen strictè te onderhouden. Derhalven de Staten nu oogen ſchijnelijck ſiende dat Don Ian niet dan verlenginge en ſocht/om Crijſvolc ſoo uyt Vranckerijck, Italien, Duytſchlant, ende elders te vergaderen/ eñ haer daer mede onverſiens te overvallen ſoo hebben ſy hem den 4. Septemb. ſeeckere Articulen ſchriftelijck toe gheſonden/die ſy begheerden vol daen te hebben / eer ſy in voorder handelinge met hem wouden treden: daer hy rondelijck ſchrijvende / dat zy zijne preſentatie/belanghende zijn vertrek uyt deſe Landen/ gheern aen namen / ende wel begheerden dat hy vertrecken ſoude / al waere het terſtont / het Gouvernement latende in handen van den Raet van Staten: Oock heeft de Coninghinne van Enghelant dit bevoordert / den Coninck door eenen expreſſen Edelman aendienende de ſecrete handelinghen ende practijcken die Don Ian was drijvende met de ghe-

Den Wolf wil richter zijn over de Schapen.

Occaſionẽ quærit, qui vult decedere ab amico.

ghevanghene Coninghinne van Schotland.

Dese saecken aldus staende/so heeft Don Ian Naemen met groot garnisoen beset/ende hy is ghetrocken nae Lutzenborch, daer hy zijn volck vergaderde/ ende hem tot den Crijch ruste de. Die van Braband nu sonder Gouverneur zijnde / de wijle zy met Don Ian in Crijch stonden: soo hebben sy den Prince van Oraengien voor haeren Ruwaert, dwelck in out Brabants soo veel te seggen is als Rust-bewaerders of Gouverneurs aen ghenomen/ ende corts daer nae/naemelijck den sevenden Decembris/is Don Ian by de Generaele Staeten verclaert te zijn Infracteur van de Pacificatie by hem be-eedicht ende beswoꝛen / ende Vyant van de Landen: ende den achthienden der selfder Maent / is de Erts-Hertoge Matthias van Oostenrijck by de Generale Staten tot Brussel vercoren tot Gouverneur Generael van de Nederlanden / ende de Prince van Oraengien is zijnen Luytenant Generael ghemaeckt / zijnde den Man op den welcken haer de Landen in de aen-staende Oorloghen alderbest mochten vertrouwen / zijne cloecke ervarentheyt / verstant / ende ghetrouwicheydt alle de heele Weereldt door ghenoechsaem bekent zijnde.

Hier treckt hy wederom het Wolden Velaen.

An.1577.de 22. Octob.

Don Ian Vyant verclaert.

Hertoch Matthias Gouverneur Generael gemaect.

De Staten hadden voorwaer seer groote ende menichfuldighe oorsaecken om Don Ian vyandt te verclaren/ ende vanden Coninck dagheliijckx meer ende meer te vervreemden/ aenghesien een yeder ghenoechsaem conde speuren / dat hy gheresolveert hadde dese Landen gheheelijck te verderven/ende de goede Inwoonders der selfder tot slaven der Spaenjaerden te maken. Wat conden wy anders doen in sulck eenen bedroefden staet zijnde/dan onsen toe-vlucht nemen tot het ghene dat de Goddelijcke ende Wereldtlijcke rechten in dier ghelijcke saken ghedooghen / de Natuere beveelt/Redene is wijsende/ende de Wetten consenteren? Te weten: datse de Wapenen in de vuyst nemen souden / om haer teghen de openbare ghewelt-doenders te beschermen/ ende by alle middelen van onse halsen af te weeren de elendighe slavernye/welcke de Vreem-delinghen over ons ende onse naer-comelinghen sochten te brenghen. Hier toe zijn de goede Inwoonders deser Landen des te eer en te meer verweckt gheweest/siende dat den Hertoghe van Alva, ende andere Auteurs ofte beleyders der Nederlandscher elendẽ/nu de grootste authoriteyt by den Coninck hadden / ende dat sich Don Ian meest reguleerde nae den raet der selfder/ ende der ghener die hy by solemnelen eedt hadde beloeft/tot exempel van andere/ te straffen/dat is: der ghener / die den brandt ghesteken hadden in de schoonste Steden van den Lande / ende die haere handen besoetelt hadden in het bloet van veel duysent ontschuldighe Menschen / jae selfs der ghener / die de ghetrouste Dienaers ende beste Vrienden des Coninckx waren gheweest: Dese / segghe ick waeren by Don Ian alder meest gheacht/ alle saecken drijvende nae haerlieden eyghen fantasie: Wat goets conden wy doch nu verwachten ofte verhoepen / als wy alsulcken Tyrannighe ende

wreede Moordenaers ſaghen gheſtelt tot Rechters over ons leven/erven/ende goederen. Indien wy/die inde voorgaende Jaren ſoo veel bedriegheryen/ende looſe handelinghen/tot onſe grooten na deele/hadden gheſien ende ghevoelt/ wederom ons in de handen der Spaenjaerden ghegheven hadden/ wy ſouden des gheheelen Wereldts ſpot ſijn gheworden.

Slach te Gébloers.

Don Ian vyand verclaert zijnde/heeft ſich met alle ghewelt teghen de Staten gheſteldt/ende hy heeft haer eenich volck te Gembloers af ghegheſlagen den 31. Januarij/ Anno 1578. zijn victorie vervolghende/heeft hy noch eenighe Stedekens/ eens-deels met ghewelt/ anderdeels by compoſitie in ghecreghen/onder de welcke was het Stedeken Sichenen, al waer hy ſeer wreedelijck heeft ghehandelt tegen ſyn belofte ende toe ſegginghe: al doot ſlaende verdrinckende/ende onthalſende/ſonder eenighe ghenade. Hy heeft oock Nivelle beleghert/dwelck hy na veel ſtormens heeft ghedwonghen tot compoſitie/den Heere van Villers Gouverneur met al het garniſoen toe ſegghende/ dat ſy ſoude moghen uyt trecken met Rappier ende Ponjaert/de Capiteyné te peerde: Maer den vyandt heeft zijn moordadich ghemoet betoont door het vermoorden van alle de crancke ende gequetſte ſoldaten/die ſo ras niet uyt trecken en conden/als de gheſonde ende weerhaſtighe.

Een Exter en can haer hippelen niet laten.

Al wederom een geveynſde vredehandelinge tuſſchẽ de Staten ende Don Ian. Ano.1578.

De ſaken hier te lande dus ſeltſaem/eñ aen beyde zijden dus onſeker ſtaende/ſoo hebben de omligghende Potentaten (om de vervremdinge der Nederlanders van haere Land Heere voor te comen/ ende om het vier der oorloghe te bluſſchen) gearbeyt om eenen vrede in deſe landen te maken: Tot welcken eynde de Keyſer/Coninck van Vranckerijck,ende Coninghinne van Engheland hare Ambaſſadeurs in Nederland gheſonden hebben/die ſeer wel ende neerſtelijck hier in ghearbeyt hebben/ende de Staten waerender oock wel toe geſinnet/ tot bewijs waer van ſy eenighe redelijcke conditien hebben voorgheſlaghen/maer Don Ian en woude de ſelfde gheenſins aen nemen/ onaengheſien dat het de Ambaſſadeurs hem ſeer rieden: Maer ſeyde dat hy te vrede was/datmen Beſtant ſoude maken: Dit en was hem nergens anders om te doen/dan om tijt te ghewinnen/ende daer entuſſchen meer volckx te vergaderen. Doch de Staten en hadden geenen ſmaeck in de Treſues, overmits het de gheleghentheyt haerder ſaken niet lijden en conde.

Don Ian wil liever Treſues dan vrede.

Vredehandelinge afghebroken door Don Ian, ſoo haeſt als hy tot den Crijch veerdich was.

Soo haeſt als Don Ian meer Crijchſ-volck becomen hadde/ſoo heeft hy de Ambaſſadeurs gheantwoordt/ dat de Coninck den gheheelen Vrede-handel gheſtelt hadde/ ende noch ſtelde in handen vanden Keyſer/daer van hy haer Brieven vertoonde/ende danckteſe met eenen af. Hy meynde nu Beſtandt ghenoech te zijn om de Landen door zijnen gheweldighen Legher te dwinghen ende te over-Heeren/ maer niet langhe hier nae is hy haeſtelijck gheſtorven in ſyn Leger voor Naemen ende met groote pompe binnen de Kercke te Naemen ghedraghen/ende van daer nae Spanien ghevoert. Hy hadde ſich vaſt ingheveelt/ dat

Don Ian ſterft by Naemen de 1. Octob. Anno 1578.

hy door

hy door hulpe des Paus ſoude Coninck van Engheland, Schotland, Yrland, ende Theunis gheworden zijn / hy meynde groote eere in te legghen ende beroemt te worden door de treffelijcke Victorien die hy over ons ſoude haelen: Maer onſen goeden God heeft ſich over onſer ontfermt / ende hy heeft ons uyt de Handen ende Tanden deſes bloed-dorſtighen Hoere-kindts ende zijner met-gheſellen / die haere Sweerden op ons ghewet hadden / ghenaedelijck gherucket: hy voerde in zijn Vaendels een Crucifix met deſe woorden: In dit teecken heb ick de Turcken over-wonnen, in dit ſelfde teecken ſal ick oock de Ketters over-winnen: maer alſt' de menſchen op het cloeckſte grijpen aen / ſoo gaet doch Godt een ander baen / het ſtaet alles in zijnen handen.

Homo proponit, Deus diſponit.

Triumphū ante victoriū canit.

In Don Ians plaetſe is Alexander Farneſe Prince van Parma van den Coninck ghemaeckt Gouverneur Generael in deſe Landen. Dit was den rechten Vos die men moeſt ghebruycken om de Neder-landers te bedrieghen / hy is ſuper-magiſter gheweeſt in ſchalckheyt / liſt / ende alle bedriegherye / lacchende met den monde / maer het herte vol fenijn hebbende / daer mede hy den Coninck meer voordeels gedaen heeft / dan al de voorighe Gouverneurs met haer gheſtrengicheyt: Stracks in den beghinne zijnes Gouvernements heeft hy de ſaecken alſoo beleydt tuſſchen de Provintien / datter een bedroefde ſcheuringhe ghecomen is / want Artoys ende Henegouwe, met Rijſſel, Douway, ende Orchiers, hebben haer met den Coninck gheheelijck verſoent / ende ſy zijn van Braband, Vlaenderen, Holland, Zeeland, &c. af-ghewecken / dwelc het wit was daer de Coninck langhe op ghemickt ende ghelort hadde: wel wetende dat hy tot zijn voornemen nemmermeer comen en ſoude / dan door duſdanighe ſcheuringhe der Provintien. Dit is gheweeſt den poel van vele elende / van eenen langhen bloedighen crijch / ende van t'verderf der Nederlanden deſe naeſt-voor-ledene dertich Jaeren.

Prince van Parma comt int regiment.

Diſcordia res maximæ dilabuntur.

Als de E.M. Heeren Staten met ſeer groote bedroeffeniſſe / deſe ſcheuringhe vernomen hadden / ſoo hebben ſy ghetracht den ſtaet der anderer Provintien te verſeeckeren door een Naerder-Vnie, verdrach / ende verbonteniſſe aen malcanderen / die ſy tot Vtrecht beraemt ende beſloten hebben / waer van deſe Landen ſint der tijt zijn ghenoemt gheweeſt De Gheunieerde ofte Vereenichde Landen. Hoe de indignatie der Spaenjaerden bitterder / ende de Leghers des vyandts grooter waren / hoe ſy nauwer aen malcanderen zijn verplicht ende verbonden gheworden / tot hare groote ſchade / nu gheleert hebben de wel ter herten nemen ende betrachten de leſſe ende vermaninghe des cloecken Velt-Overſten Sectorij, die zijne Soldaten als ſy tweedrachtich waeren ſeer aerdich heeft aen gewesen / hoe lichtelijc dat ſy hier door ſoude connen te ſchande comen / ende van haere Vyanden over wonnen worden: hy ſtelde daer een Peert in haerer aller teghenwoordicheydt / ende hy beval een van de ſterckſte Soldaten / dat hy dit Peert den gheheelen ſteert ghe-

Vnie binnē Vtrecht ghemaeckt Anno 1579.

Cōcordia res parvæ creſcunt.

 lijckelijck

lijckelijck uyt trecken soude: den Soldaet heeft met al zijn cracht sulcx te doen ghepoocht / maer te vergheefs. Daer nae heeft Sectorius een van der Soldaten jonghers gheroepen / ende hem bevolen / dat hy het eene haer voor / het andere naer / uyt des Peerts steert trecken soude / tot dat hy den gheheelen steert soude gheblootet hebben / dwelck den jonghen licht om doene was: hier door heeft Sectorius zijne Soldaten ghesterckt ende ghestijft eendrachtelijck met malcanderen te leven ende te vechten.

De Staten lieten ontrent deser tijt (om te betoone dat sy geresolveert waren in aller manieren haere mannelijcke resolutie te vol-voeren) eenen penninck munten / waer op aen d'een zijde laghen af-ghebeeldet de doode Lichaemen van Egmont ende Hoorne, ende hare hoofden op staken: Aen d'ander zijde twee vechtende Rupteren ende twee Soldaten / met dese om-schrift:

Præstat pugnare pro Patria, quam simulata pace decipi.

Doch hoe wijselijck ende hoe wel dat de E. M. Heeren Staten tot des Lands beste dese sake belept hebben / so heeft den Prince van Parma met dese af-ghescheurde Valsche Provintien soo veel vermocht / dat oock verscheydene Steden in Braband, Ghelderland, Vlaenderen, ende t'Sticht van Vtrecht haer van het Lichaem hebben af-ghescheurt / of immers weygherlijck waren dese Unie in te gaen / de goede ende vrome Borgers over-heert zijnde van die welcke de Paepsche Religie toe ghedaen waren / en die des halven tot den Spaenjaerden inclineerden.

Cuelsche Vrede-hādelinghe. In het Jaer 1579. isser wederom een Vrede-handelinghe voor geslaghen / ende daer zijn binnen Ceulen tot dien eynde ghecomen de Ghesanten des Paus / des Keysers / des Coninckx van Hispanien, ende der E. M. Heeren Staten / al waer men niet anders ghesocht en heeft / dan de Gheunieerde Provintien het net t'eenemael over het hooft te trecke / ende ons in des Coninckx handen te leveren / om met ons te leven nae zijnen wille ende believen. Men heeft de voornaemste van de Ghesanten der Staten soo met pensioenen / als met groote beloften ghebracht tot de ghehoorsaemheydt des Coninckx / naemelijck den Hertoghe van

Afvallighe Ghesanten der Staten. Aerschot, den Abt van St. Geertruyt, den Abt van Marolles, Bucho, Ayta Abt van St. Baefs, ende Jasper Schetz Heere van Grobbendonck, die Amen ghesept hebben op alles wat den Hertoghe van Terra Nova, ende Parma voor-gaeven. Desen Vrede-handel heeft te weghe ghebracht / dat niet alleen de Provintien van Artoys, ende Henegouwe, met de Casselerye van Rijssel zijn af gesondert ghebleven van de andere / maer men heeft het soo ghebrouwen / dat oock Mechelen, ende s'Hertoghenbosch, met noch meer Steden / haer van de andere Provintien hebben af ghescheurt. In de plaetse van een bestendighe vrede te maecken / ghelijck een yeder hoopte / heeft men Instructien ghemaeckt / ende in Spanien

ghesonden /

ghesonden/aenwijsende hoe de Coninck op het bequaemste den crijch in dese landen soude voeren / om niet alleen meester te worden ende te blyven in geheel Brabant/Vlaenderen/Artoys/en Henegouwe &c. Maer ooc om Holland ende Zeeland &c. te dwinghen en te over herren. De beyde voorgenoemde Abten wierden Raetsheeren van den Coninck ghemaeckt/en dien van Marolles wert van Terra-Nova wt s'Coninckx autoriteyt beloeft een pensioen van drie duysent Croonen jaerlicx. Eenen seer treffelicken Persoon/die schijnt dat geweest is een van de Gedeputeerde tot desen Vrede-handel/heeft den selfden Ano. 1586. binnen Lions in het Latijn laeten drucken met Annotatien/verhalende datse wel slecht mosten zijn / die niet en merckten / wat de Coninck in die Vrede-handelinghe ghesocht heeft / dewijle hy persisteerde in die meyninghe/ dat de Neder-landen begaen hadden Crimen læsæ Majestatis tegen God ende tegen hem: Hy bevont dat hy in so lange jaren met de wapenen tot volvoeringhe der straffe/ welcke / nae zijne ende der Inquisitueren oordeel/dese landen verdient hadden/niet en hadde connen comen/daerom practiseerde hy nu de selfde met haer eyghen wapenen ende middelen te ruyneren/twist onder de Provintien verweckende/om also d'eene door d'andere te bestormen / ende eyndelijck beyde partien in den grondt te feylen. Want al ware het dat de afghewekene Provintien ten langhen lesten boven gheleghen hadden/ so souden sy immers den Spaenjaerden te onsterck zijn ghewordden / ende sy souden van haer even soo wel zijn vernielt ghewordden/als d'andere.

Haren loon

Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames?

Eadem nunc agitur fabula

Iliacos intra muros pugnatur, & extra.

Nae dat nu vele jaren lanck de Coninck van Hispanien dese landen seer grouwelick hadde ghetyranniseert/ende daer na met menigherley listighe ende bedrieghelicke vrede-handelinghen hadde ghesocht onder zijn volcomene heerschappije/ jae tyrannije te brenghen/ ende de E. M. Heeren Staten siende / dat haer saecken alle daghe De Malo in peius liepen/door dien dat den haet ende toorn des Coninckx over al dese landen daghelicx was wassende ende toenemende / soo hebben de Staten Generael in den Haeghe vergadert zijnde/ nae langhe deliberatie/ den xxvj[en] Iulij. Ano.1581. een plac-caert geraemt/waer in sy verhaelen/hoe de ondersaten niet en zijn gheschapen tot behoef van den Prince / maer de Prince om der Ondersaten wille(sonder de welcke hy geen Prince en is)om die met redenen en met recht te regieren/voor te staen/lief te hebben/als een Vader zijne kinderen/en eenen Herder zijne schapen: Ende so hy ter contrarie doet/so en is hy geenen Prince / maer eenen Tyran/ die van de Ondersaten (insonderheyt wanneer sulcx gheschiet met autoriteyt vande Staten der landen)mach verlaeté worden: Te meer/als sy met geen ootmoedige vertooningen/verseckertheypt van vryheyt/van lyf ende goet/wijf en kint en hebben connen verwerven: twelck voor al behoorde plaetse te hebben in de voorsz. landé/ mits dat die gewoon zijn

Ano. 1581. Hebben de Generaele Staten verclaert/den Coninck van Hispanien vervallen te zijn van de Heerschappye deser Landen/nae dat sy wel dertich Jaer lanck met seer groote patientie verdraghen hadden de Tyrannie der Spaenjaerden: soo onder den Keyser Carel den V. als onder zijnen Sone Philips den II.

gheregiert te worden nae den eedt des aencomenden Princes / volgende de Privilegien/ Costuymen/ ende oude hercomen deſer Landen/ die ſy op ſulcke conditien ontfanghen / ende ſoo hy die breeckt / ſoo is hy oock nae rechte van de heerſchappye der ſelfder vervallen etc. Waeromme de Staten Finaliter by hare Placcaet voeghen/dat ſy alles overmerckt hebbende/ uyt hooghen noodt ghedwonghen zijn / by ghemeynen accoorde / deliberatie ende over-dracht / den Koninck van Spanien te verclaren/ ende met dien verclaerden Ipſo jure vervallen te weſen vã zijn Heerſchappye/ gherechtichheydt ende erfeniſſe van de voorſz. Landen / ende voortaen van gheen meyninghe te zijn den ſelven te kennen in eenighe ſaecken / Princelijcke Hoocheydt / Jurisdictien ofte domeynen der Landen/ ofte zijnen naem als over-Heere meer te ghebruycken etc.

Ghespanioliseerden Nederlander.

Ick hebbe my ſchier doof ghehoort : men mach wel met der waerheyt ſegghen : data informatione ceſſat admiratio , daer de luyden maer half zijn / daer en is het beſcheyt oock maer half : Jck en hebbe deſe dinghen aldus noyt hooren vertellen/ maer nu ickſe hoore / ſo verfoeye ende verſpye ic de Spaenjaerden ſo ſeere als ghy ofte yemant anders : Jck achte dat al onſe nae-comelinghen dit aldus hoorende / haer over onſe patientie verwonderen ſullen/ende ſegghen/ hoe is het moghelijck gheweeſt / dat onſe Voor-ouders ſoo langhe ende veele Jaeren het Spaenſche jock met ſulck ghedult hebben connen draghen / daer doch haere groote wreetheyt wel meriteerde/ dat ſy eendrachtelijck/ſtracks in den beginne van Duc d'Alvens wreede regieringe / den Coninck hadde af-gheſworen ende verlaeten.

Vryen Nederlander.

Soo verſtae ick het oock : maer onſe lanckwylighe patientie dient ons tot eere ende tot onſchult voor de gantſche wijde Wereldt / ende alle Natien. Maer hoort doch nu voort-aen/ hoe de ſaecken hier te lande zijn af ghelooyen. De Koninck van Hiſpanien wel bevindende/dat de doorluchtighe Prince van Oraengien hem inſonderheydt in zijn boos voornemen belette / ende oock wel merckende / dat hy ſich met wapenen ofte opentlijck gheweldt niet en ſoude connen wreken/ ſoo heeft hy gheſocht ende alle middelen aen-ghelecht om deſen vromen helt van het leven te berooven door moordenaers/daer toe gheen gheldt ſparende. Hy heeft voor eerſt Anno 1582. (door eenen Iouan de Iſoncha) eenen Spaenſchen Coopman binnen Antwerpen, ghenaemt Iaſper de Anaſtro, beloeft te gheven tachtentich duyſent Ducaten / ende een commenda van ſint Jacob / als hy den Prince van Orangien ſoude om-ghebracht hebben.

Hier gaet het op moorden aen.

hebben.

hebben. Desen Anastro selve niet stout genoech zijnde/om dit int werck te stellen/heeft (door persuasien van eeuwige salichept daer door te verdienen/ende boven dien noch grooten lof ende rijckdom te vercrijghen) zijnen Cantoir-knecht Ian Iauregui hier toe beweecht / die een jonck knecht van 23. Iaeren was. Desen jonghen schelm heeft dit zijnen Biecht-vader Hr. Antonis Timmerman geopenbaert/die hem absolveerde / om dat hy dat aen-nam ter eere Godes/en upt yver van de Roomsche Catholijcke Religie: Jae desen Monick heeft den Moordenaer in zijn voornemen ghesterckt / ende het Sacrament daer op ghegheven. Dit Moordadich stuck is aen-ghegaen den achthienden Martij. Iauregui is wel ghewapent naer het Casteel van Antwerpen ghegaen/daer de Prince ghelogiert was / die zijn middach-mael ghedaen hebbende/ ghegaen is in de groote Saele / vergheselschapt met veele treffelijcke Heeren. Willende upt de saele gaen naer zijn Camer / heeft hem desen Iauregui, by de deure staende / met een Pistolet gheschoten onder zijn rechte oore/ dat het de slincker kake upt-vlooch: den cloot passeerde door t'gehemelte des monts/onder de boven-tanden. De Heeren ende Edele die by zijn princelijcke Exce. waren/dit siende/ gavé den Spaensaert drye ofte vier steken / ende de Hellebardiers staecken hem voorts doot / de Prince tot hem selven comende/ende verstaende/ na de beswymminghe/ dat hy ghequetst was/soo riep hy: doot hem niet, ick vergheve hem mijn doot. Men heeft by den Moordenaer ghevonden/ neven andere dinghen / eenighe Spaensche Ghebedekens aen de Sancten / Edelen/ende Godt / onder de welcker een was aen den Enghel Gabriel, den welcken hy badt / dat hy zijnen middelaer woude zijn by Iesus Christus, ende by zijnen dierbaren Sone(gelijck als of Christus eenen sone hadde/ ende oock middelaer by de Maget Maria, dat hy mochte zijn voornemen volbrenghen etc. Desen Moordenaer/ende daer naer den anderen Cantoir-knecht van Anastro, Antonio Venero, ende den Biecht-vader Antonis Timmerman, zijn gevierendeelt/de quartieren ende hoofden werden op de Bolle-wercken des Casteels ghestelt/ de welcke naemaels Anno 1568. solemnelijck afghenomen / ende als Heplichdom verwaert. Des Princen wonde is door de ghenade Godes / ende door goeder Meesteren neerstichept / wonderbaerlijck gheneesen/ tegen aller menschen opinie. Godt de Heere heeft tot voordeel zijner Kercke ende der bedroefder Landen / desen Godtsalighen ende seer wijsen helt het leven noch eenen tijt lanck gespaert.

Catholijcke yver.

Prince van Oraengié door het hooft gheschoten/ Ao. 1582.

Och arme slechte menschen.

Doch niet langhe hier naer / naemelijck den 21. Julij Anno 1582. heeft den Coninck van Hispanien door den Prince van Parma wederom andere Moordenaers uptghemaeckt/ om niet alleen den Prince van Orangien, maer oock Duc d'Alancon, doe de Hertoghe van Brabant, Grave van Vlaenderen, &c. binnen Brugghe te vermoorden: De Moordenaers waren dese Nicolaes Salcedo Spaenjaert / Francisco Baza Italiaen, ende Nicolaes Hugot, toeghenaemt la Borde, eenen Waele. Maer eer desen

aenslach

aenslach int werck ghestelt wiert/is hy/door Godes wonderbaerlijcke regieringhe ondeckt. Hugot hoorende dat de twee andere int Hof waeren aen ghetast / ist ontloopen: den Italiaen Francisco Baza wel merckende dat hy met een strenghe ende schandeleuse doot soude ghestraft worden / heeft hem selven met een Mes in de ghevanckenisse het leven benomen. Salcedo is op het versoeck van den Coninck van Vranckerijck ende zijn Moeder naer Parijs ghevoert / al waer hy bekent hebbende/ dat hy tot vol-voeringe van dit feyt ontfangen hadde op de hand van den Coninck van Spanien de somme van vier duysent Ducaten / soo is hy by sententie vanden Parlamente van Parijs ghecondemneert met vier Peerden van een ghescheurt te worden / welcke sententie ter executie is ghestelt den 25. October in de presentie des Coninckx / zijnes Moeders/ende van t'gheheele Hof-ghesin.

Ano.1583. Pedro Dordoigno. Anno 1583. in Martio isser t'Antwerpen eenen Spaensaert ghevanghen / ghenaemt Pedro Dordoigno, die bekende uyt Spanien ghecomen te zijn om den Prince van Oraengien te vermoorden/eñ dat hy daer over met den Coninck selve ghehandelt hadde / hoe wel hy daer na den Coninck wilde ontschuldighen / segghende alleen met des Coninckx Secretaris daer van ghehandelt te hebben. Hy hadde oock in het doorreysen te Grevelinghe met Lamotte daer van ghesproken. Hy was oock mede ghelweest in het in nemen ende plonderen der Stadt Antwerpen. Nae dat hy dese ende andere dinghen bekent hadde / is hy in Martio gherichtt/ ghelijckmen Verraders eñ Moordenaers gewoon is te rechten. In dit selfde Jaer van 1583. is ooc in den Haghe by sententie des Hofs van Holland ghecondemneert ende met den Sweerde ghericht eñ daer nae in vier quartieren verdeelt/ende aen vier kricken opghehanghen ghewoorden eenen Cornelis de Hooghe,sich uytghevende voor Bastaert van den Keyser Caerle de V. Die van den Coninck van Hispanien in dese Landen is ghesonden / om oproer / scheuringhe / ende over al Alarm te maken/ tot ruine ende verderf des Landts.

Daer is oock Anno 1584. den 13. April te Vlissinghen ghevanghen ende gherichtet eenen Hans Iansen, een rijck Coopman/ die den Prince met alle die by hem waren/ meynende door Bus-poeder ghelept in eenen Kelder/ ontrent den huyse daer den Prince ghelogiert was / om te brenghen ende desen Hans Iansen hadde van deser sake ghehandelt met den Spaenschen Ambassadeur in Vranckrijck.

Niet lange nae dat desen aenslach ghefailleert was isser eenen Francoyschen Capiteyn van het garnisoen van der sterckte ter Meuse ghenoemt Le Goth, ghevanghen ende ghelevert in handen vanden Marquis de Roubaix, van den welcken hy is aen ghesproken ende versocht om eenighen dienst te doen voor de behoudenisse van zijn leven / dreygende hem anders te dooden/ om dat hy eens uyt de ghevanckenisse ghebroken was. Ende by namen heeft den Marquis versocht van Le Goth, om yet voor te nemen op den Persoon van den Prince van Oraengien,

twelck

twelck de Capiteyn nae vele woorden ende beloften van vergheldinge ten laetsten aennam / segghende dat hy gheleghentheydt wist om den Prince te vergheven in een seecker pottagie ghecockt met Palinghen/ die den Prince gheerne adt. Hier van heeft den Marquis den Prince van Parma gheadverteert die hem antwoorde/dat hy den aenslagh goet vont ende prees: ende gaf hem macht om beloften van vergheldinghe te doen. Maer desen Capiteyn los zijnde/heeft dit schelm-stuck aen den dach ghebracht/ende hy is de Landen ghetrouwe ghebleven tot inden dienst der selfder ghestorven.

Aldus hebben de Spaenjaerden ende haere aenhanghers ghesocht in alle maniere den Prince om den hals te brenghen/dwelck sy oock eyndelijck/door Godes toe-latinghe tot straffe onser ondanckbaerheydt/ gedaen hebben. Want eenen Balthasar Geerarts Bourgoingnon (die sich liet noemen Fransoys Guion van Lions) heeft op den thienden dach Julij ghestijft ende ghesterct zijnde van verscheydene Jesuiten/den Prince binnen Delft seer moordadelijck in zijn Hof/ soo hy des middaghs van de Tafel quam met een Sinck-roer/ daer drye koghelen in waren/ so ghequetst in het hooft dat hy stracks daer nae/sprekende dese woorden (Heere Godt weest mijn siele,ende dit arme volck ghenadich) zijnen gheest heeft ghegheven. Prince vã Oraengië wort doorschoten An. 1584. de 10. Julij.

Als de Coninck van Hispanien hoorde dat desen treffelijcken Vorst/ die voor den wel-stant deser Landen lijf en goet heeft opgheset/van het leven berooft was/ soo heeft hy ghemeynt dat hy het al ghewonnen hadde / of immers dat corts alle dinck naer zijnen wensch gaen soude/ maer Godt de Heere heeft bewesen eñ doen blijcken / dat het zijne hant is die ons beschut ende beschermt / ende dat het nimmermeer aen Instrumenten en sal ontbreken/ om zijn volck ende Kercke te bewaren. De Staten hebben stracks nae de doot des hoochloffelijcken Princes van Orangien, het Gouvernement van Holland, Zeeland, Friesland, ende Vtrecht, ghegeven zijnen Sone Prince Maurits van Nassou, ende daer by het Admiraelschap der Zee / die als eenen cloeck-moedighen helt de Landen met den Sweerde heeft beschermt / den vyandt grooter afbreucke doende als zijn Heer Vader hadde connen doen. Hy heeft doen blijcken dat der Spaenjaerden vel niet harder en is/als anderer menschen ghelijck tot noch toe vele ghemeynt hebben/ maer dat sy zijn Hombres como los otros, ende dat het derhalven groote dwaesheydt is/ van haer Servitutem quotidie emere, ghelijck ghedaen hebben alle de ghene die hem hebben aengheboden/op dat hy haer geen quaet noch te schade doen en soude. Prince Maurits van Nassouwe succedeert zijn Vader int gouvernement. Ano.1584.

Onder alle Gouverneuren die de Coninc van Hispaniẽ in dese Landen ghesonden heeft wort insonderheydt den Prince van Parma ghepresen: Ick bekenne oock gheern dat hy de beleefste van allen gewecst is/ waer mede hy veel meer ghewonnen ende uytgerichtet heeft/ dan alle zijne voorsaten met haere ghestrengicheydt ende wreetheydt ghedaen

 hebben:

hebben/of hy/ tot zijne hoochste victorien ghecomen zijnde/soo goedertieren soude ghebleven zijn / of dat hy ons vermeestert hebbende / alle gaer nae den wreeden wensch Caligula, gelijckelijc soude uytgeroept en verdelghet hebben/ dat soude den tijdt gheleert hebben/ indien God de Heere hem de finale victorie ende het leven soo langhe ghelaten hadde/ hy was Meester in de conste van veynsen/ zijnde een Italiaen / die andere Natien daer in te boven gaen / ende onder alle die / eenen Prince die professie daer van maecte/ des te meer conde hy zijn bloedich voornemen te zijner tijdt volvoert hebben / overmidts hy van Pauselijcke afcomste was/ die hem hier toe soude gheraden hebben: Maer sekerlijck al en hadde hy niet anders ghedaen / dan dat hy Moordenaers heeft ghehuert om den treffelijcken Vorst den Prince van Oraengien te vermoorden / soo en is hy niet weerdich onder het ghetal der goedertierne ende rechtschaepene Princen ghetelt ofte ghestelt te worden/zijne regeringhe en is nerghens nae soo goedertieren ghetweest als vele van zijnen aenhanck daer van gheroemt hebben: neempt tot exempel uyt veelen/dit eene: Maestricht is zijne eerste victorie/ welcke Stadt hy vermeestert ende overweldicht heeft Anno 1579. wat wreetheyt/moorderye / Vrouwen-schenderye/brandt-stichtinge/ende ander ghewelt datmen daer gheoeffent heeft eenighe dagen lanck naer het innemen deser Stadt/ daer van en wil ic niet spreken/want men wel weet hoe het gemeynelijck toegaet in de Steden/die nae langhe belegeringe/van hare vyanden worden over-wonnen / al hoe wel dat oock veele veldt-oversten/selfs onder de Heydenen/ haer Crijchs-volck niet en hebben toe-gelaeten haeren rasenden wille te vol-voeren over de verheerde Steden ende inwoonders der selfder: Doch dit laetende op zijn Crijchs-mans goet zijn/soo en sal nochtans niemant connen ontkennen/dat lange nae dat het bloet der overwinners coele geworden was / de Prince van Parma in de Stadt van Maestricht,zijne Capiteynē ende Soldaten so grooten moetwille ende overlast heeft laeten bedrijven / als of sy nu stracks eerst ware over-wonnen ende vermeestert geworden. Daer zijn Anno 1584. brieven af ghetworpen/ghescreven by den Raets-Heer Sestich,die het Cancelierschap van Braband bediende / ghescreven aen den Prince van Parma, daer in hy claechde over eenen Capiteyn Don Rodrigo de Castro, diemen te wille de Cancelrye moeste transporteren/ ende die de Stad ende het Land van Overmaese soo tyrannichlijck heeft geschat/ dat des ghelijcke te vooren noyt ghehoort en was/ selfs de Gheestelijcke niet verschoonende/ die hy ghedwonghen heeft haere cleynodien ende Kerckelijcke ornamenten/ ja hare Reliquien te vercoopen/en heeftse eyndelijck soo uyt gheperst / dat sy haere Choor-sanghers ende andere die in der Kercken dienden / moesten oorlof gheven / alsoo datmender selfs op Kersmis Anno 1584. gheen Clocken noch Orghelen en heeft connen ghebruycken. De Magistraet ende de Edele claechden/dat het haer ende hare ondersaten onmoghelijck was langher te draghen de

lasten

lasten van de leeninghen tot onderhout van de Soldaten/ verklaerende dat sy te vreden waren/ al haere goederen in zijne handen te leveren/ so sy maer mochten met Wijf ende Kinderen ter Stadt uytgaen. Maer haere clachten zijn weynich gheacht ghewees/ sy hebben het Spaensche Jock moeten draghen soo langhe tot dat Godt de Heere haer een uytcomste ghegheven heeft.

Anno 1586. heeft desen goedertierenen Prince de Stadt Muys ingenomen / ghehoorende onder het ghebiet des Bisschops van Ceulen, al waer hy niet alleen door de scherpte des Sweerts en heeft laeten ombrenghen alle diemen conde bekomen in de furie / sy waeren dan Borghers of Soldaten/maer hy heeft oock daer laten ophangen den Godsalighen Predicant Foster Oppenheim, met den Gouverneur Cloet, die swaerlijck ghewondet te bedde lach / ende noch twee Capiteyns. Siet wat eenen ghenadighen ende goedertierenen Prince was dit.

Maer om wederom te comen tot het verhael der saecken hier in Neder-landt ghepasseert / gheduerende het Gouvernement van Parma, so staet hier oock wel aen te mercken/ hoe bedriegheliјck/ ick soude schier seggen/ hoe verraderlijc/ datmen An. 1588. gehandelt heeft/ niet alleẽ met dese Landen / maer oock met Enghelandt, datmen ghelijckelijck heeft gesocht te brengen onder het Spaensche jock eñ eeuwige Tyrannie der vremdelinghen/ door eenen verraderschen vrede/die wel de Coninghinne van Enghelandt, ende de Coninck van Denemarck uyt goeder meyninghe ghesocht hebben te bevoorderen / maer de E. M. Heeren Staten ende hebbender geenen sin noch smaeck toe ghehat, maer hebben den selfden veel meer ontraden met wichtighe ende veel-duldighe redenen/die sy in openen druck hebben uyt ghegheven. Doch de goede Coninghinne diemen persuadeerde dat alle saecken oprechtelijck ende ter goeder trouwe ghedreven wierden/ heeft even wel hare Ghesanten uyt Enghelandt nae Oostende ghesonden in Februario/die met de Ghedeputeerde des Coninckx van Hispanien tot Borben in Vlaenderen in gespreck zijn ghecomen den vijen. Junij. Maer alsmen in het tracteren was ghetreden/ soo is de groote Spaensche Armade te voorschijne gecomen/waer mede het veynsen van Parma uyt was / want de Enghelsche hebben ghesien eñ bevonden / datmen niet anders gesocht en heeft met dese Vrede-handelinghe/ dan haer soo langhe in slape te wieghen/ tot dat dese gheweldighe Armade haer met ons ende ons met haer geheelijck soude over-vallen hebben. Welcke voor handen zijnde/ende de Windt uyt den Zuyt-westen waeyende/ soo heeft den Prince van Parma over luyt ghesprokеn: Questo Vent fara la pace: desen Wint sal de vrede maecken. Wat hy daer mede meynde heeft een yeder wel verstaen / doe de ghewеldighe Armade tusschen Engheland ende Neder-land aen ghecomen was. Siet hoe den listighen Vos met bedriegherye is swangher ghegaen.

Zijn Excell. Graef Maurits in het Gouvernement ghetreden zijnde/ heeft

Ano. 1588.

Tu quæ Romanas voluisti spernere leges, Hispano disces subdere colla jugo.

Spaensche Armade.

Gheduerende het ghespreck van vredehandelinghe tusschen Engelandt eñ Parma, comt de ghewеldige Armade te voorschijne, om Engelãd ende Nederland gheheelijck te overweldighen.

wreede Moordenaers ſaghen gheſtelt tot Rechters over ons leven/erven/ende goederen. Indien wy/die inde voorgaende Iaren ſoo veel bedrieghereyen/ende looſe handelinghen/tot onſe grooten na deele/hadden ghesien ende ghevoelt / wederom ons in de handen der Spaenjaerden ghegheven hadden / wy ſouden des gheheelen Wereldts ſpot ſijn ghe-worden.

Slach te Gĕbloers.

Don Ian vyand verclaert zijnde/heeft ſich met alle ghewelt teghen de Staten gheſteldt/ende hy heeft haer eenich volck te Gembloers af ghegheſlagen den 31. Ianuarij/ Anno 1578. zijn victorie vervolghende/ heeft hy noch eenighe Stedekens / eenſ-deels met ghewelt / anderdeels by compoſitie in ghecreghen/onder de welcke was het Stedeken Sichenen, al waer hy ſeer wreedelijck heeft ghehandelt tegen ſyn belofte ende toe ſegginghe: al doot ſlaende verdrinckende/ende onthalſende/ ſonder eenighe ghenade. Hy heeft oock Nivelle beleghert/dwelck hy na veel ſtormens heeft ghedwonghen tot compoſitie/den Heere van Villers Gouverneur met al het garniſoen toe ſegghende/ dat ſy ſoude moghen uyt trecken met Rappier ende Ponjaert/de Capiteyne te peerde: Maer den vyandt heeft zijn moordadich ghemoet betoont door het vermoorden van alle de crancke ende gequetſte ſoldaten/die ſo ras niet wt trecken en conden/als de gheſonde ende weerhaſtighe.

Een Exter en can haer hippelen niet laten.

Al wederom een geveynſ, de vredehādelinge tuſſchē de Staten ende Don Ian. Ano.1578.

De ſaken hier te lande dus ſeltſaem/eñ aen beyde zijden dus onſeker ſtaende/ſoo hebben de omligghende Potentaten (om de vervreemdinge der Nederlanders van haere Land Heere voor te comen/ ende om het vier der oorloghe te bluſſchen) gearbeyt om eenen vrede in deſe landen te maken: Tot welcken eynde de Keyſer/Coninck van Vranckerijck,ende Coninghinne van Engheland hare Ambaſſadeurs in Nederland gheſonden hebben/die ſeer wel ende neerſtelijck hier in ghearbeyt hebben/ ende de Staten waerender oock wel toe geſinnet / tot bewijs waer van ſy eenighe redelijcke conditien hebben voorgheſlaghen / maer Don Ian en woude de ſelfde gheenſins aen nemen/ onaengheſien dat het de Ambaſſadeurs hem ſeer rieden: Maer ſeyde dat hy te vrede was/datmen Beſtant ſoude maken: Dit en was hem nergens anders om te doen/dan om tijt te ghewinnen/ende daer entuſſchen meer volckx te vergaderen. Doch de Staten en hadden geenen ſmaeck in de Trefues, overmits het de gheleghentheyt haerder ſaken niet lijden en conde.

Don Ian wil liever Trefues dan vrede.

Vredehādelinge afghebroken door Don Ian, ſoo haeſt als hy tot den Crijch veerdich was.

Soo haeſt als Don Ian meer Crijchſ-volck becomen hadde/ſoo heeft hy de Ambaſſadeurs gheantwoordt / dat de Coninck den gheheelen Vrede-handel gheſtelt hadde/ ende noch ſtelde in handen vanden Keyſer/daer van hy haer Brieven vertoonde/ende danckteſe met eenen af. Hy meynde nu Beſtandt ghenoech te zijn om de Landen door zijnen gheweldighen Legher te dwinghen ende te over-Heeren / maer niet langhe hier nae is hy haeſtelijck gheſtorven in ſyn Leger voor Naemen ende met groote pompe binnen de Kercke te Naemen ghedraghen / ende van daer nae Spanien ghevoert. Hy hadde ſich vaſt inghebeelt / dat

Don Ian ſterft by Naemen dē 1. Octob. Anno 1578.

hy door

hy door hulpe des Paus soude Coninck van Engheland, Schotland, Yrland, ende Theunis gheworden zijn / hy meynde groote eere in te legghen ende beroemt te worden door de treffelijcke Victorien die hy over ons soude haelen: Maer onsen goeden God heeft sich over onser ontfermt / ende hy heeft ons uyt de Handen ende Tanden deses bloed-dorstighen Hoere-kindts ende zijner met-ghesellen / die haere Sweerden op ons ghewet hadden / ghenaedelijck gherucket: hy voerde in zijn Vaendels een Crucifix met dese woorden: In dit teecken heb ick de Turcken overwonnen, in dit selfde teecken sal ick oock de Ketters over-winnen: maer alst de menschen op het cloeckste grijpen aen / soo gaet doch Godt een ander baen / het staet alles in zijnen handen.

Homo proponit, Deus disponit.

Triumphū ante victoriū canit.

In Don Ians plaetse is Alexander Farnese Prince van Parma van den Coninck ghemaeckt Gouverneur Generael in dese Landen. Dit was den rechten Vos diemen moest ghebruycken om de Neder-landers te bedrieghen / hy is super-magister gheweest in schalckheyt / list / ende alle bedriegherye / lacchende met den monde / maer het herte vol fenijn hebbende / daer mede hy den Coninck meer voordeels gedaen heeft / dan al de voorighe Gouverneurs met haer ghestrengicheyt: Stracx in den beghinne zijnes Gouvernements heeft hy de saecken alsoo beleydt tusschen de Provintien / datter een bedroefde scheuringhe ghecomen is / want Artoys ende Henegouwe, met Rijssel, Douway, ende Orchiers, hebben haer met den Coninck gheheelijck versoent / ende sy zijn van Braband, Vlaenderen, Holland, Zeeland, &c. af-ghewecken / twelc het wit was daer de Coninck langhe op ghemickt ende gheloert hadde: wel wetende dat hy tot zijn voornemen nemmermeer comen en soude / dan door dusdanighe scheuringhe der Provintien. Dit is gheweest den poel van vele elende / van eenen langhen bloedighen crijch / ende van t'verderf der Nederlanden dese naest-voor-ledene dertich Jaeren.

Prince van Parma comt int regiment.

Discordia res maximæ dilabuntur.

Als de E. M. Heeren Staté met seer groote bedroeffenisse / dese scheuringhe vernomen hadden / soo hebben sy ghetracht den staet der anderer Provintien te verseeckeren door een Naerder-Vnie, verdrach / ende verbontenisse aen malcanderen / die sy tot Vtrecht beraemt ende besloten hebben / waer van dese Landen sint der tijt zijn ghenoemt gheweest De Gheunieerde ofte Vereenichde Landen. Hoe de indignatie der Spaenjaerden bitterder / ende de Leghers des vyandts grooter waren / hoe sy nauwer aen malcanderen zijn verplicht ende verbonden ghworden / tot hare groote schade / nu gheleert hebben de wel ter herten nemen ende betrachten de lesse ende vermaninghe des cloecken Velt-Oversten Sectorij, die zijne Soldaten als sy tweedrachtich waeren seer aerdich heeft aen ghewesen / hoe lichtelijc dat sy l'ser door soude connen te schande comen / ende van haere Vyanden over wonnen worden: hy stelde daer een Peert in haerer aller teghenwoordicheydt / ende hy beval een van de sterckste Soldaten / dat hy dit Peert den gheheelen steert ghe-

Vnie binnē Vtrecht ghemaeckt Anno 1579.

Cōcordia res parvæ crescunt.

 lijckelijck

lijckelijck uyt trecken soude: den Soldaet heeft met al zijn cracht sulcx te doen ghepoocht / maer te vergheefs. Daer nae heeft Sectorius een van der Soldaten jonghers gheroepen / ende hem bevolen/ dat hy het eene haer voor/ het andere naer / uyt des Peerts steert trecken soude/ tot dat hy den gheheelen steert soude gheblootet hebben / dwelck den jonghen licht om doene was: hier door heeft Sectorius zijne Soldaten ghesterckt ende ghestijft eendrachtelijck met malcanderen te leven ende te vechten.

De Staten lieten ontrent deser tijt(om te betoone dat sy geresolveert waren in aller manieren haere manneliјcke resolutie te vol-voeren) eenen penninck munten/waer op aen d'een zijde laghen af-ghebeeldet de doode Lichaemen van Egmont ende Hoorne, ende hare hoofden op staken: Aen d'ander zijde twee vechtende Kuyperen ende twee Soldaten/ met dese om-schrift:

Præstat pugnare pro Patria, quam simulata pace decipi.

Doch hoe wijselijck ende hoe wel dat de E. M. Heeren Staten tot des Lands beste dese sake belept hebben / so heeft den Prince van Parma met dese af-ghescheurde Walsche Provintien soo veel vermocht / dat oock verscheydene Steden in Braband, Ghelderland, Vlaenderen, ende t'Sticht van Vtrecht haer van het Lichaem hebben af-ghescheurt / of immers weygherlijck waren dese Vnie in te gaen / de goede ende vrome Borgers over-heert zijnde van die welcke de Paepsche Religie toe ghedaen waren/eñ die des halven tot den Spaenjaerden inclineerden.

Cuelsche Vrede-hādelinghe. In het Jaer 1579. isser wederom een Vrede-handelinghe voor gheslaghen/ende daer zijn binnen Ceulen tot dien eynde ghecomen de Ghesanten des Paus/ des Keysers / des Coninckx van Hispanien, ende der E. M. Heeren Staten/al waer men niet anders ghesocht en heeft/dan de Ghevnieerde Provintien het net t'eenemael over het hooft te treckē/ ende ons in des Coninckx handen te leveren / om met ons te leven nae zijnen wille ende believen. Men heeft de voornaemste van de Ghesanten der Staten soo met pensioenen/ als met groote beloften ghebracht tot de ghehoorsaemheydt des Coninckx/ naemelijck den Hertoghe van Aerschot, den Abt van St. Geertruyt, den Abt van Marolles, Bucho, Ayta Abt van St. Baefs, ende Jasper Schetz Heere van Grobbendonck, die Afvallighe Ghesanten der Staten. Amen ghesept hebben op alles wat den Hertoghe van Terra Nova, ende Parma voor-gaeven. Desen Vrede-handel heeft te weghe ghebracht/ dat niet alleen de Provintien van Artoys, ende Henegouwe, met de Casselerye van Rijssel zijn af gesondert ghebleven van de andere/maer men heeft het soo ghebrouwen/ dat oock Mechelen, ende s'Hertoghenbosch, met noch meer Steden/haer van de andere Provintien hebben af ghescheurt. In de plaetse van een bestendighe vrede te maecken/ ghelijck een yeder hoopte/heeft men Instructien ghemaeckt / ende in Spanien

ghesonden/

ghesonden/aenwijsende hoe de Coninck op het bequaemste den crijch in dese landen soude voeren / om niet alleen meester te worden ende te blyven in geheel Brabant/Vlaenderen/Artoys/eñ Henegouwe &c. Maer oock om Holland ende Zeeland &c. te dwinghen eñ te over heeren. De beyde voorgenoemde Abten wierden Raetsheeren van den Coninck gemaeckt/eñ dien van Marolles wert van Terra-Nova wt s'Coninckx authoriteyt beloeft een pensioen van drie duysent Croonen jaerlicx. Eenen seer treffelicken Persoon/die schijnt dat gheweest is een van de Gedeputeerde tot desen Vrede-handel/heeft den selfden Ano. 1586. binnen Lions in het Latijn laeten drucken met Annotatien/verhalende datse wel slecht mosten zijn / die niet en merckten / wat de Coninck in die Vrede-handelinghe ghesocht heeft / dewijle hy persisteerde in die meyninghe/ dat de Neder-landen begaen hadden Crimen læsæ Majestatis tegen God ende tegen hem: Hy bevont dat hy in so lange jaren met de wapenen tot volvoeringhe der straffe/ welcke / nae zijne ende der Inquisitueren oordeel/dese landen verdient hadden/niet en hadde cunnen comen/daerom practiseerde hy nu de selfde met haer eyghen wapenen ende middelen te ruyneren/twist onder de Provintien verweckende/om also d'eene door d'andere te bestormen / ende eyndelijck beyde partien in den grondt te seylen. Want al ware het dat de afghewekene Provintien ten langhen lesten boven gheleghen hadden/ so souden sy immers den Spaenjaerden te onsterck zijn ghewordeu / ende sy souden van haer even soo wel zijn vernielt ghewordeu/als d'andere.

Haren loon

Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames?

Eadem nunc agitur fabula

Iliacos intra muros pugnatur, & extra.

Nae dat nu vele jaren lanck de Coninck van Hispanien dese landen seer grouwelick hadde ghetyranniseert/ende daer na met menigherley listighe ende bedrieghelicke vrede-handelinghen hadde ghesocht onder zijn volcomene heerschappije/ jae tyrannije te brenghen/ ende de E. M. Heeren Staten siende / dat haer saecken alle daghe De Malo in peius liepen/door dien dat den haet ende toorn des Coninckx over al dese landen daghelicx was wassende ende toenemende / soo hebben de Staten Generael in den Haeghe vergadert zijnde/ nae langhe deliberatie/ den xxvij.en Iulij. Ano. 1581. een plac-caert geraemt/waer in sy verhaelen/hoe de ondersaten niet en zijn gheschapen tot behoef van den Prince / maer de Prince om der Ondersaten wille(sonder de welcke hy geen Prince en is)om die met redenen eñ met recht te regieren/voor te staen/lief te hebben/als een Vader zijne kinderen/eñ eenen Herder zijne schapen: Ende so hy ter contrarie doet/so en is hy geenen Prince / maer eenen Tyran/ die van de Ondersaten (insonderheyt wanneer sulcx gheschiet met authoriteyt vande Staten der landen)mach verlaetẽ worden: Te meer/als sy met geen ootmoedige vertooningen/versekertheyt van vryheyt/van lijf ende goet/wijf eñ kint en hebben connen verwerven: twelck voor al behoorde plaetse te hebben in de voorsz. landẽ mits dat die gewoon zijn

Ano. 1581. Hebben de Generaele Staten verclaert/den Coninck van Hispanien vervallen te zijn van de Heerschappye deser Landen/nae dat sy wel dertich Jare lanck met seer grooter patientie verdraghen hadden de Tyrannie der Spaenjaerden: soo onder den Keyser Carel den V. als onder zijnen Sone Philips den II.

gheregiert te worden nae den eedt des aencomenden Princes / volgende de Privilegien/ Coſtuymen/ ende oude hercomen deſer Landen/ die ſy op ſulcke conditien ontfanghen / ende ſoo hy die breeckt / ſoo is hy oock nae rechte van de heerſchappye der ſelfder verballen etc. Waeromme de Staten Finaliter by hare Placcaet voeghen/dat ſy alles overmerckt hebbende/ uyt hooghen noodt ghedwonghen zijn / by ghemeynen accoorde / deliberatie ende over-dracht / den Koninck van Spanien te verclaren/ ende met dien verclaerden Ipſo jure verballen te weſen vā zijn Heerſchappye/ gherechtichcheydt ende erfeniſſe van de voorſz. Landen / ende voortaen van gheen meyninghe te zijn den ſelven te kennen in eenighe ſaecken / Princelijcke Hoocheydt / Jurisdictien ofte domeynen der Landen/ ofte zijnen naem als over-Heere meer te ghebruycken etc.

Gheſpanioliſeerden Nederlander.

Jck hebbe my ſchier doof ghehoort : men mach wel met der waerheyt ſegghen : data informatione ceſſat admiratio , daer de luyden maer half zijn / daer en is het beſcheyt oock maer half : Jck en hebbe deſe dinghen aldus noyt hooren vertellen/ maer nu ickſe hoore / ſo verfoeye ende verſpye ic de Spaenjaerden ſo ſeere als ghy ofte yemant anders : Jck achte dat al onſe nae-comelinghen dit aldus hoorende / haer over onſe patientie verwonderen ſullen/ende ſegghen/ hoe is het moghelijck gheweeſt / dat onſe Voor-ouders ſoo langhe ende veele Jaeren het Spaenſche jock met ſulck ghedult hebben connen draghen / daer doch haere groote wreetheyt wel meriteerde/ dat ſy eendrachtelijck/ſtracks in den beginne van Duc d'Alvens wreede regieringe / den Coninck hadde af-gheſworen ende verlaeten.

Vryen Nederlander.

Soo verſtae ick het oock : maer onſe lanckwylighe patientie dient ons tot eere ende tot onſchult voor de gantſche wijde Wereldt / ende alle Natien. Maer hoort doch nu voort-aen/ hoe de ſaecken hier te lande zijn af ghelooyen. De Koninck van Hiſpanien wel bevindende/dat de doorluchtighe Prince van Oraengien hem inſonderheydt in zijn boos voornemen belette / ende oock wel merckende / dat hy ſich met K: ayenen ofte opentlijck ghewelt niet en ſoude connen wreken/ ſoo heeft hy gheſocht ende alle middelen aen-ghelecht om deſen vromen helt van het leven te berooven door moordenaers/daer toe gheen gheldt ſparende. Hy heeft voor eerſt Anno 1582. (door eenen Iouan de Iſoncha)eenen Spaenſchen Coopman binnen Antwerpen,ghenaemt Iaſper de Anaſtro, beloeſt te gheven tachtentich duyſent Ducaten / ende een commenda van ſint Jacob / als hy den Prince van Orangien ſoude om-ghebracht hebben.

Hier gaet het op moorden aen.

hebben. Desen Anastro selve niet stout genoech zijnde/om dit int werck te stellen/heeft (door persuasien van eeuwige salichept daer door te verdienen/ende boven dien noch grooten lof ende rijckdom te vercrijghen) zijnen Cantoir-knecht Ian Iauregui hier toe beweecht / die een jonck knecht van 23. Jaeren was. Desen jonghen schelm heeft dit zijnen Biecht-vader Hr. Antonis Timmerman geopenbaert/die hem absolveerde / om dat hy dat aen-nam ter eere Godes/en upt pver van de Roomsche Catholijcke Religie: Jae desen Monick heeft den Moordenaer in zijn voor nemen ghesterckt / ende het Sacrament daer op ghegheven. Dit Moordadich stuck is aen-ghegaen den achthienden Martij. Iauregui is wel ghewapent naer het Casteel van Antwerpen ghegaen/daer de Prince ghelogiert was / die zijn middach-mael ghedaen hebbende/ ghegaen is in de groote Saele / vergheselschapt met veele treffelijcke Heeren. Willende upt de saele gaen naer zijn Camer / heeft hem desen Iauregui, by de deure staende / met een Pistolet gheschoten onder zijn rechte oore/ dat het de slincker kake upt-vlooch: den cloot passeerde door t'gehemelte des monts/onder de boven-tanden. De Heeren ende Edele die by zijn princelijcke Exce. waren/dit siende/ gavē den Spaensaert drye ofte vier steken / ende de Hellebardiers staecken hem voorts doot / de Prince tot hem selven comende/ende verstaende/ na de beswymminghe/ dat hy ghequetst was/soo riep hy: doot hem niet, ick vergheve hem mijn doot. Men heeft by den Moordenaer ghevonden/ neven andere dinghen / eenighe Spaensche Ghebedekens aen de Sancten / Edelen/ende Godt / onder de welcker een was aen den Enghel Gabriel, den welcken hy badt / dat hy zijnen middelaer woude zijn by Iesus Christus, ende by zijnen dierbaren Sone (gelijck als of Christus eenen sone hadde/ ende oock middelaer by de Maget Maria, dat hy mochte zijn voornemen volbrenghen etc. Desen Moordenaer/ende daer naer den anderen Cantoir-knecht van Anastro, Antonio Venero, ende den Biecht-vader Antonis Timmerman, zijn gevierendeelt/de quartieren ende hoofden werden op de Bolle-wercken des Casteels ghestelt/ de welcke naemaels Anno 1568. solemnelijck afghenomen / ende als Heylichdom verwaert. Des Princen wonde is door de ghenade Godes / ende door goeder Meesteren neerstichept / wonderbaerlijck ghenesen/ tegen aller menschen opinie. Godt de Heere heeft tot voordeel zijner Kercke ende der bedroefder Landen / desen Godtsalighen ende seer wijsen helt het leven noch eenen tijt lanck gespaert.

Catholijcke yver.

Prince van Oraengiē door het hooft gheschoten/ An. 1582.

Och arme slechte mensch:n.

Doch niet langhe hier naer / naemelijck den 21. Julij Anno 1582. heeft den Coninck van Hispanien door den Prince van Parma wederom andere Moordenaers uytghemaeckt/ om niet alleen den Prince van Orangien, maer oock Duc d'Alancon, doe de Hertoghe van Brabant, Grave van Vlaenderen, &c. binnen Brugghe te vermoorden: De Moordenaers waren dese Nicolaes Salcedo Spaenjaert / Francisco Baza Italiaen, ende Nicolaes Hugot, toeghenaemt la Borde, eenen Waele. Maer eer desen

aenslach

ſiende met het ongheluck dwelck hem/ ſoo hy dat achte/ weder-vaeren was; doch eyndelijck heeft hy ſich volcomelijck aen de grootſte ghewroken/want op eenen ſeeckeren tijt heeft hy alle de grootſte ende treffelijckſte Heeren zijnes Rijcx op een magnifijcke maeltijt ghenoodicht/ hy ontfinckſe ende Willecomdeſe ſeer vriendelijck / ende trackteerdeſe magnifijckelijck / maer eer de maeltijt gheheel gheeyndicht was heeft hy ſich gewroken over de ghene die hem teghenſtand ghedaen hadden/ laetende de ſelfde alle gaer door den Beul den cop af-houwen/ſelfs niet ſparende noch verſchoonende eenighe Kinderen van dry ofte vier Jaer out/welcker ouderen teghens hem waren op gheſtaen.

Parijſche moort. Watter in Vranckrijck gepaſſeert is A.o. 1572. dat is noch vele menſchen in verſche memorie. De Coninck Carolus IX. ſich houdende ghequetſt van eenighe zijner onderdanen / ende ſiende dat hijſe door den crijch niet en conde over-winnen/ ſoo heeft hy vrede ghemaeckt met de Hughenoten / hy heeft haer verſcheydene Steden/ Caſteelen/eñ ſterckten over ghelevert / hy heeft de Vrede-handelinghen met Eede beveſticht / jae hy heeft zijn ſuſter als eenen onder-pant ghegeven ende ghehouwelijckt aen eenen van der Religie / ſoo dat den vromen Admirael (den welcken de Koninc zijnen Vader noemde) ende andere treffelijcke Heeren/ als oock de goede onderſaeten meynden/ dat ſy nu wel gherustelijc mochten leven : maer och laey/op St. Bartholomæi dach heeft veel anders ghebleken / want alſdan heeft de Koninc laeten doen die ſchrickelijcke Moort binnen Paris ende andere Steden/ daer men van ſal weten te ſpreken ſoo langhe als de Werelt ſtaen ſal. Daer zijn vermoort over de hondert duyſent menſchen.

Chi te fa piu charezza che non ſole,
T'ha ingannato, ô tingannar vole.

Dat is:

Die boven ghewoont / u veel ſchoon ghelaets betoont/ Die heeft u al int net/ of hy hadd' u gheern ghehoont.

Keyſer Maximilianus I. N.B. In de Nederlanden hebben onſe voor-ouders gheſien ende beleeft/ dat de Keyſer Maximilianus I. Groot-vader van wijlen Keyſer Carel de vijfde / niet teghenſtaende den Vrede die in Vlaenderen ghemaeckt was met tuſſchen ſpreecken ende onderhandelinghe van de Duytſche Cuer Vorſten/die de ſelfde oock onder-teeckent ende beſeghelt hadden / ende Maximilianus ſelfs met ſterckẽ Eede hadde beveſticht/ dat hy nochtans over die van Brugghe hem alſoo ghewroken/ende zijnen hittighen moet alſoo ghecoelt heeft/ dat een yeghelijck die het hoort verhaelen/ noch heden

heden ten daghe eenen schroom ende schricken daer van crijcht / nochtans was Maximilianus soo eenen sacchtmoedighen ende goedertierenen Keyser/als in menich hondert Iaeren ghewveest is. Maer wat wil ick spreken van Keyseren/Coninghen/of Prinsen/ zijn heylicheydt selfs/en wil aen zijnen eet ende beloften niet ghebonden zijn: De Paus Pius IIII. heeft seer lichtveerdichlijck ende onbeschaemdelijc verbroken zijne beloften ende eeden/die hy den Cardinael Caraffa, ende den Hertoge van Paliano zijnen Neve/midtsgaders dat gantsche gheslachte ghedaen/oock met hand ende Seghel bevesticht hadde: want als sy haer hier op vertrouden/ende de Wapenen uyt der hand leyden/soo heeft hijse alle gaer doen vanghen/ ende een groot deel der selfder doen dooden/uyt kippende die het hem beliefde.

Maer insonderheyt passen de Spaenjaerden weynich op haren Eet/ Beloeften / ende Contracten / alsoo dat Ludovicus XII. Coninck van Vranckrijck met rechte heeft moghen spreken/ In de plaetse daer tot noch toe der penen ende Carthagimensen meyneedicheydt ende ontrouwe is befaemt ende vermaert gheweest, sal voortaen der Spaenjaerden meyneedicheyt moghen ghestelt ende gheopent wesen: Dum tibi dicit Aue tanquam ab hoste cave.

Spaenjaerdē en achtē harē eet niet.

Post hac pro punica fide Hispanicâ celebraturi sumus.

Als Cæsar Borgia eenē Spaenjaert/des Paus Alexandri VI. sone/eens veele Heeren ende Edel-luyden hadde om den hals ghebracht teghen zijnen eet ende beloftenisse / soo sprack de Vader tot zijnen sone / daer hebt ghy een rechte Spaensche streke ghedaen. Desen Paus heeft Anno 1503. in Augusto vele groote Heeren soo Gheestelijcke als Wereltlijcke te gaste ghenoodicht. Doch onder den schijn van vrientschap heeft hy ghemeynt haer van het leven te berooven/ want hy heeft zijnen dienaren/die ter tafel dienen souden/belast/dat sy de gasten schencken souden uyt de flesschen die hy haer wees / in de welcke hy vergift ofte fenijn ghestroeyt hadde/meynende also zijne gasten om den hals te brenghen/ ende zijnen sone met haere eerlijckheden te verrijcken / doch ten heeft hem niet ghelucktt / maer de Dienaers uyt de onrechte Flesschen schenckende/hebben den Paus ende zijnen sone vergheven. Desen Vader ende Sone hadden voor een wijse / dat zy yederman trouwe beloefden, maer sy en hieldense niemand.

Verraderlijc eñ bedrieghelijck handele noemt de Paus een Spaensche streke.

Ambros. Quid deberét esse vicarij Apostolorū, facti sunt socij Iudæorum.

Laurentius Beyerlinck eenen Canoninck tegenwoordelijck noch levende binnen Andwerpen, hoe bitter Papist dat hy is, waerschout ons genoechsaem voor de ongetrouwe meyneedicheydt der Spaenjaerden/ als hy verhaelt/ dat de Spaensche Koninck Alphonsus eenen seeckeren persoon / die hem vermaende / dat de Coninghen haere beloeften ende toe-ghesechte trouwe behoorden onverbreckelijck te houden ofte nae te comen/jae selfs te doen t'ghene dat sy yemand toe-gheknickt / ofte met het hooft toe-ghewenckt hadden / gheantwoort heeft/T'is wel waer,de Coninghen behoorden dat wel te doen, maer so en behoorde dan niemand van haer yet te versoecken ofte te begheeren, dan t'ghene dat billick ende

 eerlijck

eerlijck is: ſus anders, ſo is het beter dat de Coningen hare beloeften breken, dan dat ſy de Wetten der Iuſtitie verbreecken ſouden. Maer wat is onbillicker ende oneerlijcker/ naer het Oordeel der Coninghen / dan dat haere onder-ſaeten haer met wapenen teghen-ſtaen/ ende eyndelijc vry vechten? Ergo ſoo en is/ nae het oordeel Alphonſi, den Koninck aen het Contrackt dwelck hy met ons ghemaeckt heeft/ niet verbonden.

Deſen ſelfden Canonick heeft oock (weynich tot dienſt zijner Heeren/ maer grootelijckx tot onſer waerſchouwinghe) deſe Hiſtorie beſchreve̅/ Fredericus III. heeft den ghenen die teghens hem waeren op-gheſtaen/ jae die teghens hem gheconſpireert hadden/ met openbare Pardoenen haere miſdaet vergheven / haer toelaetende vry en Franck by hem te Hove te verſchijnen / maer als hy vele der ſelfder te Neapolis hadde/ ſoo heeft hijſe laeten den cop af houwen. Ghevraecht zijnde / waerom hy zijn beloefte brack / ſoo heeft hy gheandwoort / om dat het billick ende recht is, datmen den meyneedighen gheen trouwe en houde, maer datmen haere booſe daden ſtraffe, ontrouwe met ontrouwe vergheldende.

Audite vocē Hiſpani, liberi Belgæ.

Doe Anno 1567. Petrus Melendeſius eenen overſten der Spaenjaerden in Florida een groot deel Franſoyſen liet op hanghen/ ſo liet hy daer by ſchrijven / hoc non facio tanquam Gallis, ſed tanquam Lutheranis: Alſoo wanneer den Spaenjaert zijnen ſlach ſiende ettelijcke duyſenden van menſchen liete vermoorden in deſe Gheunieerde Provintien / ſoo ſoude hy oock cunnen ſpreken / dat en doe ick den Vrijen Nederlanders niet/ maer den Calviniſten/ Lutheranen/ Weder-doopers ende andere Ketters. Al Actie ghenoech.

Raymirus eenen Koninc van Hiſpanien is vermaert in de Spaenſche Cronijcken voor een oprecht/ vroom/ ende eenvoudigh Heere / daerom oock eenighe des los grandos hem ſoo hooghe niet en hebben gheachtet noch ghereſpecteert/ als de Spaenſche hoochmoedichept verheyſchte. Deſen Koninck heeft ſtil-ſwijghende zijnen ſlach waer ghenomen/ ſich veynſende en̄ een ſchoon ghelaet toonende zijnen Vorſten met de welcke hy qualijck te vreden was/ ſoo langhe tot dat hy elve der ſelfder in zijne handen hadde/ den welcken hy heeft laten den cop af houwen/ tot haer ſprekende deſe woorde̅: weet ghy Voſſen niet hoe periculoos dat het is met den Leeu ſpelen en ſpotten?

Alij, Non ſabe la vol peia con quiem tropeia.

Beyerlinck verhaelt oock / dat aen het Hof Philippi I. des Koninckx van Hiſpanien / toe ghenaemt den Goeden/ geweeſt is een ſeecker Heere / die een ſchoone Valck hadde/ die eenen Arent / den welcken de Koninck op zijn Hof hadde/ is aen ghevlogen/ den Arent met zijnen crommen ſcherpen beck de ſtrotte ſcheurende. De Koninck dit ſiende/ is ſeer vertoornt gheweeſt / ende hy heeft bevolen datmen de Valcke dooden ſoude/ daer by voeghende deſe woorden: Het is een Goddelooſe ende onbetamelijcke ſonde, dat de onderſaten op ſtaen tegen haren Coninck. Heeft deſen Spaenſchen Koninck laten verſcheuren ende om brenghen eenen Valcke / om dat ſy teghen den Arent / diemen noemt den Koninck der

Voghelen/

Voghelen/ miſdaen hadde / och hoe ſwaere ſtraffen hebben wy dan te verwachten/die ons (al hoe wel wettelijck)teghen onſen Coninck ghe-ſtelt hebben.

Maer om wat naerder tot onſe tijdē te comen: upt het cort verhael/ dwelck ick hier boven ghedaen hebbe / blijckt ghenoechſaem / hoe be-drieghelijck ende ontrouwelijck dat den Spaenjaert met ons ghehan-delt heeft/ zijne eeden/ contracten/ vrede-handelingen/ pacificatiē/ etc. verbrekende elcke reyſe als het hem te paſſe quam/ ofte als hy daer voordeel by wiſt / maer om dat ſommighe meynen/ dat den Duyvel ſo ſwart niet en is alſmen hem maelt / ſoo moet ick hier noch eenighe ex-empelen der Spaenſcher ontrouwe verhaelen / die in weynich Jaeren herwaerts gheſchiet zijn: Doe de Coninck Philips den crijch in Portu-gael voerde teghen Don Antonio, ſoo heeft hy de voornaemſte Heeren des Rijckx / die de partije van Don Antonio volghden/ſeer groote beloſ-ten gedaē/op dat ſy hem by-vallende/ hy Meeſter van Portugael moch-te worden/ghelijck oock gheſchiet is. Aldus nu nae vol-eyndinghe des crijchs veele Portugaelſche Heeren tot den Coninck Philips quamen en-de de beloefde recompenſe verſochten / ſo hebben ſy deſe Apoſtille ghe-creghen: Of de Coninck Philippus was de rechte erfghenaem tot de Croone van Portugael, of hy en was het niet: Indien hy de rechte erf-ghenaem is/ ſoo zijt ghylieden alle gaer zijne Vaſſalen/ende zijt derhal-ven van eere ende eets weghe ſchuldich hem by te vallen ende te helpē: Is hy de rechte erfghenaem niet / ſoo hebt ghy Schelms ghehandelt/ dat ghy hem zijt by gevallen/ende hebt verbeurt lijf en goet/ doch zijne Majeſteyt upt aenghebořene goedertierenheydt ſchenckt u lieden het leven.

De Ertſ-hertoghe Albertus heeft Anno 1607. de Soldaten die Dieſt inhielden/eyſchende de achterſtedighe gagie die hy haer ſchuldich was van weghen haeren langhen ghetrouwen dienſt / eenigher maete be-taelt / doch volcomen verghiffeniſſe der faute die ſy mochten begaen hebben ghegeven: doch datelijck heeft hy ordre gheſtelt/ dat / nae 24. uren/ een yeder ſich op de ſelfde ſoude werpen / ende teghen haer allen rigeur ende hoſtiliteyt ghebruycken / ſonder eenich verdrach / faveur/ of diſſimulatie. Ende op dat alle Man dit zijn bloedich Placcaet des te eer ende te meer ſoude na-comen/ſoo heeft hy verordineert/ dat de gene die de ſelfde ſoude connen apprehenderen/ende levendich ofte doot leve-ren/ſouden hebben tot een verghelдinghe voor yeder hooft / de ſomme van 25. Croonen/door handen van den Audiencier Generael. Wy alle gaer en zijn in het Oordeel des Coninckx van Hiſpanien ende Alberti, niet een haer beter/maer veel ſlimmer / als deſe Ghemutineerde / heb-ben deſe de Galghe verdient/ ſoo hebben wy het vier verdient: hy ſlaet deſe met Roeden/maer ons ſoude hy met Scorpioenen ſlaen / conde hy meeſter over ons worden/ daer voor ons ende onſe naecomelinghen de goede Godt inder eeuwicheyt ghenadelijck wille bewaren.

Date li tutto, & pigliate li tutto.

Als Francisco de Mendozza Admirant van Arragon in het Land van Cleve ende daerom hein met zijnen Legher logierde/soo heeft hy meermaels zijne beloften met solemnelen eede bevesticht/seer lichtveerdichlijck verbroken: waer van als hy door den Deken van Emmerick vermaent is ghewozden/ so heeft hy ghesproken: Als ick maer den Coninck dienst can doen, soo en achte ick mijne beloften niet.

Metra. in nova edit. f.193. Heeft niet de Coninck Philippus sinisterlijck ghehandelt tusschen zijn eyghen kinderen? weynich daghen voor zijn doot heeft hy zijnen Sone aldus aen ghesproken: T'is waer, ick hebbe Isabella, Clara, Eugenia uwe Suster de Nederlanden ghegheven: Maer wat ist? daer zijn wel hondert uytvluchten in het bewerp begrepen, daer mede ghy u behelpen cont &c. Handelt den Spaenjaert dus bedriegheliick in de contracten tusschen zijn eyghen kinderen/hoe en soude hy ofte zijne kinderen met ons niet handelen/ indien sy ons conden over-Heeren?

Credat Iudæus Apella. Maer seggen eenighe/Tempora mutantur, & nos mutamur in illis, De tijden veranderen / ende met de tijden veranderen de ghemoeden der Princen/ derhalven so en moetmen niet argumenteren van den voorleden tijt op den aenstaenden. Desen Coninck/seggen sy/is veel sachtsinnigher ende barmhertigher als zijnen Vader ghweest is / hy en is soo eer-gierich oock niet: hy bekommert hem weynich met de regeringhe/ hy neemt zijn ghenoechte ende playsier: Oock so is hy door zijnes Vaders schaede ende schande soo ghelcert / dat hy veel anders van humeuren ende sinnen is/als zijnen Vader ofte voorsaeten gheweest zijn: Ende wat Albertum den Hertoghe van Brabant aengaet/segghen sy/die is immers eenen seer goedertieren Prince/van Duytschen bloede / die seer moderaet ende gheheel tot beleeftheyt geneycht is/etc. Die ons dit soecken wijs te maecken/die soecken onse Palinuros in slaep te wiegen/ ghelijck den schalcken Mercurius den hondert-oogigen Argum ghedaen heeft met het soete fluyten van zijn pijpken. Desen Coninck van Hispanien mach wesen van so breedsaeme humeuren als hy wil/nochtans en gheloove ick niet dat zijn ambitius ende wraeck-gierich ghemoet met dese Tresues of te vreden ghestelt/of uyt-ghebluft sijn. Sy en connen niet te vreden ghestelt zijn/want hy heeft door onse Leghers en Vloten ghecreghen verscheydene Neder-laghen/quade rencontren/ende onghelucklige succesfen in zijn voor-nemē: Hy voert noch al zijnes Grootvaders advijs in zijn ghemoet / Plus oultre, altijdt vermeerder des Rijcx: Item het is oock met hem noch al het oude deuntgen/Vnus orbis non sufficit, hy en sal sich nimmermeer laten voorstaen/ dat hy ghedeelte ghenoech van het aertrijck heeft/tot dat hy zijnen mont vol aerde sal hebben: hy is geboren in domo regnatrice, in een heerschappende huys/ de hooch-moedicheydt/wraeck-gierichheydt/ ende andere der ghelijcke deuchden zijn hem aen-ghebozen. Wy hebben hem ende zijnen Vader wel veertich Jaren lanck op-ghehouden / dat sy tot haere in ghedeelde Monarchie niet en connen gheraecken: Ende sy hebben in dese Ne-

derlant-

derlandtsche Oorloge ghelijck eenighe gheannoteert hebben / ghecon-sumeert meer dan drye mael hondert duysent Soldaten / ende boven de vierhondert Millioenen Croonen: dit en sal den Spaenjaert nemmer-meer vergheven nochte vergheten: Isser eenighe Natie in de gantsche Wereldt daer dit oude spreeck-woort op past / Scribit in mormore læsus, soo ist den Spaenjaert / hy is soo arm gheenen Weert / of hy en ver-mach wel een ghelach te borghen. Quod differtur, non aufertur.

Wat den Ertz-hertoge aengaet / tis waer hy is van Duytschen bloe-de / maer eenen ghespaniolizeerden Duyts / van een Spaensche Moe-der ghebooren in Spanien / jae inde schole van de Spaensche Inquisitie op-ghevoet / met den Coninck van Hispanien seer nauwe verbonden / die alle nachte een Spaensche Vrouwe in zijnen arm heeft. Wat isser goets te verwachten voor onsen staet van desen Hertoghe? Indien den Spaenjaert / die nemmermeer den wille ontbroken en heeft om ons te verdelghen / maer dien nu de macht ontbreeckt / ons in den slaep can wieghen met den lieffelijcken naem van langhe Trefues of vrede / soo sal hy ons op het onversienste soo onghemackelijck eens uyt den slaep ont-wecken met een donderende Oorloghe / datter al de Werelt van sal we-ten te spreken. T'ghene te Zutphen, Narden, Oudewater, Haerlem, Ant-werpen, &c. eertijts gheschiet is / en is maer Kinder-spel by t'gene daer mede den Spaenjaert ons nu dreycht in zijn bloedt-dorstigh ghemoet: hy soude ons veel onmenschelijcker tracteren / als hy ende zijne Va-ders de rampsalighe Indianen ghetracteert hebben / seer wreedelijck ettelijcke hondert duysenden der selfder om den hals brenghende / die haer noyt een stroo in den wech ghelept hadden / over de welcke sy oock het minste recht van heerschappije niet en hadden te pretenderen. Sy wenschen / ghelijck eertijdts de bloed-dorstighe Caligula, dat wy alle gaer hier in Nederland maer eenen hals en hadden / ende dat sy den self-den met eenen slach mochten af houwen.

Iren. Ammon.

Bartho. de las Casas. Camerar. hora. sub-ces. cent. 3. L. 1. c. 38. Lipsius in Constan.

Dit is in de Spaensche regieringhe voor een Maxima ofte ontwijse-lijcken Regel aen ghenomen / dat het ghene d'welck de Coninck zijne on-derdanen / die van hem af-gevallen zijn / beloeft ende toesept / niet schul-dich en is te houden / de wijle sy voor gheen rechte noch wettelijcke by-anden te achten en zijn / maer voor G'jemutineerde of rebelle Muyte-makers / jae voor Verraders / den welcken men / nae het recht der na-tuere / onghehouden is eenighe beloften te vol-doen / ghelijck heden ten daghe soo wel de Paus-gesinde Theologanten, als Rechts-gheleerde, ghe-noechsaem in haere Boecken verclaren / ende onder andere Cornelius Callidus Chrisopolitanus, ende Iohannes Lenesius Cunerus Bisschop van Leeuwaerden.

Doctor Balthazar Ayala eenen Spaenjaert / binnen zijn leven Audien-tier Generael van des Conincks Legher / by den Prince van Parma, schrijft / dat alle Contracten ende verdraghen tusschen den Prince ende ge-wapende ondersaten, oncrachtich, nul, ende van gheender weerde en zijn,

Ayala de Iure & offic. bel lib. 1. c. 6. mihi pag. 108. 109. 110.

ende

ende dat d'onderſaten haer daer op niet en connen verlaeten, **Wy behooꝛden deſen Spaenſchen Doctor hooghelijck te bedancken vooꝛ zijne ghetrouwe / ronde / ende oprechte waerſchouwinghe / ende wy behooꝛden onſe ſaecken daer nae te ſchicken. Hy ghebꝛuyckt nevens andere wooꝛden oock deſe:** Porro Bodinus dicit nullas conventiones minus firmas eſſe, & plus cautionis opus habere quàm quas faciunt ſubditi rebelles cum ſuo principe: Ideoq; ſuadet rebellibus ne ipſi contrahant, ſed alius princeps extraneus & vicinus pro eis. At ego ſuaſerim, vt redeuntes in viam, humiliter veniam orantes, pœnitentia potius clementiam principis demereantur, quam injuſtis & iniquis pactis animum irritent. Nihil enim magis pungit principē, quam paciſci cum ſuis ſubditis rebellibus, ijſdemq; fidem ſervare.

Coꝛts hier nae ſchꝛijft deſen Spaenjaert vooꝛder aldus: [a] Porro non ſolum ſi cum Rebellibus, vel Latronibus, & ijs qui hoſtium numero non ſunt definiti, res ſit, ſed etſi cum hoſtibus, & ijs qui juſto bello nobiſcum contendunt, agatur, non ſemper fidem ſervare convenit: & imprimis, ſi quis juraverit, humana forte infirmitate lapſus, ſe facturum id, quod Deum, per quem juravit, poſſit offendere, non faciet quod juravit. Nam juramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis, & in malis promiſſis fidem ſervari non expedit &c. **Ende in het ſevende Cap. des ſeſten Boecx n. 10. pag. 147. diſputeert hy deſe Vraghe /** [b] An princeps teneatur ex fœdere icto cum principe cui ſucceſſit? Et Reſp. Si par ejuſmodi fœdus Reſp. enormiter ſit læſa, ſucceſſorem non teneri pleriſq; viſum eſt, Quod admitto, ſi hac conventione quid ex ijs, quæ regiæ coronæ ſunt annexa, ſit alienatum, citra populi vel ordinum conſenſum, qui ad hoc requiritur: Vel ſi Majeſtas principis ſit imminura &c.

Pag. 113. Bodinus ſeyt: datter gheen contrackten trachtelooſer en zijn / noch meer verſekeringe verheyſſchē / dā die welcke de Rebelle ondertſaeten met haeren Prince maken: daerom raedt hy de Rebelle / dat niet ſy / maer eenē uytlādſchē Prince / die haer naebuer is / in haerē naeme hādele / maer ick rade haer dat ſy haer bekeerende / oodtmoedelijck om genade bidden / ende liever met leedtweſen den Pꝛince tot medodooghenheyt ende bermherticheyt bewegen / dan dat ſy hem terghen met onbillicke contracten. Want daer en is gheen dinck dwelck de Pꝛince ſwaerder valt / ende dwelck ſy nooder doen / dan te handelen met haere Rebelle onderſaten / ende den ſelfden haere beloften te houden. Pag. 117. a Doch al en heeft mē niet eygentlijcke te handelen met Rebellen eñ Straetſchenders / die vooꝛ gheen vyanden uytgheroepen noch verclaert en zijn maer al heeftmen te doen met openbare vyanden / ende ſoodanighe die een wettelijcke Ooꝛloghe met ons voeren / ſoo en moetmen niet altydt doen tghene datmen gheſwoꝛen ende beloeft heeft: Inſonderheydt wanneer yemand dooꝛ menſchelijcke ſwackheyt / beloeft heeft te doen tghene dat Godt / by den welcken hy gheſwoꝛen heeft mochte vertooꝛnen / ſoo en ſal hy niet doen dan dat hy gheſwoꝛen heeft. Want den eedt en moet niet ſijn een bandt der ongherechticheyt / ende in quade beloften en iſt niet ooꝛbaerlijck datmen zijnen eet naecome. b Of eenen Pꝛince ſchuldich is te houden het verbont dat zijnen vooꝛſaet gemaeckt heeft? Ant. Indien het Rijcke dooꝛ ſulck een verbont merckelijck gequetſt is / ſoo ooꝛdeelen meeſt alle verſtandige / dat de nae-volgher daer aen niet ghehouden en is. Twelck ick oock vooꝛ goet kenne / indien dooꝛ ſulck een contrackt yet verbꝛeent of afgeſcheurt is / dwelck te vooꝛen daer aen ghehangen heeft / des te meer indien ſulckx geſchiet is ſonder conſent des volckx ofte dier Staten des Rijckx / die het toecomt hier in te verwillighen. Ofte / indien de Majeſteyt ende hoocheyt des Pꝛincen daer dooꝛ ghequetſt ofte vermindert is.

Hæreticis non ſervāda fides.

In ſomma wy ſien ende hooꝛen / dat / nae het Ooꝛdeel der gheleerde Spaenjaerden de Coninck van Hiſpanien vꝛymoedelijck ende wettelijc zijne Contrackten / ende Treſues **ofte Vꝛede-handelinghen met ons / of met andere Coninghen in-ghegaen / mach verbꝛeken / alſt hen te paſſe comt.**

Alle

Alle de ſterckſte banden der beloeften/Verſegelingen/Confederatien/Edicten/Eeden/ diemen ſoude connen verdencken/ worden doch uiet deſe bijle in ſtucken gehouwen/ Hæreticis non eſt ſervanda fides, den Ketters/daer voor ſy ons ſchelden/en iſmen niet ſchuldich gheloove/ect/of trouwe te houden. Dit en is gheen ydel ſpreucxken/ om de ſimp'le te verbaeren/maer het wort gheprackticeert over al daer de Spaenjaert ende zijne aen-hanghers d'over-hand of abſolute macht connen crijgē. Wy en behoeven oock om dit te bewijſen gheen exempelen van andere te gaen leenen/ wy Neder-landers dienen allen anderen Natien in dit ſtuck tot exempel/ de wijle de Spaenjaerden meer-maels haere Contrackten/Eeden/ Vrede-handelinghen/ met ons ſolemnelijck opgerichtet/ ſeer ſchendelijck/ alſt haer te paſſe quam/ verbroken hebben/ ghelijck wy hier te vooren wijdt-luſtich verhaelt ende aen-ghewesen hebben.

Alluſio ad nodem Gordium.

Maer of ſchoon de Coninck van ſinne waere te houden/ ofte onverbrekelijck nae te comen t'ghene hy beloeft heeft/ ſoo vermach de Paus (onder den welcken ſich alle Coningen moeten buygen) ende d'Inquiſitie (die boven den Coninck domineert) henrte belaſtē het ſelfde te verbreken/eñ alle de Ketters uyt te roeyen/als weſende een ſtuck/ dat nootwendigher is/als den crijch teghen den Turck te voeren. Doet het de Coninck niet ſtrackx/ ſoo ſal de Paus dreyghen (al en ſoude het maer pro forma zijn) hem te excommuniceren: door welcken middel hy Carolum V. heeft beweget den Proteſtanten in Duytſch-land den crijch aen te doen. Hier mede heeft immers de Spaenjaert Actie ghenoech/ om ons/ſelfs onder eenen eerlijcken titel/te over-vallen/jae uyt te roeden ende te verdelghen: ende als hy gheresolveert is dit te doen/ ſoo ſal hy wel ſtrackx de gheheele Paepſche Weereldt op de beenen crijghen/ inſonderheyt wanneer de Paus zijne Bullen ende Croiſaden uytgeeft ende publiceert (dwelck hy doet ſoo dickwils alſt hem te paſſe comt) belovende allen eñ eenen yegelijcken die in den crijch gaet om de Ketters te helpē onder-druckē/dat hy den Hemel daer mede verdient. Wy leſen inde Hiſtorien/ datmen in Spanien Aflaet ofte vergiffeniſſe der ſonden verdient/met het ſien/by ſtaen/ ende aſſiſteren der executien vande Lutheraenen/die de Heylige Inquiſitie laet dooden: Soo dat de Coninck Philips Anno 1560. in Octobri/met zijn gheheel hof gheſin/ heeft aenghesien/datter binnen Valedolit acht-en-twintich Edelen van de treffelijckſte geſlachten die in Spanien zijn/levendich zijn verbrant gheworden/ om datſe van de Ghereformeerde Religie waren. Wat en verdienen dan de Coningen ende Princen niet/ als ſy/op het bevel des Paus ettelijcke duyſenden der Ketteren uyt-roeden/ ende geheele Provintien van Ketterye ſuyveren? Et opus ſuperogationis.

Even gelijc Saul aflaet verdiende/ verwarende de cleederen van d' gener die Stephanũ ſteenichden.

In ſomma die welcke meynen dat wy nu gheruſt moghen ſlapen (de wijle wy Trefues van twaelf Jaeren met den Spaenjaert hebben/ die verabuſeren ſich grootelijcx/want wy en hebben noyt grooter oorſake

ghehadt om te waken ende te bidden / als wy tegenwoordelijck hebben / want ghelijck eenen Vogel-vanger leyt te loeren om met behendicheyt de sorgheloose Voghelkens het net over het hooft te haelen / alsoo loert Spanien op occasie om ons te betrappen / ende een voordeel af te sien:
Rom.3. van den Spaenjaert mach wel ende met der waerheyt ghesprokē worden t'ghene d'Apostel schrijft / haere kele is een open graf, haere tonghen hebben zy tot bedroch ghebruyckt, slanghen fenijn is onder haere lippen: haer voeten zijn snel om bloet te verghieten, in hare weghen is vernielinghe ende elendicheydt den wech des Heeren en hebben sy niet ghekent: de vreese Godes en is voor haere ooghen niet. Oock past seer wel op den Spaenjaert t'ghene dat Ciprianus van den duyvel schrijft / Blanditur ut fallat, arridet ut noceat, allicit ut occidat. Als de Spaeniaert de Trefues breeckt / denckt vryelijck / dat hy alsdan onsen staet geheelijck ondergraven ende onder-mineert heeft / ende als hy zijne mijnen doet springhen / soo sal hy strackx daer op aen vallen ende gheweldichlijck stormen. Sijne Armaden die tot noch toe swack sijn geweest / sullen dubbel ende dubbelt versterckt zijn / soo wel met nieuwe Gallioenen / als met een groot ghetal van de beste Schepen diemen in Christen-rijck sal cunnen coopen ofte hueren: Sijn koffers die door den Nederlandtsen crijch ledigh ghemaeckt waren (alsoo dat sijne krijchs-knechten over al mutineerden by ghebreck van betalingen) sal hy soo vol schats vergaderen: hy sal sijn credijt soo stercken / ende sijne saecken in aller maenieren soo richtigh maken / dat hy / nae zijn opinie / niet alleen en sal machtich ghenoech zijn om de Gheunieerde Provintien te bedrijgen / maer oock wel gheheel Christenrijck / eñ den grooten Turck mede. Niemand en moet meynen / dat den Spaenjaert ghesinnet is dese Landen te verlaten: hy heeft sich inghebeeldt de Monarchie over de gheheele Werelt / jae Eene
Vnus orbis non sufficit. werelt en is hem niet ghenoech: om tot zijn eergierich voor-nemen te comen / en zijn gheene Landen ter Werelt beter gheleghen / als dese: soude hy dan een haer op zijn hooft hebbē dat denckē soude de selfde te abandoneren / ende gheheel vry te laeten? Gheensins / die dat ghelooft / die steeckt in een groote ketterije. Vigilemus.

Doe Anno 1592. de Gheunieerde Provintien hadden af-gheslagen den Vrede-handel welcke de Keyser haer hadde laeten aendienen door een statelijcke Legatie: soo zijnder in Holland penninghen ghemunt / daer op de Maecht van Holland stond in haeren Tuyn, in vrede rustende / ende ter wijle wiert sy door laghen / listen / ende behendicheydt van alle canten besprongchen / ende rontom desen penninck staet gheschreven / Pax patet insidijs, dat is: in tijde van vrede wort den ghenen die op bedriegherije loeren / goede gheleghentheydt ghegheven / om listighe practijcken te bedencken ende in het werck te stellen: het waere te wenschen dat alle de ghene die in de regieringhe des Lands zijn / steedts een van dese penninghen op de borst hadden hanghende / op dat sy des te voorsichtelijcker in al haeren handel mochten zijn / de ooghe steets in het seyl

hebben.

hebbende/ op dat den lieffelijcken smaeck van Trefues haer niet en vergifte noch en betoovere. Des Coninck van Hispanien ghetrouwste dienaers ende beste Instrumenten/ als Iesuyten ende sulcke ghesellen/ die tot noch toe niet dan steelswijse in dese Landen ghecomen en sijn/die comen nu daeghelijckx vry en franck in Ghelderland/Holland/Zeeland/ Friesland/ etc. welcken of schoon gheen openbaere exercitie harer Religie ghegheven en wort / nochtans soo moghen sy vrymoedichlijck met yeder man spreken / jae in veele Steden doen sy oock Misse datmen het wel weet: door welcken middel sy niet alleen haere Roomsche Ketterie en bevestighen /ende daghelijckx voorder uytspreyden : Maer oock legghen sy de fondamenten van twist ende scheuringhe in alle de Gheunieerde Landen ende Steden/in welcke conste sy seer cloeck ende ervaren Magistri sijn/ ghelijck daer van ghetuyghenisse gheven haere menichfuldigeschelm-stucken/ die sy in Engeland / Vranckrijck/Polen/Duytschland/Nederland / ende elders bedreven hebben.

Vijftich loose schalcken/ die met het Griecsche Peert binnen Troeyen quamen onder het beleydt van den listighen ende doortrapten Sinon, hebben in corter tijdt meer uyt ghericht tot verderf ende onder-ganck dier machtigher Stadt / als vijftich duysent ghewapende Mannen in thien jaren ghedaen hadden. Sir Edward Coke Procureur Generael des grooten Coninckx van groot Britannien / seyt in zijne Rechts-voorderinghe teghen Henderick Garnet, overste der Iesuiten in Enghelandt aldus : Sint de Iesuwyten den voet in dit Lant gheset hebben,en sijnder noyt vier jaeren voor by ghegaen, sonder eenich seer pestilentiael ende schendtijck verraet, streckende tot verstooringhe des gheheelen stants. Dolus in virtus quis in hoste requirat.

Dese Mineurs/die eenen tijdt lanck als onder d'aerde in hare holen hebben verborghen gheleghen / beghinnen nu daghelijckx meer ende meer aen den dach te comen/ ende het vier der oneenichept aen alle canten aen te steken/ om alsoo eenen alarm door het gantsche Landt te maken / tot verbasinghe der goeder / ende tot opblasinghe der quader Inwoonderen.

Principiijs obsta, sero medicina paratur
Cum mala per longas invaluere moras.

Paulus Iovius schrijft / dat soo wanneer de Keyser der Turcken sijnen voet in den Tempel set/ende tot sijnen godsdiens gaet/Soo roepter een van de priesters overluyt/ Ghedenckt,moghenste Heer Keyser, dat het Coninck rijcke ende heerschappye welcke door Iustitie ende wapenen vercreghen is, met de selfde middelen oock in esse ende in eere moet ghehouden wesen. Wy Nederlanders hier in de Gheunieerde Provintien hebben onse vryheydt met de wapenen bevochten ende ghecreghen / ende wy moetense oock met de selve Wapenen staende houden / even doende In Elogijs Lib. 2.

 ghelijck

ghelijck de Crane/die slapende eenen steen in den claeu houdt/ op dat sy niet al te diepe in den slaep vervallende / van haere vyanden over-rimpelt ende verscheurt en soude worden. Daer de ploegh-pferts verroestē/ daer en wort het Land niet wel ghebout/ ende daer op volcht aermoede: daer de Hoef-pyfers/de sweerden/ende wapenen verroesten/ daer en is gheen wel-gheordineerde Land-regieringe/ende daer op volcht eyndelijck een seer elendighe verwoestinghe.

Horat. Otiū Reges prius & beatus perdidit Vrbes.

Wel ende waerachtelijck heeft eertijdts de Keyser Galerius ghesproken/ jae voor zijn Advijs ghevoert dese woorden / marcet sine adversario virtus, dat is: daer gheen teghen-partye en is/ daer en wort de cloeckheydt noch manhaftichheydt niet gheoeffent/ maer veel meer begheven sich de Menschen tot factien/den eenen Borger twist met den anderen: d'eene Stadt vanght ongherijmde procedueren aen teghen d'andere: d'eene Provintie draeft d'andere in de Hoef-pysers/d'eene soeckt des anders middelen / handel ende wandel te besnijden / daer uyt eyndelijck openbare vyantschap/ jae scheuringhen/ende oorloghen ontstaen. Soo haest als de Romeynen Meesters van Carthago, ende van den Coninck Perseus ghewoorden waren / ende nu teghen haere vyanden niet meer te velde en trocken: soo begosten sy malcanderen te picqueren/ te bijten/te verscheuren/te eten/ende te verteeren: Den Spaenjaert hoopt dat het haest oock onder ons alsoo sal toegaen: God de Heere wille hem in zijn hope laten bedroghen worden. Maer nochtans t'ghene eertijts Appius Claudius van de Romeynen geoordeelt heeft/vreese ick dat oock op ons past/ Multo tutius ipsis committitur negotium, quàm otium: Sy dragen haer veel beter als sy wat te verrichten hebben/ dan als sy ledich sittē. Dit heeft Iustus Lipsius wel ghewe̅ten: dit heeft Richardot wel verstaen: dit heeft Mancicidor wel overleyt/ ende daerom hebben sy wel ende wijselijck ghedaen / dat sy den Coninck van Hispanien / diens voordeel sy soecken/tot dese Trefues gheraden hebben / op hope naemelijck dat wy ons in Vrede qualijcker sullen gouverneren / als wy in crijch ghedaen hebben/ende dat wy onder malcanderen twistende/ den grooten havic gelijckelijck tot eenen roof ende proeye sullen worden. Doch wy willen aen d'ander zijde hopen dat God den Heere onse hooge ende leege overicheden soodanighe wijsheyt ende voorsichtichheydt sal gheven / dat de Spaenjaert met al zijne cloecke Raetsheeren sich bedroghen sal vinden in zijn opinie. Maer sal dit nae onsen wensch ghesschieden/so is het voor eerst ende voor al van nooden / dat wy ernstlijck Godt den Heere / den Heere der heyr-crachten soecken aen onser zijde te hebben / Is Godt met ons, wie can teghen ons? Wy sullen God den Heere aen onser zijde hebben / soo langhe als wy by de waere Religie standtvastelijck blijven/ hem vreesen / eeren / ende dienen naer zijn Wetten ende gheboden: Wy moeten ghedachtich zijn / wat eertijdts Achior tot Holofernes ghesproken heeft / Mijn Heere laet vernemen of hem dat Volck versondicht heeft aen zijnen Godt, soo willen wy terstont op trecken, ende haeren

Augusti. Otio periit Roma, deleta Carthagine.

Iudith 5. 24.

God

Godt salse ghewisselijck in uwe handen gheven, dat ghyse bedwinght. Maer hebben sy haer niet versondicht aen haren God, so en doen wy niets teghen haer, want haren God salse beschermen, ende wy sullen tot spot worden den gantschen lande.

Wy lesen / dat eertijdts de Enghelsche uyt Vranckrijck scheydende met haren Legher/ende eenen Fransman eenighe Enghelsche vraghende: Wanneer dat sy wederom in Vranckrijck souden comen. So heeft den Enghelsman seer wel gheandtwoort/segghende: dat sal gheschieden, als uwe sondes grooter sullen zijn dan de onse, alsdan sal God de Heere ons tot een roede ende straffe in Vranckrijck senden. Laet ons dit wel behertigen/ ende gedencken/dat oorloghe ende over-val van vreemde Natien / niet anders en zijn dan roeden / daer mede God de Heere landen en luyden van weghen hare sonden is slaende: Hierom worden de Coningen van Assyrien in de H. Schrifture ghenoemt De roede des toorns Godes (ende hare hand eenen stock zijner grimmicheyt. Philippi des Coninckx van Hispanien toe-naem is STOCK. Hy is ons wel ten rechten eenen Stock geweest/jae eenen stock ende Roede des toorns Godes is hy gheweest/ gelijc eertijts Attila de Tyran den Italiaenen ende omligghenden landen/die sich selven noemde Een roede Godes, ende eenen schrick der Weerelt. Esa. 10. 5. Attila.

Maer insonderheyt ende voor al moeten wy wel naeuwe toesien/dat den Paus-gesinden in de Geunieerde Provintien den toom niet te lanck gelaeten en worde/ende insonderheyt / dat haer geen oeffeninghe harer Religie en worde gegunt ofte toegelaeten/ want daer mede en soudẽ wy niet alleen Godt den Heere grouwelick vertoornen / die alle Afgodendienaers ende valsche Gods-diensten haetet/ende wil datmense sal weeren ende tegenstaen: Maer wanneer sulcx geschiede/wy souden strackx het land ende alle Steden vol twistes ende vol scheuringhe hebben/den eenen Burger soude teghen den anderen opstaen/jae den Vader teghen den sone/ende den eenen Broeder tegen den anderen. De Grave van Essex, seyt seer wel in zijn Apologye/ dat daer geen eenicheyt in de politye en can wesen, daer geen eenicheyt in de Religie en is: Iae oneenicheyt in de Religie, is eenen sekeren onderganc van de politie. Want gelijc fenijn vermengt zijnde met een vat vol gesonde ende goede substantie, niet en verbetert het gene dat dootelick is, maer verderft het goede ende ghesonde: So van gelijcken, de verghiftige leeringen van fenijn in gevende gespaniolizeerde Iesuyté, eens inghevoert zijnde, sullen haest alle andere professien verduysteren ofte verderven. Vbi diversa Religio, ibi diversus est affectus.

Wel hebben de oude ghesept/Religio vere ligat, ende Ambrosius, plus est mente connecti, quàm corpore copulari. De eenichept in de Religie/ is den sterckster bandt die der wesen can/ende met het herte ende gemoet verknupt ende aen malcanderen verbondẽ te zijn/is veel meer dan met dẽ lichaeme by malcanderen te woonen. Dewyle het de Overicheden toe- Ambros. ad Valentinianum Epist. 31.

 comt/

compt alle twisten / scheuringhen / ende tweedrachten in Landen ende Steden voor te comen/soo moeten sy insonderheydt wel nauwe toesien/ dat sy gheen exercitien van verscheydene Religien toe en staen : Ghedenckende / wat scheuringhen eertijdts in het Joodtsche Landt ghescheidt sijn van weghen de verscheydenheydt der Religien / onder den Egiptenaer, daer van gheschreven staet Act. 12. ende by Iosephum lib. 2. bel. Iud. c. 12. ende lib. Antiq. 20. c. 6. Item ten tijde Mosis Cretensis, ende daer na ten tijde van Benchocab: Item tot onsen tijden te Munster in Westphalen, door een Snijder Ian van Leyden ghenoemt die Coninck van Munster gheworden is / ende heeft het soo ghemaeckt/ dat de duytsche Vorsten met eenen grooten ghewaldighen Legher de Stadt Munster hebben moeten belegeren ende in nemen/ met verderf van veel duysend menschen:

Sleyd. l. 4. Item wat crijch Thomas Munzerus eenen Valschen Propheet ende
in fine, & Ketterschen Leeraer heeft verweckt / can gheheel Duytsch-land ghe-
lib. 5. in tuyghen/want hy heeft met sijn roepen ende predicen sijn sake soo wijt
princ. ghebracht/datter Ano. 1525. eenen al ghemeynen opstand des volckx teghen de overicheydt in Swaben ende Francken-land is ontstaen/ ghenoempt den Boeren crijch : Alsoo dat de Vorsten van Sassen / Hessen/ Brunswijck / ende andere meer / met gheweldighe Leghers moesten te velde trecken/om Munzer weder-stand te doen/ welcken handel niet en
Apolog. is af gheloopen sonder groote bloed-stortinghe. Ten is oock noch alle
pro Edicto man niet vergheten / wat afgrijselijcke rasernye ende oproer de weder-
Groning. dooperssche seckte Anno 1535. opt Sandt in Groeninghe-land heeft
pag. 26. aen-gherichtet / alwaer sy als onsinnighe menschen met groote onghe-
Dese seg- stuymicheyt een selsaem nieu regiment sochten aen te vangen/ roepende
ghen noch- met groot eyselijck ghetier/slaet doot alle Papen ende Monicken / slaet
tans dat sy doot alle Overicheyt over de gantsche Werelt / ende insonderheydt onse
niet vechten Overichept.
en willen.

Dese en dergelijcke Historien sullen billick de Overicheydt vermanen goede sorge te draghen/dat sy gheene Secten te hooge en laeten wassen/ des oncruyts is doch/Godt betert/ alreets so veele in dese Landen/ dat het schier het goede cruyt boven het hooft wast: Felix quam faciunt aliena pericula cautum. De Romeynen cloecke politici, eertijts vreesende eenige scheuringe en twee dracht in haer Rijcke/ van wegē de verscheydētheyt inde Religie/ so hebben sy hare Officieren belast/ dat sy goede achtinghe
Sozome- daer op soude geven/ Ne qui nisi Romani Dij, ne quo nisi patrio more cole-
nes gravis rentur, datmen niemand dan de Goden der Romeynen eeren noch die-
Auctor, nen en soude/oock op gheen ander wijse / noch met andere Ceremonien
dicit Vni- dan naer de wijse hares Landts. Wt de veelvoudicheyt der Religie ont-
versũ ac- staet verachtinge Godes ende zijnes woorts onder den gemeynen man/
cidere in so dat de oude wel ghesept hebben/ pari passu ambulant Omnis Religio, &
Sacerdotum dissidijs, ut Resp. motibus & turbis agitetur, citante illustri Comite à Norchapiton in orat contra Iesuit. pag. 164.

Nulla Religio. Den ghemeynen hoop der Menschen hoorende de subtijle disputatien der gheleerde in Religions saecken / ende dit niet connende verstaen/soo en weten sy niet welcke Religie sy sullen aenhanghen / ende der-halven soo leven ende sterven sy meest sonder Religie / ghelijck wy/ Godt betert / in de Gheunieerde Provintien (overmidts aldaer eenen yederen vry staet te spreken ende te prêken wat hy wil)alreets maer al te veel dagheliicx voor ooghen sien ende bevinden.

Testantur Annales Ecclesiastici Seculum contentiosum continuo in secutũ esse seculũ Epicureũ.

Hoe cannmen segghen/ dat een Overicheydt Godt den Heere lief heeft van gantscher herten/die te gelijcke verscheydene/ende reghel-recht met malcanderen strijdende Religien toe laet ende hanthaeft? Augustinus seyt seer wel/ Quomodo Reges Domino serviunt in timore nisi ea quæ contra Domini jussa fiunt,religiosa serveritate prohibendo adq; plectendo? Eñ een weynich daer na voecht hy dese woorden daer by / Quis mente sobrius Regib. dicat,nolite curare in regno vestro,qui velit esse sive religiosus,sive impius,vel sacrilegus. De Godsalige Keyser Constantinus heeft de Novatiané/Valentinianen/Marcioniten/eñ Cataphrigen/haere kercken af ghenomen/eñ alle bycomsten streughelijck verboden. De Keyser Theodosius heeft oock den Arrianen te Constantinopelen haere Kercken benomen/de welcke sy nochtans veertich Jaren lanck hadden in ghehadt. Ende van Theodosio Minore schrijft Theodoretus , dat hy in zijn sterf bedde zijne beyde Soons heeft vermaent / Vt pietatum perfectam servarent, hac erim & pacem conservari , & bella confici , & hostes dari in fugam , & trophæa excitari , & conciliari victoriam.

Epist.50. adBonifa.

Euseb.lib. 3.de vitu Const.

Socrat.l.5 c.7.hist. Eccl.

Theod. Hist.Eccl. l.5.c.23.

De Godsalige Keyseren Theodosius ende Valentinianus schrijven Inter ceteras solicitudinis, quas amor publicus nobis indixit, præcipuam imperatoriæ Majestatis curam esse perspicimus, veræ Religionis indaginem: cujus si cultum tenere potuerimus, iter prosperitatis humanis aperuines ineæptis. De H. Out Vader Augustinus seyt seer wel / Bene agere, & illicita non prohibere, est quidam erroris consensus,het goede doen/ende het quade niet verhinderen/is een over een stemminghe met de dwalinghen.

In Nouel. &Authét.

Epist.182. adBonifa.

De Coninck van Hispanien / ende den Hertoghe van Braband / ende andere Paepsche Heeren/eensdeels upt liefde harer Religie/ als oock insonderheyt om vrede onder hare ondersaten te houden / en laeten niet alleen gheen verscheydene Religien toe in hare Coninckrijcken ende heerschappien/ maer sy hebben wel stricktelijck verboden van de Religie te disputeren ofte te spreken/het sy in schuyten op wagens/of waer het sus wesen mach. Jae sy en lijden niet / datmen in haer Land brenghe eenighe Boecken/Lieden/ Baladen/ of Refereynen / sprekende in het minste teghen hare Religie/ ordinerende sware penen ende straffen over alle die die de selfde in haer Land brenghen/of diese lesen. Ja dat noch meer is/ haere Hoocheden hebben onlanckx by openen Placcaten verboden/ dat niemand van zijne ondersaten upt Vlaenderen in de Gheunieerde Provintien comende/ de Predicatien der Ghereformeerde en sal hooren/etc.

Dit

Lactant. L.5.Instit. c.20. Nil est in rebus humanis præstātius Religione eam que summa vi defendere oportet.

Dit doen hare Hoocheden/ vreesende/ dat door oneenicheydt in de Religie/ oock oneenicheyt inde politie soude rijsen. Republique / niet alleen tolereren/ maer oock vrye ende opentlijcke exercitie harer Religiegunnen! Dat behoorde verre van ons te zijn. Draecht Lipsium den vloecken Raetsheere des Coninckx van Hispanien ende Alberti , hy sal u veel anders leeren/ want hy seyt : Vnam Religionem in uno regno servandam. Is dit eenen goeden raet voor zijn Heeren/ so en is het gheenen quaden raet voor ons : Of God gave/ dat onse hooghe Overicheydt den selfden soo wel behertichde ende volchden / in het hanthaeven der warer Religie/ als de Coninck van Hispanien / Albertus , ende andere Paepsche Princen doen/ in het mainteneren van de valsche leere des Pausdoms! Ja of Godt gave dat onse E. M. Heeren Staten in het hanthaven van eene waere Christelijcke Religie volchden den Alder-christelijckisten Coninc Iacobum VI. Coninck van groot Brittannien, Item den Chur-Vorst Frederick den III. Chur-Vorst te Heydelberch / midtsgaders den Land-Grave van Hessen, ende noch meer dan hondert andere Vorsten/ Graven/ ende Heeren! Is Christus alleen onsen Godt ende Salich-maker / waerom salmen toe-staen/ dat Baal oock aen gebeden worde? Sullen wy den waren God eñ Dagon nevens malcanderen setten? Cyprianus in zijn Boeck de Vnitate Ecclesiæ , seyt seer wel ende fraey / Cohærere non potest amaritudo cum dulcedine: Caligo cum lumine : pluvia cum serenitate: pugna cum pace : cum fecunditate sterilitas : cum fontibus siccitas , cum tranquillitate tempestas, dwelck even is t'ghene dat d'Apostel Paulus schrijft 2. Cor.6. 14. Wat mede-deel heeft de gherechticheydt met de ongherechticheydt? Ende wat ghemeynschap heeft het licht met de duysternisse? ende wat eendrachticheydt heeft Christus met Belial? Of? wat deel heeft de gheloovighe met de ongheloovighe? Of waer in voecht hem de Tempel Godes met de Afgoden? Die raedt datmen alle Religien behoort toe te laeten/ die en is gheen goet Politicus, veel weynigher is hy een goet Christen/ maer hy is een van die luyden/ daer de H. Schriftuere van spreeckt ende seyt : dat sy noch heet noch cout en zijn, welcke derhalven de Heere uyt zijnen mont sal spouwen, ende sy en behoorden in gheen regieringhe van Landen of Steden ghedult of gheleden te worden.

Lips. polit. Lib.4.c.3. Q.j.

In Conci. Tolet.v.c. 3. & in Concil. Tolet.8.c. 20.

In de Spaensche Concilien is besloten dat niemand tot de Coninclijcke regieringhe en sal toe gelaten worden/ ten sy dat hy eerst sweere/ dat hy niemand in zijn Rijcke lijden noch dulden en sal / dan die Catholijck/ dat is op haere wijse van spreken / die Papist is : maer dat hy ter contrarie de ketters met den sweerde vervolgen sal. Eenen Jesuyt ghenaemt Tresham schrijft aldus / soo eenich Prince slechts eenighe gunste of vriendelijck ghelaet eenen Ketter betoont, die verliest datelijck zijn Coninckrijcke. Siet ghy wel/ Edele/ Moghende Heeren Staten / ende ghy alle gaer die het ampt der Overichept bedient/ waer voor dat u de Bel-hamels der Papisten houden? Verstaet ghy wel / hoe sy u trackteren souden/ indien sy u conden Meester worden? Sy haeten u E. M. ende alle

Tresham de offic. pavic. Christ.

dit

die Ghereformeerde Chriſtenen/gelijck Serpenten en Slangen. Ghelijck dit rondelijck ende met clare uyt ghedruckte woorden bekendt de Ieſuit Ribaudeneira, als hy met een affirmeerde Vraghe ſeyt: Is de aen gheborene vyandſchap tuſſchen de Wolven ende de Lammeren grooter, als die welcke tuſſchen de Catholijcke (Papiſten) ende de Ketters behoorde te weſen? Daer na c. 24 ſchrijft hy/ dat de Ketters ſlimmer te achten zijn, dan de Ioden, die Chriſtum gecruyſt hebbẽ: Item/ dat ſy veel ſnooder ende ſchadelijcker beeſten zijn, dan de Heydenen. T'gene dat deſen Ieſuit ſchrijft/ en moetmen niet achten zyn Privè ghevoelen te zijn/ maer het is haerer aller ghevoelen ende reſolutie/ ghelijck al voor vele Iaren de ervarentheydt dit heeft betoont ende doen blijcken/ want waer ſy Meeſter zijn/ daer betoonen ſy veel grooter wreetheyt over de ware Chriſtenen/ met Moorden/ Branden/ Hanghen/ Worghen/ Raeybraken/ Verſmooren/ Doot-pijnighen/ etc. als oyt eenighe Tyrannen ghedaen hebben. Sullen wy dan deſe Serpenten in onſen boeſem voeden/ ende onder ons op queecken/ om dat ſy haren toorn/ ende wraeckgierigheydt weten te moderereren/ veynſen/ ende toemen/ ſoo langhe tot dat ſy haeren ſlach ſien ende bequamelijck nemen connen? Soo ſal het ons voor ſeecker eyndelijck gaen ghelijck Æſopus verhaelt/ ſegghende:

Ribau. de principe Chriſoſt. lib. 1. c. 23 mihi. pag. 134.

Pag. 141, Pag. 144.

De Henn' *op eenen tijd vond Eyers eener* Slanghe:
Sy ſatter neerſtigh op, end' bracht de Ionghen voort.
De Swaluwe *ſaght aen, end' ſprack u mach verlanghen*
Dat ghy ſult brenghen op dit valſch en quaet gheſoort:
Als ſy ghewaſſen zijn, ghedenckt aen my, eer langhe
Suldy, ghy Voeſter *ſelfs, weſen den eerſten Moort.*

Alle Chriſtelijcke Overicheden hebben meer dan oorſake/ om beyde Ieſuiten ende haeren aen-hanck te ſpreken ende te beſluyten/ ghelijck eertijdts de Godtvruchtighe ende in de ware Chriſtelijcke Religie yverighen Keyſer Conſtantinus ghesproken heeft/ ſegghende: O veritatis inimici, hoſtes vitæ, internecionis auctores & conſiliarij omnia apud vos veritati contraria, turpibus conſentientia, maleficijs, ineptijs, & commenticijs fabulis exſultantia, quibus certe mendacia ſervitis, premitis inſontes, fidelibus veritatis lucem denegatis. Nam falſa viſione & ſpecie pietatis ſemper delinquentes, omnia contagione veſtra contaminatis, conſcientias integeas & labe vacuas betalibus plagis vulneratis, ipſum diem pæne dixerium hominum oculis admitis. Ende eyndelijck beſluyt deſen Keyſer zijn Invective aldus: Sit igitur hoc ratum ſtatumque, ut poſt hunc dien nullo in loco, vel publico, vel privato, nefarij veſtri conventus in unum coire audeant.

Euſeb. de vita Con. lib. 3. & 61 & 62.

Immers ſoo veel iſſer van/ een van beyden moet bocken en buygen: Wat iſſer dan billicker ende ons/ jae den gantſchen Lande oorbaerder

dat wy / die nu door Godes ghenade in possessie zijn / Heeren en Mee-
sters blijven over de Papistẽ(die nochtans niet hatende om haer quaet
Gheloove / maer Godt biddende dat hy haer wille bekeeren ende op
den rechten wech der salicheyt brenghen) of dat wy haer den vingher
ghevende/ selfs oorsaecke zijn/ dat sy met der tijdt t'gheheele Lichaem
vermeesteren/ende d'overhand over ons crijghen / tot schade ende ver-
derf onses selfs ende onser nae-comelinghen. Dat de Papisten hooghe
ghewassen ende machtigh gheworden zijnde/selfs hare Coningen con-
nen dwingen de waere Religie te verlaeten / daer in sy geboren ende op
ghetoghen zijn/voor de welcke sy oock lijf ende goed mensch-mael ghe-
waecht hebbẽ:dat heeft/om niet verre te gaen/in corte jaren herwaerts
gebleken aen den teghenwoordighen Coninck van Vranckrijck: Ten
was haer niet ghenoech dat de Coninck haer liet onghemolesteert blij-
ven by de vrye ende openbare oeffeninghe haerer Religie door gheheel
Vranckrijck: Maer sy hebben hem ghedwongen de Paepsche Religie
aen te nemen/ghelijck al de werelt bekent is. Hebben sy dit connen doen
in statu Monarchico,daer eenen Coninc/ja een vande cloeckste Coningen
die nu leven/met hooge macht eñ authoriteyt is regerende/ wat en sou-
den sy niet durven bestaen in statu Aristrocatico-plebio? daer yeder man
darf/ jae mach spreken / niet die alleen / die het roer in de hand hebben
maer oock/Jan/Peeter/ Pauwel/ ende niet alleen spreken / maer oock
meynen dat schier de definitive sententie haer toe-comt: Ten weynich-
sten immers vermoghen harer veele/ seer veele by de Overicheden/die
haer of van bloed-verwanschap/of van Swagherschap toe behooren.

Maer eer ick eyndige/soo moet ick hier met weynich woorden oock
spreken van de Confederatien eñ Asseurantien met dese eñ gene Conin-
gẽn eñ Potentaten op gericht/die wel goed ende prijselijck zijn/ jae men
can/menschelijcker wijse/niet vaster gaen dan aldus/de wijse man seyt:
funiculus triplex haud facile rumpitur, willen ende moeten oock den Co-
ningen van Vranckrijck ende groot Britannien alles goet toe vertrou-
wen / want de overgroote ghetrouwichept die sy ons nu langhe Jaren
ghedaen ende bewesen hebben/die zijn soodanich/dat wy de selfde nim-
mermeer hooghe ghenoech roemen en connen: Maer sy zijn sterffelijc-
Regũ iræ ke menschen/ende na Iosephs Pharao can eenen Pharao op staen/ die Jo-
definnnt seph niet en kent : nae Salomon eenen Rehabeam, na Constantinum eenen
in nuptias Iulianus. Daer can oock vyandtschap ontstaen tusschen die / welcke nu
groote vrienden zijn : daer can ter contrarie door houwelijcken / of an-
dersins/vaste vriendtschap ende nauwe verbontenisse ghemaeckt wor-
In zijn O- den tusschen de welcke nu vyanden sijn/of immers die malcanderen nu
ratie van niet en vertrouwen. David/die selfs eenen Coninck gheweest is/spreeckt
het Pul- Psal. 146. 3. Verlaet u niet op Vorsten. De Grave van Northamton, eenen
ver-ver- seer wijsen Raets-Heere des Conincks van groot Britannien/seyt: Dat
raet. Pag. de Princen die vieren niet en vreesen, die in uyt-landsche Staten ontsteken
371. zijn, voor dat eenighe voncken op haere Palleysen vallen: Ende voorts

by/Vele Menſchen zijn ſeer ſlap ende traghe om den dief naer te loopen die haerer naebuyren goed ſteelt, die nochtans ſeer wacker zijn, om met Arents vleughelen te vlieghen,als ſy haer ſelven in haere eyghene ſaecke ghedruckt vinden: Ende een ſeer cloeck Politicus, die voor weynich Jaeren inden Heere ontſlapen is/ oordeelt van de confederatien aldus: Tis ſotticheyt eens te dencken,dat eenighe Borgen uwent halven een Oorlooch ſullen aenvanghen,niemant hinckt van een ander Mans ſeer, t'onghemack, de coſten ende moeyten des Oorlooghs zijn ſoo groot, datſe niemand ter liefde ende profijt van vreemde wil aenveerden,ja men ſchroomt daer in te treden,oock wanneermen zijn eyghen leet wreken ſal.Siet aen d'Articulen van Peys,tuſſchen den Coninck van Vranckrijck ende Spanien in het Iaer 1598. op ghericht, inden welcken de Coninck van Vranckrijck den Vorſt van Cleve, als zijnen geconfedereerden Vrient begrepen heeft: Maer hebbẽ niet de Spaenſche met in-neminghe der Rijcx-ſteden, met over-vallinghe van de Cleefſche ende andere naebuer-landen,met rooven,plunderen,ende duyſenderley moet-willen, de vrede-handelinge groffelijck ghebroken! Nochtans en heeft Vranckerijck om dier Landen wille gheenen nieuwen oorloch willen beginnen. Siet aen het exempel van de over-ledene Coninghinne van Engheland, hooch-loffelijcker memorien, hoe wel de Coninck van Hiſpanien nae haere Croone, Lijf,ende Leven,met ghewelt,verraet,ghift,ende menigerley practtijcken ghetracht heeft,hoe ongheneghen dat ſy nochtans altoos gheweeſt is den ſelven met een offenſive oorloghe recht aen te taſten, maer is te vreden gheweeſt met beſcherminghe van haer eyghen, niet teghen-ſtaende, dat zy haren ſtaet met hulpe van de Nederlanden, ende met halve coſten hadde connen verſekeren. De ſimilibus eſt idem judicium.

Quiſque quod ſui eſt quærit, nemo quod alterius.

Gheſpanioliſeerde Nederlander.

Jck ben grootelijckx verwondert over het verhael ende grondighe bericht/dat ghy my gedaen hebt/noch meer ben ic over my ſelven verwondert/dat ick vele van deſe wreetheden ſelfs gheſien ẽn beleeft hebbende/ſoo verblint ben geweeſt/ dat ick op het beleyt van ſulcke grootwichtige ſaken niet beter ghelet en hebbe: Jc en hebbe niet connen ghelooven/dat ſo vele booſheyt onder die/die vã mijne Catholijcke Roomſche Religie zijn/conde ſchuylen: Jae ick ben in het ghevoelen geweeſt/ dat ick my op een ſimpel woort van belofte ſoude moghen betrouwen hebben. Jck dancke den Heere mijnen Godt/dat my/door uwe aenwijſinghe/de oogen gheopent zijn: Jck wenſche dat dit u verhael mochte in druck uyt ghegheven worden/op dat alle die van mijne Religie zijn/ ẽn die dẽ Spaenjaerdẽ alles goeds toe-vertrouwẽ/ haer bloed-dorſtich voor-nemen kennende ẽn verſtaende/ daer door mochten veroorſaeckt worden/den ſelfden alle tegen-weer te doen/ gelijc als ic te doene nu geresolveert ben: Jck en ſal voortaen niet alleen op mijn hoede weſen/om de ſelfde met mijnen arm te helpen keeren/maer ick ſal ooc/daer het de

 noot

noot voordert/alle mijne middelen teghens de selfde ende teghens hare Adherenten employeren: Jae ick sal dit oock mijnen kinderen ende na comelinghen in prenten/ende haer vermanen mijne voet-stappen na te volghen. Mijn ghevoelen is/dat veele Persoonen die tot noch toe weynich van der Spaenjaerden Godloosen handel ghewetenhebbende/ door dit u bericht kennisse daer van crijghende/met al haer vermogen de selfde sullen helpen keeren ende te lande upt verdrijven.

Vryen Nederlander.

Ick ben seer verheucht/dat ghy blint gheweest zijnde door onweten-hept/ende door te veel betrouwens/u/door mijn bericht/de oogen gheopent zijn / ende dat ghy op uwe / ende des Vaderlandts behoudenisse voortaen wilt letten / ende mede helpen sorghe draghen voor alle perijculen.

Ghespanioliseerden Nederlander.

Ick en weet niet hoe dat dusdanighe verblindthept in my gheweest is/dat ic niet alleen niet gelet en hebbe op die grouwelijcheden nu veel jaré aen een vande Spaenjaerden hier eñ in andere Landen bedreven/ maer oock selfs niet op de versche onchristelijcke daet / die den Spaenjaert nu corts heeft begaen aen de Moriskens die onder zijne heerschappije vele Jaren lanck gheleeft hebben: Sp hebben/door deses Coninckx wreede Placcaten/subtijlijck haer goed moeten abandoneren/ende het Land verlaeten / ende zijn ghedwonghen haer naer de Zee stranden te begeven/om in Barbarijen over gheset te worden/alwaer zy eerst gheplundert ende berooft zijn geworden van alles wat sy by haer hadden/ daer nae zijn sy by duysenden doot gheslagen/ende den Honden is haer vleys ten deele ghevallen. Ick ben van gheloofweerdighe Lupden bericht/dat dit sulck eenen horribelen massacre gheweest is/dat die ghene die het selfde ghesien ende ghehoort hebben/so ontstelt zijn van erbarmlijck ghetier ende ghecrijt der Mannen/Vrouwen/ende Kinderen/ dat dese Spaensche wreethept nimmermeer upt haer herte comen en sal/ja dat haer de ooren daer van noch tupten/ende de haepren schier te berghe staen als spder op dencken.

Vryen Nederlander.

Wat mach doch desen Coninck hier toe beweecht hebben.

Ghespanioliseerden Nederlander.

Weet ghy niet/die den Hont slaen wil/ dat hy haest eenen cluppel can

vinden/

vinden? Mijn ghevoelen is / dat desen Coninck van Hispanien eenen tweeden Rehabeam is/die volgende den raet van zijne jonge manschap/ zijne onderdanen/die willich waeren onder zijn ghebiedt onderdanichlijck te leven / voor andwoorde dede gheven / hadde zijnen Vader haer met Roeden gheslaghen/ dat hijse met Schorpioenen gheesselen wilde. Het doet mi wee /dat hy een goet Rooms-Catholijck wesende/van dusdanighe Moorderijen gheen conscientie noch swaricheyt en maeckt.

Vryen Nederlander.

Conscientie? Meynt ghy dat de Coninck dit doet sonder voorwete van de Inquisitie?

Ghespanioliseerden Nederlander.

De Placcaten die de Coninck heeft doen publiceren/ende in openbaren druck heeft laeten uyt gaen gheven ghenoechsaem te kennen / dat het met haeren raet ende advijs gheschiet is. Het wort eenen schijn ghegheven / als of dese luyden Mahometisch zijn / dwelck trouwens de waerheyt niet en is ; maer schoon ghegheven / datter eenighe van het Mahometissche Gheloove waeren / salmen om weyniger verdwaelde Schapen wille/diemen behoorde te leeren ende te onderrichten / de gheele cudde den Wolven tot een proepe gheven? Men beschuldichtse oock/dat sy correspondentie souden ghehadt hebben met den grooten Turck/ende met den Coninck van Marocques / teghen den Coninck van Hispanien/twelck nochtans niet en can bewesen worden/ten geeft oock gheen apparentie/want sy zijn al voor vele Jaren soo servijl ende soo nauwe inden toom ghehouden gheweest/ dat haerder niemandt en heeft moghen in zijn huys hebben een Mes met eenen punct / ick gheswijghe Rappier/Poenjaert/Busse/of ander gheweer ; waer mede souden sy den rebellerende haer ter weere ghestelt hebben! Och ten is dat niet/ick gheloove eer dat het den Coninck ende de Gheestelijckheyt om haer ghelt en goet sal te doene zijn gheweest.

Vryen Nederlander.

Soude dan de Coninck niet eens dencken / dat dit onnoosel Bloedt Wrake roept tot inden Hemel?

Ghespanioliseerden Nederlander.

Ick meyne dat hem alle dese swaricheden door de Religieuse van zijnen Raet/uyt het Hooft gheslaghen worden/Ja datse den Coninc wijs maken/dat hy Godt eenen aenghenamen dienst hier mede is doende.

Vryen Nederlander.

Ick en ſoude niet gheern deel hebben in ſulcke raetſlaghen/want my ſoude duncken/dat my den Scherp-richter altijt ſoude volgen/ om my te ſtraffen na mijne verdienſten.

Gheſpanioliſeerden Nederlander.

Ten gaet met de Coninghen ende haere Raed-ghevers ſoo niet /ſy weten al haere booſheyt met den Mantel der Juſtitie te bedecken: Ja ſy meynen dat haeren wille een goede oprechte Wet is/ Reges quo juvat eunt. Doch ick ſie het comen/ dat het deſen Coninck alle Jaer meer eñ meer ſal gaen/als eertijts Rehabeam: De Nederlandſche Gheunieerde Provintien zijn hem alreedts/ door zijne tyrannie af ghevallen/ de reſte ſal met der tijd oock volghen/jae wie weet of wy niet den tijdt en ſullen beleven/dat hem den meeſtendeel aller zijner Coninck-rijcken eñ Heerlijckheden af vallen ſal.

Væ tibi qui ſpolias, quia tu ſpoliaberis ipſe.

Vryen Nederlander.

Maer wat dunckt u/hoe ſouden ſy met ons omme ſpringhen/ indien ſy Meeſter over ons conden worden?

Gheſpanioliſeerden Nederlander.

Even als de Katte met de Muys: ſoomen in een ghemeyn ſpreeckwoort ſeydt: Want miſhandelen ſy dus ſchendich de Moriſkens / die haer niet miſdaen en hebben: Verbannen / Hanghen / en Worghen ſy die ghene die haer wel ende ghetrouwelijck ghedient hebben/alleen om dat ſy haer Soldye / ende afterſtedicheydt voorderen : Hoe ſouden ſy ſwaere dooden/ pijnen/ ende tormenten ghenoech connen vinden of bedencken/om ons/die ſy Ketters/Rebellen/Traditores del Re,&c.noemen aen te doen?

Vryen Nederlander.

Als ick dit overdencke/mijn hayren ſtaen my te berghe : De wreetheden die ſy over ons gebruycken ſouden/ en ſouden niet uyt te ſpreken zijn : daerom ſeg' ick vrymoedelijck ende ſoo als my om t'herte is / ten ſal aen mijn devoir niet ontbreken haer te keeren / ic wil veel liever my doot vechten/dan in haere clauwen vervallen.

Ghe-

Ghespanioliseerden Nederlander.

Soo wil ick oock doen/ ende wil alle Man vermanen oock van ghelijcken te doen.

Vryen Nederlander.

De lieve Godt/de Herder Israels/ die nemmermeer en slaept noch en slommert/wille sich onser ontfermen/ende gheven ons wat tot zijner eere/ende tot onser salicheyt nutst ende best is/ Amen.

Ghespanioliseerden Nederlander.

Amen/Amen/het gheschiede alsoo/laet ons ghelijckelijck [illegible] de bidden.

FINIS.

Thycid. Lib. 1.

Moderatorum quidem hominum est, si non lacessantur iniuria, quiescere: fortium autem, si lacessiti fuerint, pacem bello mutare.

Certum bellum dubiæ paci præferendum.

Eenighe der grootster fouten in het drucken deses Boeckx begaen.

A.

Pag 4.lin.13.borden/leest burden. pag.5.line 21. Aflegum/leest Aflegun. 26.hauteren leest haut aeven. In margine/Impie leest Impius. Culba/leest culta. pag.7.lin.3.aenfoeckers/l.aenstokers. 28.het/l. haet. pag.8.lin.28.resie/l.rechte.lin.30.sochten/l.taquen.

B.

Pag.2.lin.5. Barbaro/leest Barbario. pag.3.in marge legem/l.legum. Ireva/l. Freva. pag.4.lin.38.dat moderatie/l. dat sy moderatie. pag 5.in marg. contribuunt/leest contribuunt. pag.6.lin.30.hen/l.hem.pag.8.in marg.Obtimt/l. Obtinuit.

C.

Pag.1.in marg. Cabasco/leest Cabasce. pag.2.lin.23.borden/leest burden. pag.5.lin.2. saken/l.stucken. lin.32.hen/leest hem. In marge hee/l.hen. pag.7.lin.41.betruylijck/l.manslijck. pag.8.lin.33.u W.L.leest u lieden.

D.

Pag.2.lin.9.hy/l.hem/lin.10.hen/leest hem/lin.12.de/l den.pag.4.lin.27.incomen/leest in comen comen. pag.6.lin.13.waer/leest maer. lin 23. Mauriaen/leest Mauritaen. In marg.Leomina/leest Leonina. assemenda/l.essumenda.pag.6.lin.6.cudel.seue.lin.35.ducevende/leest duyrde.

E.

Pag.1.li.31.fuerum/l.fueram. summ/l.sum. pag 2.li.5.aenhangen/l.aenhangeren. pag.3. li.20.eenighe/l.eeuwighe. li.27.Claudet/leest Clunder pag.4.li.23.Alleaus/leest Alleaus pag.8.li.8. Konneco/leest Konnero.

F.

Pag.2.li.35.et 36.ghegheben/leest gheven. pag.6.li.14 aengenaem/leest ennaengenaem, lin.35.wysse/leest wyle. pag.8.li.4.Goubernemanment/leest Goubernement.

G.

Pag.2.li.40.Bestant/l.Bastent pag.3.li.4.ensce l.ens. li.40 Hertogh/leest Hertogh/ alsoo oock inde naeste pag. twee mael. pag.7.li.32.1568/leest 1586. pag.8.li.33.meyninde/ leest meynde.li.38.meuse/leest neuse.

H.

Pag.1.li.36.hem/leest haer/hy leest sy/li.37.ionde/leest sonden/pa.3.li.7.muys/l.Fuys. li.30.Borden/l.Borborch. li.39.Weut/leest Wendo. pag.4.li.32.herms/l.hertus. pag.7. li.31.docht/l.dochter.

I.

Pag.1.li.41.ander/l.anderer.pag.3.li.18.ghcopent/l ghenoemt.pag.4.li.penult eenen leest een. pag.5.li.16.albus/leest als pag.6.li.2.hen/l. her. li.27.Palumuros/l.Palumnos.pag. 7.li.39. Lenesus/l.Leuseus. pag.8.lin.21.par/leest per.